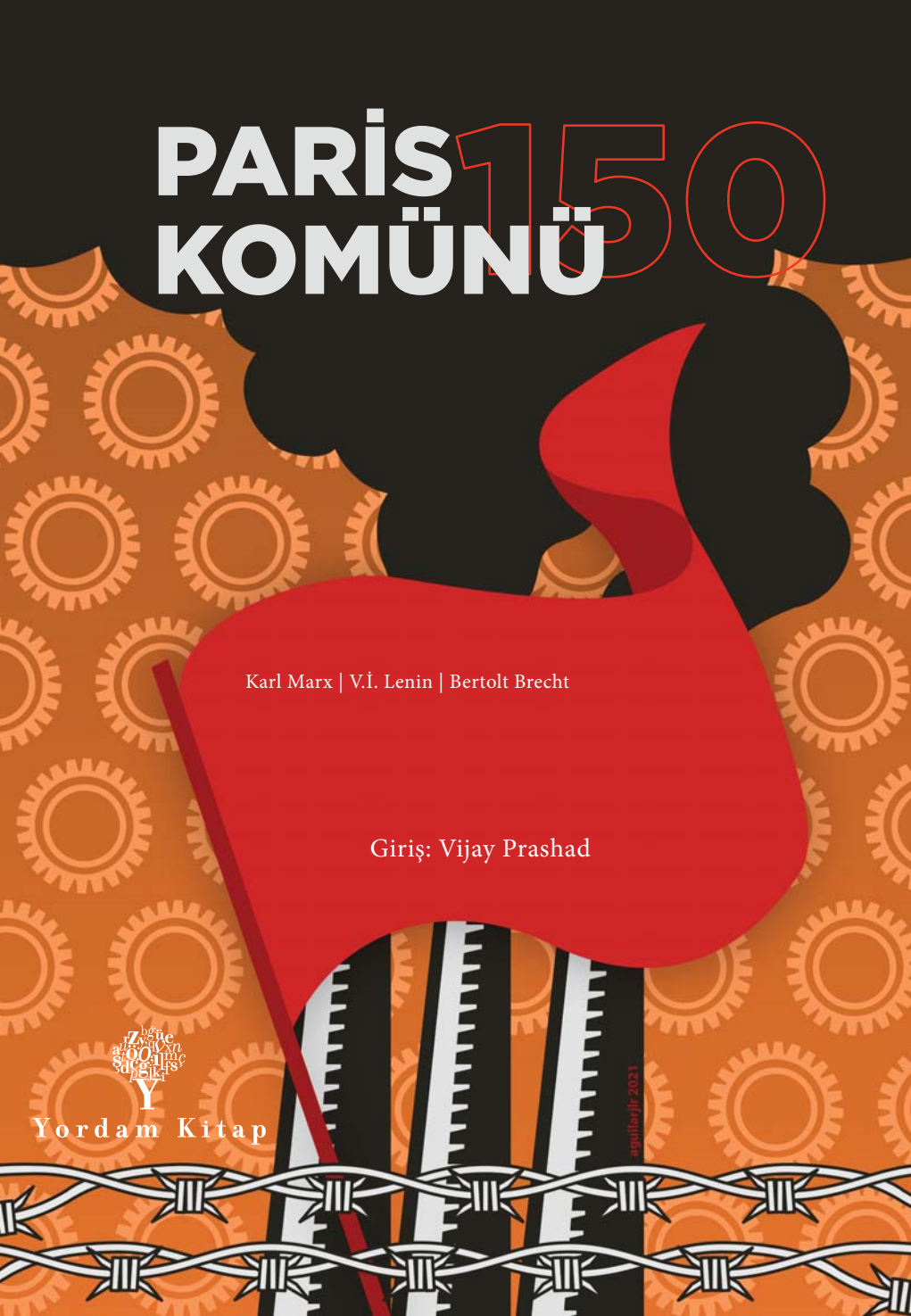
PARİS KOMÜNÜ 150

Karl Marx | V.İ. Lenin | Bertolt Brecht

Giriş: Vijay Prashad

Yordam Kitap

aguilarjr 2021

ARIS
MMUNE
50
VIVE
LA COMMUNE!
1871
VIVE
LA COMMUNE!
Paris Commune 150
VIVA
LA COMUNA

PARİS KOMÜNÜ 150

Yordam Kitap

Yordam Kitap'ın da bir parçası olduğu Uluslararası Sol Yayıncılar Birliği (International Union of Left Publishers), Paris Komünü'nü, kanlı yenilgisinin 150. yıldönümünde 18 dilde yayımlanan bir kitapla selamlıyor.

★

Kitabın "Giriş"ini oluşturan Vijay Prashad imzalı "Ütopyaya Kapı Açmak", Tings Chak imzalı "Parlayan Bir Çiçek" ve "Paris Komünü Sanatçılar Federasyonu'nun Manifestosu" Ezgi Kaya tarafından çevrildi.

Karl Marx'ın Nisan-Mayıs 1871'de kaleme aldığı "Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin Bildirisi"nin çevirisi Erkin Özalp'e aittir.
(*Fransa'da İç Savaş*, Yordam Kitap, Ekim 2016)

V. İ. Lenin'in "1871 Paris Komünü Deneyimleri. Marx'ın Çözümlemesi" başlıklı değerlendirmesi *Devlet ve Devrim*'in III. Bölümü'dür ve çevirisi Celal Üster ile Halim Spatar'a aittir.
(*Devlet ve Devrim*, Yordam Kitap, Ocak 2016)

Bertolt Brecht'in "Sonuç Bildirgesi" şiirinin çevirisi Yılmaz Onay'a aittir.
("Komün Günleri" oyunundan, *Bütün Oyunlar - 8,* Agora Kitaplığı, Ağustos 2014, s. 330-331)

Kapak resmi Jorge Luis Aguilar'a (Küba), arka kapak resmi ise Junaina Muhammed'e (Hindistan) ait olup her iki resim de bu kitap için yapılmıştır.

PARİS KOMÜNÜ 150

Karl Marx | V. İ. Lenin | Bertolt Brecht

Giriş: Vijay Prashad

Çeviri:
Celal Üster-Halim Spatar, Erkin Özalp
Ezgi Kaya, Yılmaz Onay

Yordam Kitap: 400 • **Paris Komünü 150** • Hazırlayan: Vijay Prashad
ISBN 978-605-172-430-0 • *Sayfa Düzeni:* Gönül Göner
Çeviri: Celal Üster-Halim Spatar, Erkin Özalp, Ezgi Kaya, Yılmaz Onay
Birinci Basım: Mayıs 2021
© Yordam Kitap, 2021

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: **Pasifik Ofset** (Sertifika No: 44451)
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere / İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

İÇİNDEKİLER

17 Ütopyaya Kapı Açmak
Vijay Prashad

27 Parlayan Bir Çiçek
Tings Chak

31 Fransa'da İç Savaş
Karl Marx

97 Devlet ve Devrim, III. Bölüm
V. İ. Lenin

121 Paris Komünü Sanatçılar Federasyonu'nun Manifestosu

127 Sonuç Bildirgesi
Bertolt Brecht

Batalla de Ideas (Arjantin)
www.batalladeideas.com.ar

Bharathi Puthakalayam (Hindistan)
www.thamizhbooks.com

Centro Social y Librería Proyección (Şili)

Chintha (Hindistan)
www.chinthapublishers.com

Editorial Caminos (Küba)
ww.ecaminos.org

El Colectivo (Arjantin)
www.editorialelcolectivo.com

Expressao Popular (Brezilya)
www.expressaopopular.com.br

Fondo Editorial Fundarte (Venezüella)
www.fundarte.gob.ve

Idea (Romanya)

Gonoprokashon (Bangladeş)

Janata Prasaran Tatha Prakashan
Public Limited (Nepal)

Insituto Simón Bolívar (Venezüella)
www.isb.ve

Janashakti Prakashan (Hindistan)

Kriya Madyama (Hindistan)

LeftWord (Hindistan)
www.mayday.leftword.com

Naked Punch (Pakistan)
www.nakedpunch.com

National Book Agency
www.nationalbookagency.com

Marjin Kiri (Endonezya)
www.marjinkiri.com

Nava Telangana (Hindistan)
www.navatelanganabooks.com

Ojas: Vidyarthi Ni Pahel (Hindistan)

Prajasakti (Hindistan)
www.psbh.in

Red Star Press (İtalya)
www.redstarpress.it

Studia Humanitatis (Slovenya)
www.studia-humanitatis.si

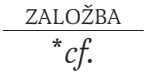
Tricontinental. Institute of Social Research
www.thetricontinental.com

Vam Prakashan (Hindistan)
mayday.leftword.com/vaam-prakashan/

Yordam Kitap (Türkiye)

Založba /*cf (Slovenya)
www.zalozbacf.si

Enternasyonal için Steinlen imzalı bir desen
(Fransa Ulusal Kütüphanesi'nden alınmıştır)

ENTERNASYONAL MARŞI

Söz: Eugène Pottier
Müzik: Pierre Degeyter
Nota dizgi: Hüseyin Tuncel

ENTERNASYONAL

(Cumhuriyet Dönemi)

Uyan artık uykudan uyan
Uyan esirler dünyası.
Zulme karşı hıncımız volkan,
Kavgamız ölüm kalım(dirim) kavgası.

Yıkalım bu köhne düzeni,
Biz başka dünya (âlem) isteriz,
Bizi hiçe sayanlar bilsin,
Bundan sonra her şey biziz.

Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık,
Enternasyonalle kurtulur insanlık.

Tanrı, patron, bey, ağa, sultan,
Nasıl bizleri kurtarır,
Bizleri kurtaracak olan,
Kendi kollarımızdır.

İsyan ateşini körükle,
Zulmü rüzgârla (rüzgârlara) savur,
Kollarının bütün gücüyle tavı gelen demire vur.

Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık,
Enternasyonalle kurtulur insanlık.

Hem fabrikalar, hem de toprak,
Her şey emekçinin malı.
Asalaklara (Tufeyliye) tanımayız hak
Her şey (Dünya) emeğin olmalı.

Cellatların döktükleri kan
Bir gün onları (Kendilerini) boğar. (boğacak)
Bu kan denizin (denizinin) ufkundan
Kıpkızıl (Kızıl) bir güneş doğar. (doğacak)

Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık,
Enternasyonalle kurtulur insanlık.

Not: Parantez içindeki kelimeler müzik ve prozodiye uymak için kullanılmıştır.

ENTERNASYONAL

(Osmanlı Dönemi)

Kalk ey lânetle damgalanmış
Aç ve çıplak mazlum dünyâ!
Zulme karşı yürekler yanmış,
Alevlenmiş bu dava!

Yıkalım bu köhne cihânı
Kuralım bir yeni âlem:
Arzın sefîl ve mahkûm insânı
Arza hâkim olur o dem.

Bu kavga son kat'i şanlı bir harb olur,
Enternasyonalle insanlık can bulur.

Yok bize hiç kimsenin imdâdı
Sultânlardan, vezirlerden!
Bizi bunlardan kurtaracak
Kuvvetimizdir ancak.

Parçalayıp köhne zinciri
Hükmü ele almak için,
Kızgın iken döğün demiri,
Ocakları körükleyin!

Bu kavga son kat'i şanlı bir harb olur,
Enternasyonalle insanlık can bulur.

Demir kollu zahmet ordusu
Dünyâda bizleriz ancak;
Zahmetkeşin fabrika, toprak;
Tembellere ölüm! Korku!

Cellâdların başında bir gün
Şimşek çakar, ölüm gürler!
Al bayrakla doğan parlak gün
Bize kurtuluş getirir!

Bu kavga son kat'i şanlı bir harb olur,
Enternasyonalle insanlık can bulur.

Çeviri: Vâlâ Nurettin

Kaynak: *Cumhuriyet Dergi*, 6 Mayıs 2001, sayı: 789
(İstanbul Şehir Üniversitesi Kütüphanesi, Tahâ Toros Arşivi)

Debout! les damnés de la terre. Debout! les forçats de la faim

La raison tonne en son cratère, C'est l'éruption de la fin.

Du passé faisons table rase. Foule esclave, debout! Debout!

Le monde va changer de base. Nous ne sommes rien, soyons tout!

শেষ যুদ্ধ শুরু আজ কমরেড

এসো মোরা মিলি একসাথ গাও

ইন্টারন্যাশনাল মিলাবে মানবজাত।।

Giriş

Ütopyaya Kapı Açmak

★

Vijay Prashad

Paris halkı, 1871'de, yetmiş iki günlüğüne ütopyanın kapısını açtı. Fransa'yı yıkıcı bir savaşa ve Prusya'ya boyun eğmeye sürüklemiş olan bir egemen sınıf karşısında, Parisli işçiler, barikat kurmaya, kendi demokratik ilkelerine göre işleyen kendi yönetimlerini oluşturmaya ve egemen sınıfın yaratmış olduğu sorunları çözme girişiminde bulunmaya karar verdi. Karl Marx, 12 Nisan 1871'de arkadaşı Kugelmann'a yazdığı bir mektupta, "Nasıl da bir esneklik, nasıl da bir tarihsel inisiyatif, nasıl da bir özveri kapasitesi sergiledi bu Parisliler," demişti.[1] "Dışarıdaki düşmandan çok içerideki ihanetten kaynaklanan altı aylık açlık ve yıkımdan sonra, Prusya süngülerinin gölgesinde ayaklandılar; sanki Fransa ile Almanya arasında hiç savaş olmamış ve düşman Paris'in kapısına dayanmamış gibi. Tarihte buna benzer bir büyüklük örneği görülmemiştir."

Bu Parisli işçiler 1789 Fransız Devriminin ve 1848 ayaklanmasının mirasçıları olarak Paris sokaklarında yürüdü. Bu anların her birinde, işçiler, dünyanın emekçileri tarafından tasarlanan ve yönetilen bir dünya yaratma umuduyla büyük

1 Karl Marx, Ludwig Kugelmann'a mektup, 12 Nisan 1871. Karl Marx, *Letters to Kugelmann* (New York: International Publishers, 1934).

hayaller kurdu. Ancak her seferinde ayaklanmaları ellerinden alındı: ya küçük ama güçlü bir sınıf (burjuvazi) hilebazlıkla kitlesel ayaklanmayı kendi amaçları için kullandı, ya da ayaklanmalar (burjuvazi de dâhil olmak üzere) sınıf düşmanlarının elindeki hükümet tarafından harekete geçirilen silahlı kuvvetlerce bastırıldı. I. Napoleon ve III. Napoleon, kitlelerin isteklerine karşı duran güçlülerin aletleri oldu.[2] 1789 ve 1848'deki yenilgiler, 1871'deki kavganın zorlu olacağını bilen işçileri durdurmadı. Kavga işçilerin yenilgisiyle sonuçlanacak, 100.000'den fazla kadın ve erkek acımasız Fransız burjuvazisinin elinde can verecekti.

Hôtel de Ville Üzerinde Kızıl Bayrak

Bu yetmiş iki günlük deneyim, Paris Komünü olarak bilinir. "Komün" diye adlandırılmıştı çünkü 1792'de, devrimciler, şehirlerini, yerel özyönetim ilkelerini geliştiren yerleşim birimleri şeklinde örgütlemişti. Paris'teki ayaklanma da bu halk yönetimi geleneğini takip ettiği için bu ismi almıştı. Komüncüler, Paris'teki her *arrondissement* (ilçe) için bir Asayiş Komitesi kurdu. Bu komitelerden dörder kişi, tüm komünün Merkez Komitesi'ne katılıyordu. Paris temsilcileri işçi sınıfından, özellikle de 1871 öncesindeki çeşitli devrimci hareketlerin içinden geliyorlardı. Bu Merkez Komitesi, belediye yetkililerinin seçimle göreve gelmesini, polisin seçilmiş yetkililerin kontrolü altında olmasını, yargıçların seçimle belirlenmesini, basının ve kamusal toplantıların serbest olmasını ve sivillerin şehrin savunulması amacıyla silahlandırılmasını talep ediyordu.[3]

2 Karl Marx, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*, 1852 ve Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri, 1848-1850*, 1895.

3 Jacques Rougerie, *La Commune de 1871* (Paris: Presses universitaires de France, 2014); Jacques Rougerie, *Paris libre 1871* (Paris: Editions du Seuil, 2004).

Komün, Paris'i Prusya ordusundan korumayı amaçlayan bir yurtseverlik hareketi olarak başladı; ancak halkın ruh hali ve devrimci grupların etkisi nedeniyle hızla daha radikal, demokratik bir nitelik kazandı. Komün'ün ayrıntılı bir öyküsünü yazan Komün üyesi Prosper-Olivier Lissagaray, Komün'de üst düzey görevlere gelenlerin "tanınan kişiler olmadığına", Komün'ün bu sayede "evrensel, sekterlikten uzak ve dolayısıyla güçlü" kalabildiğine dikkat çeker. 19 Mart'ta, yani Komün devrimi başladıktan sonraki gün, Lissagaray şöyle yazar: "Kızıl bayrak Hôtel de Ville üzerinde dalgalanıyordu. Ordu, Devlet, Hükümet, hepsi sabah sisi içinde yok olup gitmişti. Merkez Komitesi Bastille'in derinliklerinden, Basfroi sokağının karanlık köşelerinden Paris'in en tepe noktasına, tüm dünyanın gözü önüne çıkmıştı."[4]

Merkez Komitesi 27 Mart'ta Komün'ün çeşitli organları için seçim yaptı. Sonraki gün, diye yazar Lissagaray, seçilmiş üyeler görevlerine başladı.

> İki yüz bin "çapulcu" seçilmiş temsilcilerini görevlerinin başına geçirmek için Hôtel de Ville'e geldi. Savaş davulları vuruluyor, Frig kasketi ve tüfeğe sarılı kızıl püskül taşıyan bayraklar dalgalanıyordu. Paris'e sadık piyadeleri, topçuları ve denizcileri de aralarına alan halk, âdeta büyük bir nehre dökülen binlerce dere gibi tüm sokaklardan Gréve Meydanı'na aktı.

Seçilmiş temsilciler, omuzlarında kızıl atkılarıyla dışarı çıktı. Çeşitli yerel organlara seçilen yetkililer kesin kurallara tabiydi, bu kurallar arasında halkın iradesine uygun hareket etmedikleri takdirde anında ve kolaylıkla görevden alınmaları da vardı. Komün'ün seçilmiş temsilcilerinden porselen ressamı Gabriel Ranvier, "Halk adına Komün'ü ilan ediyo-

4 Prosper-Olivier Lissagaray, *Histoire de la Commune de 1871*, 1876, İngilizceye çeviren Eleanor Marx. Bu metindeki atıf yapılmamış alıntıların çoğu bu esere aittir.

ruz," dedi. *Vive la Commune*, diye haykırdı insanlar. "Şapkalar süngülerin ucunda sallanıyor, bayraklar havada dalgalanıyordu," diye anımsar Lissagaray. "Tüm yürekler coşkuyla çarpıyordu, tüm gözlerde yaş vardı." Karşıdevrimin ajanları Versailles'daki patronlarına koşup, "gerçekten de Paris'in tamamı gösteriye katıldı," diye anlatmışlardı.

Komün'ün Proleter Niteliği

Paris Komünü'nün kararnameleri, yönetiminin sınıfsal niteliğini açıkça gösterir: Terk edilmiş fabrikalar işçilerce işgal edilecek ve işletilecekti, işçilere kesilen cezalar kaldırılmıştı, fırınlarda gece çalışma yasaklanmıştı ve kilise mülklerine kamu kullanımı için el koyulmuştu. İşçi sınıfı için bir tür güvence kuruluşu gibi işlev gören rehin dükkânları dönüştürülmüştü. "Rehin dükkânlarının kapatılmasının ardından, işsiz kalan emekçilere ciddi destek güvenceleri veren bir toplumsal örgütün kurulması gerektiği gayet iyi bilinmektedir. Komün yapılanması işçileri sermayenin sömürüsünden koruyacak kurumların inşa edilmesini gerektirir," diye yazmıştı Komün üyeleri.

Komün'ün tutumu, yoksul köylüler de dâhil olmak üzere işçi sınıfının her üyesinin yeni toplumla bütünleştirilmesi yönündeydi – Komün'e karşı savaşmış olanların bile. Kamu Güvenliği Bürosu'nun başkanı, "Komün, bizi öldürenlerden doksan ikisinin eşlerine ekmek gönderdi. Dullar hiçbir partiye ait değildir. Cumhuriyet her yoksula ekmek bulur, her yetime el uzatır," diyordu. Uluslararası İşçi Birliği'nde Madame André Léo, kırsal bölgedeki köylülere yönelik manifestosunda şöyle yazıyordu: "Yoldaş, seni kandırıyorlar. Bizim çıkarlarımız aynı. Benim istediğim şey, senin de istediğin. Benim talep ettiğim *affranchissement* [kurtuluş], senin kurtuluşun. Çünkü Paris'in istediği şey, köylüye toprak, işçiye alet."

Karl Marx, Komün düştükten iki gün sonra Uluslararası İşçi Birliği'nde yaptığı bir konuşmada (bu konuşmayı bu derlemede de bulacaksınız) şöyle diyordu: "[Komün] özünde, bir işçi sınıfı hükümeti, üretenlerin mülk edinen sınıfa karşı mücadelesinin sonucu, emeğin iktisadi kurtuluşunun gerçekleşmesini sağlayabilecek olan en sonunda keşfedilmiş siyasal biçimdi."

Farklı birimlerin başına geçen Komün yetkilileri, İmparatorluğun bunları çok verimsiz bir şekilde yönettiğini saptadı ve bu birimleri üretken kılma çabasına girişti. Bronz dökümcüsü Zéphyrin Camélinat Darphane'yi düzene sokarken gravürcü Albert Theisz posta hizmetlerindeki karmaşayı ortadan kaldırdı (Camélinat 1924'te Fransız Komünist Partisi'nin ilk cumhurbaşkanı adayı olacaktı). Nasırlı elleriyle burjuvazinin geride bıraktığı enkazı kaldıran başka isimler de vardı: Kamu Yardımları Departmanında Camille Treilhard, Posta İdaresinde Jules Fontaine, Vergi Departmanında Marius Faillet ve Amédée Combault, Ulusal Matbaada Louis-Guillaume Debock. Elie Reclus ve Benjamin Gastineau Ulusal Kütüphane'yi halkın kullanımına açtı; Sanatçılar Federasyonu'na nezaret eden Gustave Courbet ise halkın da müzelerden yararlanmasını sağladı. Sadece birkaç aylık bir sürede yaptıkları işler, proleter yönetimin ne kadar etkili olduğunu ve tırnaklarının altında kir birikmiş insanların yönetim birimlerini sadece birkaç kişinin değil, tüm toplumun yararına idare etmeye ne kadar mahir olduklarını gösteriyordu.

Komün'ün Sınırlılıkları

Komün'ün liderleri farklı siyasi geçmişlerden geliyorlardı. Aralarında Louise Auguste Blanqui'nin, Pierre-Joseph Proudhon'un, ve Louise Michel'in takipçileri vardı; sadece birkaçı Marx'ın takipçisi ve Enternasyonal üyesiydi. Komün

üyeleri, durdukları farklı noktalardan bakarak, bir dizi reform talep ediyordu; ancak eksik olan şey, toplu ve açık bir eylem programıydı.

Böyle bir programın yokluğu, Fransa Bankası'nın önünde iyice açığa çıkıyordu. "19 Mart'tan bu yana" diye hatırlar Lissagaray, "banka yöneticileri ölüme mahkûm edilmiş insanlar gibi yaşıyor, her an hazineye el koyulmasını bekliyordu. Bankanın kasasında yüz milyonlarca frank yatıyordu; bu öyle büyük bir servetti ki bankacılar onu Versailles'daki karşıdevrim bölgesinin güvenli topraklarına taşımayı tahayyül bile edemiyordu. Baskı öyle büyüktü ki 23 Mart'ta bankanın müdürü Gustave Rouland Paris'ten kaçtı. Bankayı yardımcısı Alexandre de Plœuc'un eline bıraktı. De Plœuc, ortaya attığı veri ve sayılara hayranlıkla karışık bir ürküntüyle yaklaşan seçilmiş Komün liderlerinin sınırlılıklarını fark etmişti. Onlara parayı "frank frank" veriyor ve bankanın, Komün'ün çalışmalarını yaygınlaştırmaya ve onu başarısızlıktan korumaya yetecek kadar serveti olduğunu gizliyordu.

Uluslararası İşçi Birliği'nin bir üyesi ve Paris Komünü yönetiminin en eski üyesi olan Charles Beslay, de Plœuc ile görüşmeye gittiğinde, de Plœuc, "ülkelerinin zenginliğini" barındıran bankanın kutsal bir emanet gibi muamele görmesi, ona el koyulan kilise mülklerinden çok daha fazla değer verilmesi gerektiğini anlattı. Beslay aceleyle Hôtel de Ville'deki yoldaşlarının yanına dönerek onlara şu teslimiyet notunu iletti: "Banka sizin ülkenizin zenginliğidir; banka olmazsa ne sanayi olur, ne ticaret. Eğer bankayı işgal ederseniz, içindeki tüm banknotlar çöpten başka bir şey olmayacaktır." Komün, bankayı işgal edip demokratik denetim altına almaya ve oradaki serveti toplum yararı için kullanmaya cesaret

edemedi. Engels daha sonraları, "Kuşkusuz, anlaşılması en zor olan şey, Fransa Bankası'nın kapılarının önünde durulmasına yol açan o kutsal saygı" diye yazmıştı.[5] Bu konudaki temel açıklama, Komün'de egemen olan ütopyacı sosyalizm biçimlerinin, finansı demokrasiye tabi kılmanın ve burjuvazinin çarpan kalbini işçi sınıfının eline aktarmanın gerekliliğini anlamalarının önüne geçmiş olmasıdır.

Devleti Parçala

Fransa Bankası'na duyulan saygının yanı sıra, Komüncülerde Fransız devletinin yapılarına yönelik bir inanç da vardı. 12 Nisan'da Marx, Kugelmann'a, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* adlı eserinde yazdıklarını, yani 1789 Devriminden sonra, bir dahaki devrim girişiminin "bugüne kadar olduğu gibi bürokratik-askerî mekanizmayı bir elden bir başkasına aktarmaya yönelik değil, onu parçalamaya" yönelik olacağını hatırlatıyordu.

Katı sınıfsal nitelikler devlet kurumlarında taşlaşmış durumdaydı; devlet memurlarının alışkanlıkları da kurumların kural ve düzenlemeleri gibi yozlaşmıştı. Tüm bu yerleşik sistemi yetmiş iki günde değiştirmek mümkün değildi elbette, ama Komün bunu denemedi bile. Komün'ün yenilgisinden sonra Marx Enternasyonal'e, "işçi sınıfının hazır devlet mekanizmasına basitçe el koyarak onu kendi amaçları için kullanması mümkün değildir" demişti. Bu mekanizma karşıdevrimin Truva atıdır, diye uyarıda bulunmuştu, çünkü yeni yönetimin niyeti ne kadar iyi olursa olsun, bu mekanizma halkın iradesine teslim olmayacaktır. 1891'de Engels Marx'ın konuşmasını yeniden yayımladığı kitapçığın önsözünde bu noktaya daha da açık bir vurgu yapmaktaydı:

5 Friedrich Engels, "Giriş", Karl Marx, *Fransa'da İç Savaş*, 1891.

> Komün, bir kez iktidara gelmiş olan işçi sınıfının eski devlet mekanizmasıyla yoluna devam edemeyeceğini daha en başta görmek zorunda kaldı; bu işçi sınıfı, daha yeni kazanılmış olan kendi iktidarını yeniden yitirmemek için, bir yandan o zamana kadar kendisine karşı kullanılmış olan baskı mekanizmasını ortadan kaldırmak, ama diğer yandan, istisnasız olarak tümünü her zaman görevden alınabilir ilan ederek temsilcileri ve memurları karşısında kendisini koruma altına almak zorundaydı.[6]

Sonra Engels kesin bir teorik sonuca varır: "Oysa gerçekte, devlet, bir sınıfın bir başkası tarafından ezilmesini sağlayan bir mekanizmadan başka bir şey değildir, ve bu söylenen, demokratik cumhuriyet için, monarşi için olduğundan daha az geçerli değildir."

Çeyrek yüzyıl sonra, 1917 Ekim Devriminin ortasında V. İ. Lenin Marx'ın Komün hakkındaki konuşmasını yeniden okuyacak ve devlet mekanizmasını devralmanın tehlikeleri üzerine düşünecekti. Yıkılması ve yerini yeni proleter yönetim biçimlerine bırakması gereken, parlamenter sistem değil, eski devlet kurumlarıydı. 1905'teki Çarlık karşıtı devrim sırasında, Rus işçiler sovyet adı verilen bir tür temsilî hükümet ve idare sistemi kurmuşlardı. 1908'de Komün ve 1905 Rus Devrimi üzerine yazılarında Lenin şöyle demişti: "Komün Avrupa proletaryasına, sosyalist bir devrimin görevlerini somut bir biçimde tanımlamayı öğretti"; devrim, insani ihtiyaçları ve acil demokrasi beklentilerini karşılamak zorundaydı.[7] Komün'ün de büyük ilerlemeler kaydetmiş olmasına karşın, sovyet, Komün biçiminin ilerisine geçmişti. *Devlet ve Devrim*'de Lenin Komün'deki demokratik uygulamaları ele alır:

---

6 Friedrich Engels, "Giriş (1891)", Karl Marx, *Fransa'da İç Savaş*, çev. Erkin Özalp (İstanbul: Yordam Kitap, 2016), s. 25.

7 V. İ. Lenin, 'Lessons of the Commune', *Zagranichnaya Gazeta*, no. 2, Mart 1908.

> Komün, parçalanmış devlet aygıtının yerine, göründüğü kadarıyla, "yalnızca" daha eksiksiz bir demokrasi koymuştu: Düzenli ordunun kaldırılması, bütün memurların seçimle göreve gelmesi ve görevden alınabilir olmaları. Ama gerçekte, bu "yalnızca" sözcüğü, bazı kurumların yerine temelden farklı türdeki başka kurumların koyulması şeklindeki muazzam bir değişim anlamına gelir. Bu, tam bir "niceliğin niteliğe dönüşmesi" örneğidir: Düşünülebilecek en eksiksiz ve tutarlı şekilde getirilmiş olan demokrasi, burjuva demokrasisinden proletarya demokrasisine; devletten (= belirli bir sınıfın ezilmesine yönelik özel bir güç) artık gerçek anlamıyla devlet olmayan bir şeye dönüşür.[8]

Kugelmann'a yazdığı mektuplarda Komün konusuna eğilen Marx şöyle yazar: "Tarihte buna benzer bir büyüklük örneği görülmemiştir." Ancak burada hatalıydı. Kapitalizme karşı yürütülen işçi sınıfı mücadeleleri, baskıcı yönetimleri alaşağı edip yerine yeni demokratik biçimleri geçirmeye yönelik kahramanca ve yaratıcı girişimlerin örnekleriyle doludur. 18. yüzyılın sonlarında Haiti'deki kapitalist plantasyonlardaki işçi sınıfı isyan etti ve kendilerini plantasyon sahiplerinin yönetiminden kurtardılar; yeni yönetim biçimleri yaratmaya çalıştılar, bu biçimlerden bazıları esaretten kaçıp eşitlikçi topluluklar halinde yaşayan kölelerin kurduğu adacıkları örnek alıyordu. Bu deneyimler, proletarya devrimlerinin ortasında demokratik örgütlenmenin nasıl kotarılacağına dair kavrayışımızı zenginleştirmektedir. 1804 Haiti'sinden 1927 Şanghay Komünü'ne doğru uzanan düz bir deneyim çizgisi vardır. Bu örneklerin hepsinin dikkatle incelenmesi gerekir; böylece proleterya devrimlerinin dinamiklerindeki sınırlılıklar konusunda zihnimiz netleşir ve proleterya demokrasisinin nasıl daha iyi kurulabileceği sorununu irdelememiz mümkün hale gelir.

8 V. İ. Lenin, *Devlet ve Devrim*, çev. M.Halim Spatar ve Celal Üster, 3. Baskı (İstanbul: Yordam Kitap, 2020), s. 60-61.

Sekteye Uğrayan Devrim

İşçiler Paris'i ele geçirdiklerinde, bankaya el koymadılar. Hatırı sayılır miktardaki kuvvetlerini toplayıp Versailles'a yürüyerek burjuva hükümetinin teslim olmasını da talep etmediler. Paris Komünü, Adolphe Thiers hükümetinin görevde kalmasına göz yumarak kendi çöküşüne giden yolu açtı. Daha Komün kurulalı birkaç hafta olmadan, Nisan'ın ortasında bu durum Marx'ı öfkeden deliye döndürmüştü. Kugelmann'a şöyle yazmıştı:

> Olur da yenilgiye uğrarlarsa, tek suçlu kendi "iyi niyetleri" olacak. Hemen Versailles'a yürümeliydiler, Vinoy ve Paris Ulusal Muhafızının gerici kanadı geri çekilir çekilmez. Vicdani tereddütler yüzünden doğru zamanı kaçırdılar. *İç savaş başlatmak istememişler*, sanki o içten pazarlıklı *rezil* Thiers Paris'i silahsızlandırma çabasıyla iç savaşı zaten başlatmamış gibi.

Komün'ün hareketsizliği Thiers'in gerici hükümeti ve silahı kuvvetleri Versailles'a taşıyabilmesine olanak tanıdı. Komün, Versailles birliklerinin Paris'ten ayrılmasına izin vermemeliydi; onları şehirde tutsalardı, askerlerin çoğunun Komün tarafına geçmesi muhtemeldi. Ama bu gerçekleşmedi.

Diğer devrimciler bu deneyimden iyi bir ders çıkardı. Ekim Devriminden sonra genç Sovyetler, eski gerici sınıflara ve emperyalist ordulara karşı iktidarlarını korumak için İşçi ve Köylülerin Kızıl Ordusunu kurdu; devrimci güçler karşılarındaki muhalefeti bölmezlerse ve kuvvetlerini bir araya getirmezlerse, devrimin yok edileceği açıktı. Bu, Paris Komünü'nün yıkıntılarından çıkarılmış bir dersti.

Thiers ve gerici hükümeti, Prusyalılarla müzakere ederek esir alınmış Fransız askerlerini iade ettirdi, ordularını toplayıp Paris'e saldırdılar. Komüncüler barikatlar kurup gelmekte olan saldırıya karşı hazırlandı. Saldırı başladığında, 22 Mayıs ve 28 Mayıs arasında, şehri ellerinde tutmaları mümkün olmadı. Her sokak bir savaş alanı haline geldi, ama her muharebede Komün,

elinden kayıp giden şehrin daha da derinlerine çekilmek zorunda kaldı. Burjuvazinin ordusu acımasızdı, Komün üyelerini gördükleri yerde öldürüyor, sokakları kana buluyordu. Lissagaray Versailles ordusunun "dev bir infaz müfrezesine dönüştüğünü" yazmıştı. Montmartre'da Komün'ün kadınlar taburu saatlerce mevzilerini korudu. General Justin Clinchant'ın birlikleri onları ezip geçti ve bölgenin Komün lideri yakalanarak Versailles birliklerinin kaşısına getirildi. "Kimsin sen?" diye sordu birlik komutanı. Yanıt, "Lévêque, taş ustası, Merkez Komitesi üyesi" idi. Birlik komutanı burnundan soludu: "Fransa'yı yönetmek isteyen bir taş ustası!" Burjuvazi onları bu kadar hor görüyordu işte. Lévêque kafasından vuruldu.

Askerler, yakalanan Komün üyelerini Père Lachaise Mezarlığı'na götürdü ve kurşuna dizdi. Birliklere katliam emrini veren Galliffet Markisi General Gaston Alexandre Auguste, daha sonra Cezayir'e gönderilecek ve Komün üyeleri üzerinde tatbik ettiği acımasızlığı, Fransa'nın Kuzey Afrika'daki emperyal arayışlarında da sergileyecekti. Mezarlıktaki "Komün Duvarı" sanki kan lekeleriyle doludur, kurşun izleri katliamdan 150 yıl sonra bile hâlâ görülebilir. Versailles kuvvetleri bir hafta içinde 40.000 Parisliyi katletti. "O kadar çok sayıdaki cesedin gömülmesi öyle zorlaştı ki," diye yazar Lissagaray, "surların kazamatlarında yakıldılar, ama orada hava akışı yeterli olmadığı için bedenlerin kalıntıları tam olarak yanmadı, posaları kaldı. Buttes Chaumont'da yığınlar halindeki cesetler, üzerlerine gazyağı dökülerek açık havada yakıldı."

Adolphe Thiers kana boyanmış sokakları teftiş ederek, "Paris toprakları onların cesetleriyle kaplı. Bu korkunç tablonun kendilerini Paris Komünü'nün taraftarları ilan etmeye cüret eden isyancılara ders olmasını umuyoruz," dedi. Tarih 25 Mayıs'tı. Üç gün sonra, 28 Mayıs'ta, Komün düştü.

İşçi Sınıfı İçin Her Yenilgi Bir Derstir

Komün yalnızca iki ay ayakta kaldı. Fransız burjuvazisi, Komüncülerin ölülerinin üstüne devasa bir katedral inşa etti: Sacre Coeur ("kutsal yürek"). Katolik Kilisesi'ne göre bu katedral, "Paris Komünü'nün işlediği suçların kefareti" olarak inşa edilmişti. Bugün, Paris'e tepeden bakan bu devasa yapının altında yatan korkunç tarihten hiç bahsedilmez. Burjuvazinin Komün'e bakışına göre ayaklanma bir günahtır ve Komün üyeleri kendi ölümlerinden kendileri sorumludur. Ancak isyan kendi kendine sönüp gitmemiştir; bu zor kazanılmış egemenliği işçi sınıfının elinden alıp kendi çıkarına olan düzeni yeniden tesis etmeye çalışan intikam peşindeki burjuvazi tarafından bastırılmıştır. Paris Komünü'nün demokratik kazanımları bir kenara atılmış, anısı katedralin temellerine gömülmüştür.

Marx'ın Kugelmann'a yazdığı mektupların derlendiği bir seçkinin önsözünde Lenin, "Marx şunu anlıyordu: Tarihte öyle anlar vardır ki, kitlelerin o andaki mücadelesi, umutsuz bir dava uğruna da olsa, o kitlelerin gelecekteki eğitimi ve bir dahaki mücadele deneyimleri için gereklidir."[9] Komün'den çıkarılan ders sadece Parisli işçiler veya Fransa için değil, enternasyonal işçi sınıfı için geçerli ve insanlığın ikilemlerini aşma ve sosyalizme doğru ilerleme mücadelemizde kendimizi eğitmemiz için gerekliydi. Lenin 1911'de, ayaklanmanın kırkıncı yılında, Paris Komünü üzerine şöyle yazmıştı: "Komün'ün davası toplumsal devrim davasıdır, işçilerin siyasi ve ekonomik olarak bütünüyle özgürleşmesi davasıdır. Tüm dünyadaki proletaryanın davasıdır. Ve de bu açıdan ölümsüzdür."[10]

★

9 V. İ. Lenin, "Önsöz", *Kugelmann'a Mektuplar.*

10 V. İ. Lenin, 'In Memory of the Commune', *Rabochaya Gazeta*, no. 4-5, 15 Nisan 1911.

Parlayan Bir Çiçek

★

Tings Chak

16 Mayıs 1871'de, Napoleon dönemi emperyalizmi şerefine dikilmiş olan Vendôme Sütunu devrildi. Komün üyeleri tarafından, bulunduğu meydana "Place Internationale" adı verildi.

Hemen hemen yirmi yıl önce Karl Marx *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* (1852) eserinde şöyle yazmıştı: "Ama imparator pelerini sonunda Louis Bonaparte'ın omuzlarına düştüğünde, Napoleon'un Vendôme Sütunu'nun tepesindeki tunç heykeli devrilecek."[1] Ve devrildi de.

Heykelin devrilmesinin ardındaki önderlerden biri de burjuva yaşamının görkemi yerine köylülerin alın terini resmeden eserleriyle tanınan Fransız sosyalist ressam ve Komün üyesi Gustave Courbet (1819-1877) idi. Courbet'nin hayatı ve eserleri, iki tarihsel olayla sarmalanmıştır: işçi sınıfının kendi başına bir güç olarak ortaya çıktığı 1848 Fransız Devrimi ve 1871 Paris Komünü. Komün –kendi deyişiyle "o güzel rüya"– sırasında Courbet, Sanatçılar Federasyonu'nun kurucu başkanlığına ve işçilerin kontrolündeki devletin kültür bakanlığına seçildi. Bu antiemperyalist eylemi nedeniyle altı ay hapis yattı ve cezalar nedeniyle ömür boyu borç içinde yaşadı.

1 Karl Marx, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*, çev. Erkin Özalp (İstanbul: Yordam Kitap, 2016), s. 165.

Federasyon, Komün süresince eğitim ve estetik konularında, yöntem ve örgütlenme hakkında ve eski anıtların yıkılıp yenilerinin dikilmesi konusunda tasarılar ortaya attı ve bunları tartıştı. Proletaryanın savaşının aynı zamanda kültüre ve kültürün ideolojik ve kurumsal temellerine dair bir savaş olduğunu, sanatçıların da devrimci süreçte birer militan olarak düşünülmesi gerektiğini derinden hissediyorlardı.

Paris'teki ayaklanmadan aylar önce Courbet, Alman ordusuna ve sanatçılarına, "Dinleyin: Krupp toplarınızı bize bırakın, onları bizimkilerle birlikte eriteceğiz," diye yazmıştı. "Kalan son topun yukarı çevrilen namlusuna Frig kasketi geçirilecek, üç top mermisinin üstünde duran bir kaideye yerleştirilecek; Vendôme meydanına dikilecek bu muazzam anıt bizim sütunumuz olacak, sizlerin ve bizlerin, halkın sütunu." Onlara göre, eskiye ait simgelerin yerini, dünyanın tüm işçileri için "ortak servet zamanının geldiğini" gösteren yeni simgeler almalıydı.

Ressamlar, heykeltıraşlar, mimarlar, gravürcüler ve süsleme sanatçılarından oluşan kırk yedi kişi bir araya gelerek, görevlerinin geçmişin hazinelerini korumak ve eğitim, anıtlar, müzeler aracılığıyla geleceği yeniden kurmak için bugünün ihtiyaçlarına ışık tutmak olduğunu ilan ettiler. Sanatçılar Federasyonu'nun kurucu üyeleri arasında şair Eugène Pottier de vardı. 28 Mayıs 1871'de yetmiş iki günlük işçi devletini sona erdiren kanlı katliama tanıklık eden Pottier, bir şiir yazdı. Bu şiirin sözleri, ezilenlerin tüm dünyada en çok söylediği marşlardan biri haline geldi: *Enternasyonal*. Bu kitabın sayfalarında, o zamandan bu yana mücadelemize cesaret katmak için sayısız dilde söylenen bu marşın farklı dillerdeki bazı dizelerini de bulacaksınız. Bu dizelerin toplamı, marşı bir bütün haline getirip tamamlıyor ve marşın enternasyonalist anlamına sadık kalıyorlar.

O kanlı katliamdan yarım yüzyıl sonra, 10.000 Çinli işçi ve köylü, Paris Komünü'nün 55. yıldönümünde güney Guangdong bölgesinde toplandı. Köylüler, işçiler ve devrimci askerler arasında Komün'den esinlenerek kurulan ittifaklar 1927'de bir dizi ayaklanmaya dönüşerek ülkedeki devrim sürecinde bir dönüm noktasını oluşturdu. Anma töreninde, yağmura rağmen insanlar *Enternasyonal*'i söyledi ve *Vive la Commune de Paris!* (Yaşasın Paris Komünü!) diye slogan attılar. Mao Zedong, Komün'ün yenilgisine odaklanmak yerine, Komün'ü andı: Eğer Paris Komünü "parlayan bir çiçekse", dedi, o zaman Ekim Devrimi de onun "mutlu meyvesidir". Bunu, ülkesini ve halkını devrime götürmesinden sadece yirmi üç yıl önce yazmıştı.

Bu kitabın sayfalarında, sözcükler, imgeler ve şarkılarla bizim bu mirasımıza işaret eden kültürel ürünler bulacaksınız. Geçmişteki imparatorlukların yıkıntıları arasından doğan "parlak çiçeğimizi" hatırlıyoruz, ki bu çiçek daha çok meyve verebilir, vermiştir ve verecektir. Nihayetinde, Brecht'in *Komüncülerin Şarkısı*'nda yazdığı gibi, "geleceğimizi bizim sözümüz inşa etmelidir", halkın sanatı da bu geleceğe kapı açacak mücadele anıtları olacaktır.

★

പഴമതൻ വിലങ്ങു പൂട്ടിയിടുകയില്ല നമ്മളെ

അടിമകൾ നുകം വലിച്ചെറിഞ്ഞുയർത്തെണീക്കുവിൻ,

പുതിയതാം തറയ്ക്കു മീതെയുലകമിനിയുയർന്നിടും.

ഇന്നലെവരെയൊന്നുമല്ല നമ്മൾ, ഇന്നു തൊട്ടു നമ്മളാകുമെല്ലാം.

Agrupémonos todos, en la lucha final,

y se alcen los pueblos,

por la Internacional.

Fransa'da İç Savaş

Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin Bildirisi

13 Haziran 1871

★

Karl Marx

I

4 Eylül 1870'te, Parisli işçiler cumhuriyeti ilan ettiğinde ve bu adım neredeyse aynı anda tüm Fransa'da tek bir itiraz sesi gelmeden sevinç çığlıklarıyla karşılandığında, devlet adamları Thiers ve generalleri de Trochu olan bir makam avcısı ve entrikacı avukatlar grubu *Hôtel de Ville*'i (belediye binasını) ele geçirdi. Bu kişiler, o zamanlar, Paris'in tüm tarihsel bunalım dönemlerinde Fransa'yı temsil etme görevinin bulunduğuna öylesine bağnazca bir inanç besliyordu ki, gasp ettikleri Fransa'nın naipliği sıfatını hak ettiklerini kanıtlamak için, geçerliliklerini yitirmiş olan Paris milletvekilliği mazbatalarını göstermelerinin yeteceğini düşündüler. Son savaş hakkındaki ikinci bildirimizde,[1] bu kişilerin yükselmesinden beş gün sonra, onların kimler olduğunu size söylemiştik. Buna karşın, ani saldırının yol açtığı kargaşa ortamında, işçilerin gerçek önderleri hâlâ Bonaparte'ın zindanlarındayken ve Prusyalılar Paris'e

1 *Bkz*. Karl Marx, *Fransa'da İç Savaş*, Yordam Kitap, s. 37.

doğru yürümeye başlamışken, Paris, bu kişilerin devlet iktidarını ele geçirmesine katlandı; ama yalnızca, devlet iktidarının ulusal savunmadan başka hiçbir amaca hizmet etmemesi kesin koşuluyla. Ne var ki, kentin işçi sınıfını silahlandırmadan, bu sınıfı kullanılabilir bir savaş gücüne dönüştürmeden ve savaş aracılığıyla bu sınıfın üyelerini eğitmeden Paris'i savunmak mümkün değildi. Ama silahlı Paris, silahlı devrim demekti. Paris'in Prusyalı saldırgana karşı kazanacağı bir zafer, Fransız işçisinin Fransız kapitalistine ve onun devlet asalaklarına karşı kazanacağı bir zafer olurdu. Ulusal Savunma Hükümeti, ulusal görev ile sınıf çıkarı arasındaki bu çatışma sırasında bir an bile duraksamadı ve bir Ulusal İhanet Hükümetine dönüştü.

Yaptığı ilk şey, Thiers'i, cumhuriyeti bir kralla değiştirme teklifiyle arabuluculuk dilenmesi için, Avrupa'nın tüm saraylarını kapsayan bir yolculuğa çıkarmaktı. Kuşatmanın başlamasından dört ay sonra, teslim olma sözünün ilk kez dile getirilmesi için uygun an gelmiş gibi göründüğünde, Trochu, Jules Favre'ın ve başka hükümet üyelerinin huzurunda, Paris'in bir araya gelmiş *maire*'lerine (ilçe belediye başkanlarına) şunları söyledi:

> "Çalışma arkadaşlarımın daha 4 Eylül akşamı bana yöneltikleri ilk soru şuydu: Paris, herhangi bir başarı beklentisiyle, Prusya ordusunun bir kuşatmasına dayanabilir mi? Bu soruya *olumsuz* cevap vermek konusunda duraksamamıştım. Burada bulunan çalışma arkadaşlarımdan bazıları, sözlerimin gerçekliğini ve bu düşüncede ısrar etmiş olduğumu doğrulayacaktır. Onlara, tam olarak, mevcut koşullar altında, bir Prusya kuşatması altında Paris'i elde tutmanın bir delilik olacağını söylemiştim. Hiç kuşkusuz, diye eklemiştim, bu, kahramanca bir delilik olurdu; ama sadece o kadar. ... Gelişmeler" (onun tarafından yönetilmişlerdi) "öngörümü yalanlamadı."[2]

2 *Le Figaro*, 19 Mart 1871. *–Almanca ed.*

Trochu'nün bu sevimli kısa konuşması, sonradan, orada bulunan *maire*'lerden biri olan Bay Corbon tarafından kamuoyuna açıklandı.

Dolayısıyla, tam da cumhuriyetin ilan edildiği akşam, Trochu'nün çalışma arkadaşları, Trochu'nün "plan"ının, Paris'in teslim olması olduğunu biliyordu. Ulusal savunma, sadece Thiers, Favre ve ortaklarının kişisel iktidarlarının bir bahanesinden ibaret olmasaydı, 4 Temmuz'un türedileri, 5 Temmuz'da yönetimden çekilir, Paris halkını Trochu'nün "plan"ından haberdar eder ve ona ya hemen teslim olması ya da kendi kaderini kendi ellerine alması çağrısında bulunurdu. Ama bu onursuz dolandırıcılar, bunun yerine, Paris'in "kahramanca delilik"ini açlıkla ve kanlı kafalarla tedavi ederek iyileştirmeyi ve bu süre boyunca, "Paris Valisi Trochu, hiçbir zaman teslim olmayacak!"[3] ve Dışişleri Bakanı Jules Favre "topraklarımızın tek bir karışından ve kalelerimizin tek bir taşından vazgeçmeyecek"[4] gibi iddialı bildirgelerle onu kandırmayı kararlaştırdı. Aynı Jules Favre, Gambetta'ya yazdığı bir mektupta, kendilerini Prusya askerlerine karşı değil, *Parisli işçilere* karşı "savunduklarını" itiraf ediyor. Trochu'nün akıllıca hareket ederek Paris ordusunun komutasını verdiği Bonapartist katiller, tüm kuşatma boyunca, gizli yazışmalarında, gayet iyi anladıkları savunma maskaralığı hakkında alçakça espriler yapmıştı. Örnek olarak, Paris ordusuna bağlı topçuların başkomutanı ve Légion d'Honneur Büyük Haç Nişanı sahibi Alphonse-Simon Guiod'nun Topçu Tümgeneral Suzanne'a yazdığı ve Komün'ün kamuoyuna açıkladığı mektuba bakılabilir.[5] Sonunda, 28 Ocak 1871'de, aldatıcı maske-

3 *Le Temps*, 8 Ocak 1871. *–Almanca ed.*

4 *Le Temps*, 8 Eylül 1870. *–Almanca ed.*

5 Alphonse-Simon Guiod'nun Suzanne'a mektubu *Journal Officiel de la République française*'in {Fransa Cumhuriyeti Resmî Gazetesi} (Paris) 25 Nisan 1871 tarihli sayısında yayımlandı. *–Almanca ed.*

lerini indirdiler.[6] Ulusal Savunma Hükümeti, Paris'in teslim olması sırasında, kendi kendini en uç derecede alçaltmanın verdiği olanca korkusuzlukla, *Bismarck'ın Tutsaklarının Fransa Hükümeti* olarak ortaya çıktı; Sedan'daki Louis Napoleon bile bu ölçüde alçakça bir rol üstlenmekten kaçınmıştı. Bu *capitulard*'lar {teslimiyetçiler}, 18 Mart'tan sonra telaş içinde Versailles'a kaçarken, ihanetlerini kanıtlayan belgeleri Paris'te bıraktı. Komün, illere yönelik bildirgelerinden birinde,

> "bu adamlar," bu belgeleri imha etmek için, "Paris'i kan gölüyle yıkanan bir enkaz yığınına dönüştürmekten çekinmezdi" diyor.[7]

Ama Savunma Hükümetinin önde gelen üyelerinden bazıları, bu tür bir sonuca yol açmak için son derece kişisel gerekçelere de sahipti.

Sonradan Jules Favre'ın açık emriyle vurulmuş olan Ulusal Meclisteki Paris milletvekili Millière, ateşkes anlaşmasının imzalanmasından kısa bir süre sonra, bir dizi güvenilir hukuki belgeyi kamuoyuna açıklamıştı; bu belgelerin kanıtladığına göre, Cezayir'de oturan bir ayyaşın karısıyla nikâhsız birliktelik yaşayan Jules Favre, uzun yıllar boyunca bir yığın fazlasıyla cüretkâr belge sahteciliği yaparak, zina ürünü çocukları adına büyük bir miras elde etmiş ve kendisini bu yolla zenginleştirmişti; ayrıca, yasal mirasçıların açtığı bir davada, bunun ortaya çıkarılmasından, ancak Bonapartist mahkemelerin kayırmacılığı sayesinde kurtulabilmişti. Kaç beygir gücünde olursa olsun hiçbir konuşma bu kuru hukuki belgelerin üstesinden gelmeyi sağlayamayacağından, Jules Favre yaşamında ilk kez çenesini tutup büyük bir sessizlik içinde, o an geldiğinde öfkeli bir şekilde Paris halkını aileye, dine, düzene

6 Bismarck ile Jules Favre'ın 28 Ocak 1871'de imzaladığı, ateşkes ve Paris'in teslim olması hakkındaki anlaşma kastediliyor. *–çev.*

7 *Le Vengeur*, 28 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

ve mülkiyete açıkça isyan eden bir hapishane kaçkınları çetesi olmakla suçlamak üzere, iç savaşın patlak vermesini beklemeye koyuldu. Ve bu aynı sahtekâr, 4 Eylül'ün hemen ardından duygudaşlık beslediği Pic ile Taillefer'i serbest bırakırken, iktidara daha yeni gelmişti; üstelik, söz konusu ikili, imparatorluk döneminde bile, *L'Étendard* gazetesi skandalıyla[8] bağlantılı olarak, sahtecilik suçundan dolayı mahkûm edilmişti. Bu asilzadelerden biri, Taillefer, Komün döneminde Paris'e gidecek kadar küstahtı ve hemen hapishaneye geri gönderildi; ve Jules Favre, bunun üzerine, Ulusal Meclis kürsüsünden dünyaya seslenerek, Parislilerin hapishanelerindeki herkesi serbest bıraktığını söyledi!

İmparatorluğun içişleri bakanı olmak için boş yere uğraşıp didindikten sonra kendi kendisini cumhuriyetin içişleri bakanlığına atayan Ernest Picard, yani Ulusal Savunma Hükümetinin Karl Vogt'u,[9] Arthur Picard isimli birinin kardeşidir; Arthur Picard, dolandırıcı olduğu gerekçesiyle Paris borsasından atılmıştı (Paris Polis Müdürlüğünün 31 Temmuz 1867 tarihli raporu) ve Société Générale'in {Société Générale bankasının} "5, Rue Palestro" adresli şubesinin müdürüyken 300 000 franklık bir hırsızlık yaptığı kendi itirafıyla kanıtlanmıştı (Polis Müdürlüğünün 11 Aralık 1868 tarihli raporu). Ernest Picard, bu Arthur Picard'ı, gazetesi *L'Électeur libre*'in yazı kurulu üyeliğine atadı. Sıradan borsacılar bakanlığa bağlı bu gazetedeki resmî yalanlar aracılığıyla yanıltılırken, Arthur Picard, bakanlık ile borsa arasında mekik dokudu ve Fransız ordularının yenilgilerini nakit kazanca dönüştürdü. Bu iki saygıdeğer kardeşin tüm ticari yazışmaları Komün'ün eline geçti.

8 *L'Étendard*: Bonapartist eğilimli gazete; 1866-1868 yıllarında Paris'te çıkarılmıştı. Gazeteye mali kaynak sağlamak için başvurulan sahteciliklerin açığa çıkarılmasından sonra yayınını durdurmak zorunda kalmıştı. *–Almanca ed.*

9 İngilizce baskıda "Joe Miller", Fransızca baskıda "Falstaff"; ayrıca, İngilizce baskıda içişleri bakanlığı yerine maliye bakanlığından söz ediliyor; Ernest Picard önce maliye bakanlığı sonra da içişleri bakanlığı yapmıştı. *–çev.*

4 Eylül öncesinin çulsuz avukatı Jules Ferry, kuşatma sırasında, Paris'in *maire*'i {belediye başkanı} olarak, dolandırıcılık yoluyla kıtlıktan kişisel bir servet çıkarmayı başardı. Kötü yönetiminden dolayı hesap vereceği gün, aynı zamanda mahkûm edileceği gün olacak.

Dolayısıyla, bu adamlar, *ticket-of-leave*'lerini[10] sadece Paris'in yıkıntıları içinde bulabiliyordu; onlar, tam Bismarck'ın aradığı kişilerdi. Birazcık hokkabazlık sonrasında, o ana dek hükümetin gizli suflörü olan Thiers, bakanlıklarını *ticket-of-leave* adamlarının yaptığı hükümetin başı olarak ortaya çıktı.

Thiers, bu hilkat garibesi cüce, yarım yüzyıldan uzun bir süre boyunca Fransız burjuvazisini büyüledi, çünkü onların sınıfsal çürümüşlüklerinin en eksiksiz düşünsel ifadesiydi. Yalancılıktaki gücünü, daha devlet adamı olmadan, bir tarihçiyken sergilemişti. Onun kamusal yaşamının günlük kayıtları, Fransa'nın başına gelen felaketlerin tarihidir. 1830'dan önce cumhuriyetçilerle birlikte hareket eden biri olarak, Louis-Philippe döneminde, koruyucusu Laffitte'e ihanet ederek bir bakanlık koltuğu kaptı. Ayaktakımının ruhban sınıfına karşı gerçekleştirdiği ve Saint-Germain l'Auxerrois Kilisesi ile başpiskoposluk sarayının yağmalanmasına yol açan saldırıları kışkırtarak ve Berry Düşesi karşısında hem casusluk yapan bakan hem de hapishane ebesi rollerini oynayarak krala yanaştı.[11] *Rue Transnonain*'de {Transnonain Caddesi'nde} cum-

10 İngiltere'de, adi suçluların pek çoğuna, cezalarının büyük bölümünü hapiste geçirmelerinin ardından, serbest bırakılmalarını ve polis gözetimi altına sokulmalarını sağlayan izin belgeleri verilir. Bu belgelere *tickets-of-leave*, bunlara sahip olanlara da *ticket-of-leave-men* denir. *–Engels'in 1871 tarihli Almanca baskıya notu.*

11 14-15 Şubat 1831'de Paris'te Meşruiyetçilere ve ruhban sınıfına karşı gerçekleştirilen ve illere de yansıyan eylemlerden söz ediliyor. Berry Dükü'nün cenaze töreni vesilesiyle Meşruiyetçiler tarafından düzenlenen bir gösteriyi protesto eden kalabalık, St. Germain l'Auxerrois Kilisesi ile Meşruiyetçilere yakınlığıyla tanınan Başpiskopos Quélen'in sarayını yağmalamıştı. Orleans'cı hükümet, düşmanı olan Meşruiyetçi partiyi zayıf düşürmek iste-

huriyetçilerin katledilmesi de, ardından basını ve örgütlenme hakkını hedef alan rezil Eylül Yasalarının çıkarılması da *onun* eserleriydi.[12] 1840 yılında başbakan olarak yeniden ortaya çıktığında, Paris'in savunma amaçlı yapılarını güçlendirme planıyla Fransa'yı hayrete düşürmüştü. Bu planı Paris'in özgürlüğünü hedef alan kötü niyetli bir komplo olarak suçlayan cumhuriyetçilere Temsilciler Meclisinde şu cevabı vermişti:

> "Nasıl? Savunma amaçlı yapıların bir gün özgürlüğe zarar verebileceğini mi düşünüyorsunuz? Herhangi bir hükümetin bir gün Paris'i bombalayarak ayakta kalma girişiminde bulunabileceğini varsayarsanız, her şeyden önce, olası her hükümete kara çalmış olursunuz ... bu tür bir hükümet, Paris'i bombalayarak zafer kazandıktan sonra, öncesine göre yüz kez daha olanaksız hâle gelirdi."[13]

Gerçekten de, hiçbir hükümet, kalelerden Paris'i bombalamaya cesaret edemezdi; öncesinde aynı kaleleri Prusyalılara teslim etmiş olan hükümet hariç.

---

diğinden, kitleleri durdurmaya yönelik herhangi bir önlem almamıştı. Kilisenin ve başpiskoposluk sarayının yağmalanması sırasında orada bulunan Thiers, Ulusal Muhafızların kalabalığa müdahale etmemesini sağlamıştı.
1832 yılında, dönemin içişleri bakanı olan Thiers, Meşruiyetçilerin taht iddiacısı Chambord Kontu'nun annesi olan Berry Düşesi'ni hapse attırdı. Berry Düşesi, hapishanede, onur kırıcı bir tıbbi muayeneye tabi tutuldu. Napolili bir soyluyla gizli evliliği ve hamileliği, onu siyasal açıdan küçük düşürmek için kullanılmak istemişti. *–Almanca ed.*

12 13-14 Nisan 1834'te Paris'te gerçekleştirilen ve gizli bir cumhuriyetçi örgüt olan İnsan Hakları Derneği (*Société des Droits de l'Homme*) tarafından yönetilen halk ayaklanmasının bastırılması sırasında Thiers'in oynadığı çirkin role göndermede bulunuluyor. O dönemde içişleri bakanı olan Thiers, ayaklanmanın katılımcılarına yönelik zulmü örgütlemişti ve bu arada, *Rue Transnonain*'deki {Transnonain Caddesi'ndeki} bir evin sakinlerinin ölümünden sorumluydu.
Eylül Yasaları (1835), jürili yargılamaları sınırlandırmak ve basına yönelik olarak, süreli yayınların güvence bedellerinin artırılması ve mülkiyete ve mevcut siyasal düzene muhalif ifadeler için hapis cezasının ve yüksek para cezalarının öngörülmesi gibi sert önlemler almak için, 28 Temmuz'da düzenlenen Louis-Philippe'e suikast girişiminden yararlanan Fransız hükümeti tarafından çıkarılmıştı. *–İngilizce ed.*

13 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 11 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

Kral Bomba {İki Sicilya Kralı II. Ferdinand} Ocak 1848'de Palermo'da şansını denediğinde, uzun süredir bir bakanlık koltuğunda oturmayan Thiers, Temsilciler Meclisinde bir kez daha ayağa kalkmıştı:

> "Beyler, Palermo'da olup bitenleri biliyorsunuz. Büyük bir kentin kırk sekiz saat boyunca bombalandığını öğrendiğinizde, hepiniz, dehşet içinde" (parlamenter anlamda) "ayağa kalkıyorsunuz. Kim tarafından bombalanıyor? Savaş hukukuna yaslanan yabancı bir düşman tarafından mı? Hayır beyler, kendi hükümeti tarafından. Ve hangi gerekçeyle? Talihsiz kent, haklarını talep etmiş olduğundan. Ve haklarını talep ettiğinden, kırk sekiz saat boyunca bombalandı. ... Avrupa kamuoyuna seslenmeme izin verin. Bu tür eylemlere karşı ayağa kalkmak ve Avrupa'nın belki de en büyük kürsüsünden öfke bildiren bazı sözlerin" (evet, sözler!) "yankılanmasını sağlamak, insanlığa bir hizmette bulunmak demektir. Ülkesine hizmetlerde bulunmuş olan" (Thiers'in hiç yapmadığı bir şey) "Naip Espartero bir ayaklanmayı bastırmak için Barcelona'yı bombalamaya niyetlendiğinde, dünyanın dört bir yanından genel bir öfke çığlığı yükselmişti."[14]

Thiers, on sekiz ay sonra, Roma'nın bir Fransız ordusu tarafından bombalanmasının en hiddetli savunucularından biri oldu.[15] Öyle görünüyor ki, gerçekte, Kral Bomba'nın tek hatası, bombardımanını kırk sekiz saatle sınırlı tutmuş olmasıydı.

{1848} Şubat Devriminden kısa bir süre önce, Guizot'nun onu cezalandırması sonucu uzun süredir makamdan ve yağ-

14 *Le Moniteur universel*, 1 Şubat 1848. *–Almanca ed.*

15 Fransız hükümeti Nisan 1849'da Avusturya ve Napoli'yle ittifak kurarak, Roma Cumhuriyeti'ni ortadan kaldırmak ve papaya dünyevi iktidarını geri vermek için İtalya'ya bir sefer düzenlemişti. Silahlı müdahaleden ve Fransız birlikleri tarafından acımasızca bombalanan Roma'nın kuşatılmasından sonra, Roma Cumhuriyeti kahramanca direnişe rağmen yıkılmış ve Roma Fransız birlikleri tarafından işgal edilmişti. *–Almanca ed.*

ma olanaklarından yoksun bırakıldığı için hırçınlaşan ve yaklaşmakta olan bir halk hareketinin kokusunu alan Thiers, ona *Mirabeau-mouche* {Sinek Mirabeau} lakabını kazandıran sahte kahramanlık üslubuyla, Temsilciler Meclisine şunu açıklamıştı:

> "Yalnızca Fransa'da değil, Avrupa'da da *devrim partisine bağlıyım*. Dilerim, devrim hükümeti, ılımlı kişilerin elinde kalır; ... ama bu hükümet daha sert kişilerin, hatta radikallerin eline geçse bile, bu nedenle davamı yüzüstü bırakmayacağım. Her zaman devrim partisine bağlı kalacağım."[16]

Şubat Devrimi geldi. Bu küçük adamın hayal ettiği gibi Guizot kabinesinin yerine Thiers kabinesini koyacağına, cumhuriyeti getirerek Louis-Philippe'i yerinden etti. Zaferin ilk günü korku içinde saklanırken, işçiler tarafından hor görülmesinin onu işçilerin nefretinden koruduğunu unutmuştu. Yine de, dillere destan cesaretiyle, Haziran katliamları tarafından onun tarzına uygun eylemlere açık hâle geleceği şekilde temizlenene kadar, kamusal sahneden uzak durdu. Ardından, *Düzen Partisi*'nin ve onun parlamenter cumhuriyetinin başı oldu; iki imparatorluk arasındaki söz konusu anonim dönemde, egemen sınıfın tüm farklı hizipleri halkı ezmek için *birlikte* komplo kurarken, bu hiziplerin her biri, kendi monarşilerinin yeniden kurulması için diğerlerine *karşı* komplo kuruyordu. Thiers, bugün olduğu gibi o dönemde de, cumhuriyetçileri, cumhuriyetin sağlamlaştırılmasının önündeki biricik engel olmakla suçluyordu; bugün olduğu gibi o dönemde de, cumhuriyete, celladın Don Carlos'a söylediği şeyi söylüyordu: "Seni öldüreceğim, ama iyiliğin için." O dönemde olduğu gibi bugün de, zafer kazandığı gün şöyle haykırmak zorunda kalacak: *L'Empire est fait!* – imparator-

16 *Le Moniteur universel*, 3 Şubat 1848. –*Almanca ed.*

luk tamam. "Vazgeçilmez özgürlükler" hakkındaki ikiyüzlüce vaazlarına ve onu kullanmış ve parlamentarizmi kapı dışarı etmiş olan Louis Bonaparte'a yönelik kişisel öfkesine rağmen (ve bu küçük adam, kendisinin de iyi bildiği üzere, parlamentarizmin yapay atmosferi dışında, daha da küçülerek bir hiçe dönüşür), tüm bunlara rağmen, Thiers, Roma'nın Fransız birlikleri tarafından işgal edilmesinden, Alman birliğine (bu birlik Prusya despotizmini perdelediği için değil, Fransa'nın Alman bölünmüşlüğü üzerindeki kazanılmış hakkına tecavüz anlamına geldiği için) yönelttiği şiddetli saldırılarla kışkırttığı Prusya'yla savaşa varıncaya kadar, İkinci İmparatorluğun tüm rezilliklerinde pay sahibiydi. Bodur kolları, tarihsel uşağı hâline geldiği birinci Napoleon'un kılıcını Avrupa'nın yüzüne sallamaya bayılırken,[17] Thiers'in dış politikası, 1841 Londra Sözleşmesi'nden[18] Paris'in 1871'de teslim olmasına ve Bismarck'ın yüksek izniyle Sedan ve Metz'deki tutsakları Paris'e karşı kışkırttığı bugünkü iç savaşa kadar her örnekte, Fransa'nın en ağır şekilde aşağılanmasıyla sonuçlandı. Yeteneklerinin çok yönlülüğüne ve hedeflerinin değişkenliğine karşın, bu adam, tüm yaşamı boyunca en fosilleşmiş rutine bağlı kaldı. Şurası açık ki, modern toplumun daha derinlerdeki akımları onun için hep bilinmeyenler olarak kaldı; ama toplumun yüzeyindeki en elle tutulur değişimler bile, bütün enerjisi çeneye vurmuş olan bir beyni tiksindiriyordu. Bu nedenle, eskimiş olan Fransız koruyucu

17 Thiers'in *Histoire de la Révolution française* ve *Histoire du Consulat et de l'Empire* adlı kitaplarına gönderme yapılıyor. *–İngilizce ed.*

18 İngilizce ve Fransızca baskıların bazılarında "1840 Londra Sözleşmesi" deniyor. Fransa, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Osmanlı Devleti'ne yönelik isyanını desteklerken, İngiltere, Rusya, Prusya ve Avusturya, 1840 Londra Sözleşmesi'yle, Osmanlı Devleti lehine müdahalede bulunmuştu. Avrupa'nın diğer güçleriyle savaşı göze alamayan Fransa, 1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi'nin imzacıları arasında yer almıştı. *–çev.*

gümrük vergileri sisteminden her tür sapmayı kutsal değerlere bir saygısızlık olarak suçlamaktan hiç yorulmadı. Louis-Philippe'in bakanıyken, demiryollarını çılgınca bir fantezi olarak kötülemeye çalıştı; Louis Bonaparte döneminde muhalefetteyken, çürümüş Fransız askerî sistemini değiştirmeye yönelik her tür reform girişimini kutsallıktan uzaklaştırma olarak damgaladı. Uzun siyasi kariyeri boyunca, en önemsizi olsun, pratik yararı bulunan tek bir önleme imza atmadı. Thiers yalnızca zenginlik hırsı ve zenginliği yaratan insanlara dönük nefreti açısından tutarlıydı. Louis-Philippe döneminde ilk kez bakan olduğunda Eyüp kadar yoksuldu; oradan bir milyoner olarak ayrıldı. Aynı krala bağlı son (1 Mart 1840'ta başlayan) bakanlığı, Temsilciler Meclisinde zimmetine para geçirmekle açıkça suçlanmasına yol açtığında, cevap olarak gözyaşı dökmekle yetindi; gözyaşı, onun, Jules Favre ya da başka herhangi bir timsah kadar kolayca üretebildiği bir mal. 1871'de Bordeaux'da Fransa'yı kapıdaki mali çöküşten kurtarmak için attığı ilk adım, kendisine yılda üç milyonluk gelir bağlamak oldu; 1869'da Parisli seçmenlerine vaat ettiği "tutumlu cumhuriyet"in ilk ve son sözü buydu. 1830'un Temsilciler Meclisindeki eski çalışma arkadaşlarından biri ve kendisi de bir kapitalist olan (ama buna rağmen Paris Komünü'nün özverili bir üyesi olmaktan geri durmayan) Bay Beslay, kısa bir süre önce bir duvar afişinde Thiers'e şunları söylemişti:

> "Emeğin sermaye tarafından köleleştirilmesi, her zaman siyasetinizin köşe taşını oluşturdu ve Emek Cumhuriyetinin Paris belediye binasında kurulduğunu gördüğünüzden bu yana, Fransa'ya hiç durmadan şöyle bağırdınız: 'Bunların hepsi suçlu!'"

Devlet işlerindeki küçük düzenbazlıkların ustası, bir yalancı tanıklık ve ihanet virtüözü, parlamenter parti mücadelesinin alçakça taktiklerinin, sinsice hilelerinin ve bayağı

kalleşliklerinin tümünde eğitimini tamamlamış; makamdan yoksun olduğunda bir devrimi kışkırtmaya ve devletin başına geçer geçmez onu kanla boğmaya her zaman hazır; düşünceler yerine sınıf önyargılarına sahip; yürek yerine kibir sahibi; kamusal yaşamı ne kadar bayağıysa kişisel yaşamı da o kadar rezil... Bir Fransız Sulla'sı[19] rolünü oynadığı bugün bile, gülünç böbürlenmeleriyle eylemlerinin tiksindiricilik düzeyini yükseltmeden edemiyor.

Paris'in teslim olması, yalnızca Paris'in değil tüm Fransa'nın Prusya'ya teslim edilmesi anlamına gelirken, 4 Eylül gaspçılarının düşmanla birlikte uzun süredir çevirdikleri ve bizzat Trochu'nün söylediği üzere daha aynı gün başlamış olan haince entrikaları sona erdirdi. Ayrıca, cumhuriyete ve Paris'e karşı, artık Prusya'nın desteğiyle yürütecekleri iç savaşı başlattı. Tuzak, daha en başta, teslim olma anlaşmasının metninde kurulmuştu. O sırada ülkenin üçte birinden fazlası düşmanın elindeydi, başkentin illerle bağlantısı kesilmişti, tüm ulaşım düzeni bozulmuştu. Bu koşullar altında, hazırlık için yeterli süre verilmeden Fransa'nın gerçek bir temsilciliğini seçmek olanaksızdı. *Tam da bu nedenle*, teslim olma anlaşması, sekiz gün içinde bir ulusal meclisin seçilmesini dayattı; böylece, seçimin erkene alındığı haberi Fransa'nın bazı bölgelerine ancak seçimden bir gün önce ulaştı. Dahası, teslim olma anlaşmasının açık ifadeli bir maddesine göre, meclis, tek bir amaçla, savaş ve barış hakkında karara varması ve gerekmesi durumunda bir barış anlaşması imzalaması için seçilecekti. Halk, ateşkes koşullarının savaşın sürdürülmesini olanaksız hâle getirdiğini ve Bismarck'ın dayattığı barışı onaylama işini en iyi yapacak olanların, tam da Fransa'daki en kötü adamlar olduğunu düşünmek zorunda kaldı. Ama,

19 MÖ 138-78 yıllarında yaşamış Romalı devlet adamı ve diktatör Lucius Cornelius Sulla. *–çev.*

tüm bu güvenlik önlemlerini yeterli bulmayan Thiers, daha ateşkes sırrı Parislilerle paylaşılmadan, varlık zeminlerini o an için yitirmiş bulunan Bonapartistlerin yerini Orleans'cılarla birlikte doldurması gereken Meşruiyetçi {*Lejitimist*} partiyi yeniden canlandırmak için, illeri kapsayan bir seçim turuna çıkmıştı. Onlardan korkmuyordu. Modern Fransa'da iktidara gelmesi mümkün olmayan ve bu nedenle bir rakip olarak önemsiz, eylemleri, Thiers'in sözleriyle (Temsilciler Meclisi, 5 Ocak 1833), "her zaman yalnızca üç kaynaktan, yani yabancı istilasından, iç savaştan ve anarşiden beslenmiş olan"[20] bu partiyle karşılaştırıldığında, başka hangi parti, gericiliğe daha uygun bir araç sunuyordu?

Buna karşın, Meşruiyetçiler, yüzü geçmişe dönük bin yıllık krallıklarının[21] geldiğine gerçekten inanmıştı. Fransa'yı ayaklar altına alan bir yabancı istilası vardı; bir imparatorluğun düşüşü ve bir Bonaparte'ın tutsak edilmesi vardı; ve yine kendileri vardı. Tarihin tekerleği, gözle görülür şekilde, 1816'nın *Chambre introuvable*'ına (kaymakamlar ve feodal toprak sahipleri meclisine)[22] kadar geri dönmüştü. Cumhuriyetin 1848 ile 1851 arasındaki meclislerinde, kültürlü ve eğitimli parlamenter önderleri tarafından temsil edilmişlerdi; ama şimdi öne çıkanlar, partinin sıradan erleri, yani Fransa'nın tüm Pourceaugnac'larıydı.[23]

---

20 *Le Moniteur universel*, 6 Ocak 1833. *–Almanca ed.*

21 Bin yıllık krallık: İsa'nın yeryüzüne dönmesinin ardından kurulacağına inanılan krallık. *–çev.*

22 *Chambre introuvable* (Bulunmaz Meclis), Meşruiyetçilerin desteklediği Bourbon hanedanının iktidarda olduğu dönemde, 1815-1816 yıllarında faaliyet gösteren, kralcıların ağırlıkta olduğu Temsilciler Meclisine verilen isim; "kaymakamlar ve feodal toprak sahipleri meclisi" (*der Landrats- und Junkerkammer*) açıklaması yalnızca Almanca baskıda yer alıyor. *–çev.*

23 Pourceaugnac: Molière'in *Monsieur de Pourceaugnac* adlı komedisinin, dar görüşlü, eğitimsiz taşra soylularını temsil eden baş kahramanı. *–Almanca ed.*

Söz konusu *Ruraux* (Taşra Beyleri) Meclisi[24] Bordeaux'da toplanır toplanmaz, Thiers, cumhuriyete ve onun sağlam kalesi olan Paris'e savaş açmalarına Prusya'nın tek bir koşulla izin vereceğini, bunun da bir parlamento tartışması töreni bile düzenlemeden barış ön şartlarını hemen kabul etmeleri olduğunu bu meclise açıkladı. Gerçekten de karşıdevrimin kaybedecek zamanı yoktu. İkinci İmparatorluk devlet borcunu iki katına çıkarmış ve büyük kentleri büyük yerel borçlara batırmıştı. Savaş, ulusun yükümlülüklerini korkunç derecede artırmış ve kaynaklarını pervasızca tahrip etmişti. Yıkımı tamamlamak üzere, Fransız topraklarında bulunan yarım milyon askerinin masraflarının, beş milyarlık tazminatının ve bunların ödenmemiş taksitleri üzerinden yüzde 5'lik faizlerin belgesiyle Prusyalı Shylock da oradaydı.[25] Faturayı kim ödeyecekti? Zenginliğe el koyanlar, yalnızca cumhuriyeti zor yoluyla devirmeleri durumunda, kendilerinin yol açtığı bir savaşın masraflarını, zenginliği yaratanların üzerine yıkmayı umabilirdi. Ve böylece, tam da Fransa'nın uğradığı büyük yıkım, toprağın ve sermayenin bu yurtsever temsilcilerini, yabancı galibin gözü önünde ve yüksek himayesi altında dış savaşı bir iç savaşla, bir köle sahipleri isyanıyla tamamlamaya yöneltti.

Bu komplonun önünde büyük bir engel vardı: Paris. Paris'in silahsızlandırılması, başarının ilk koşuluydu. Bu yüz-

24 13 Şubat 1871'de Bordeaux'da toplanan Ulusal Meclise, monarşi yanlısı büyük toprak sahipleri ile taşra ileri gelenlerinin ağırlığı nedeniyle "Taşralılar Meclisi" (*Assemblée de ruraux*) denmişti. 1871 ve 1891 tarihli Almanca baskılarda "*Ruraux*" sözcüğünün karşılığı olarak, Prusya'nın büyük feodal toprak sahipleri için kullanılan aşağılayıcı bir sözcük olan "*Krautjunker*" tercih edilmiş; bu çeviride "taşra beyleri" denecek. *–çev.*

25 Shylock: Shakespeare'in *Venedik Taciri* adlı oyunundaki Yahudi tefeci. 26 Şubat 1871'de Thiers ve Jules Favre ile Bismarck ve güneydeki Alman devletlerinin temsilcileri tarafından imzalanan Versailles Ön Barış Antlaşması, Fransa'nın, Alsace ile Doğu Lorraine'i Almanya'ya bırakmasını ve 5 milyar franklık bir savaş tazminatı ödemesini öngörüyordu; bu tazminat ödenene kadar, Alman birlikleri Fransa'nın bir kısmını ellerinde tutacaktı. Nihai barış anlaşması 10 Mayıs 1871'de Frankfurt'ta imzalandı. *–çev., Almanca ed.*.

den Thiers tarafından Paris'e silah bırakma çağrısı yapıldı. Ardından, Paris, Taşra Beyleri Meclisinin çılgınca cumhuriyet karşıtı gösterileriyle ve Thiers'in cumhuriyetin hukuki durumu hakkındaki muğlak ifadeleriyle; Paris'in başını kesme ve başkentliğine son verme (*décapiter et décapitaliser*) tehdidiyle; Orleans'cı elçilerin atanmasıyla; vadesi geçmiş senetler ve ev kiralarıyla ilgili, Paris'in ticaret ve sanayisini yıkımla tehdit eden Dufaure yasalarıyla; olası her tür yayının her bir nüshasından alınacak olan 2 santimlik Pouyer-Quertier vergisiyle; Blanqui ile Flourens hakkındaki idam kararlarıyla; cumhuriyetçi yayınların yasaklanmasıyla; Ulusal Meclisin Versailles'a taşınmasıyla; Palikao tarafından ilan edilen ve 4 Eylül'de kaldırılmış olan sıkıyönetimin yenilenmesiyle; Aralık kahramanı[26] Vinoy'nın Paris'e vali, jandarma[27] Valentin'ın polis müdürü, Cizvit general d'Aurelle de Paladines'in Ulusal Muhafız başkomutanı olarak atanmasıyla kışkırtıldı.

Ve şimdi, Bay Thiers'e ve onun emrinde çalışan ulusal savunma adamlarına bir sorumuz var. Thiers'in, kendi maliye bakanı Bay Pouyer-Quertier aracılığıyla, ödemesi hemen yapılmak üzere iki milyarlık bir borç talebinde bulunmuş olduğu biliniyor. Peki,

1. bu işin, Thiers, Jules Favre, Ernest Picard, Pouyer-Quertier ve Jules Simon'un ceplerine yüzlerce milyonluk komisyon akıtacak şekilde düzenlenmiş olduğu, ve

2. Paris'in *Pacification*'u {kontrol altına alınması} *sonrasına* kadar hiçbir ödemenin yapılmayacağı, doğru mu değil mi?[28]

---

26 İngilizce ve Fransızca baskılarda, "Louis Bonaparte'ın 2 Aralık 1851 darbesini destekleyen" anlamında, *Décembriseur* (Aralıkçı). *–çev.*

27 İngilizce ve Fransızca baskılarda "imparatorluk jandarması". *–çev.*

28 Basında çıkan haberlere göre, Thiers ile başka hükümet üyeleri, Thiers hükümetinin almak istediği bir iç borç üzerinden 300 milyon frangı aşan bir "komisyon" elde edecekti. Thiers, sonradan, söz konusu borç için pazarlık yapılan finans çevrelerinin, Paris'teki devrimin en hızlı şekilde bastırıl-

Her durumda, fazlasıyla acele etmelerini gerektiren bir şeyler olmalıydı, çünkü Thiers ve Jules Favre, tam bir utanmazlıkla, Bordeaux Meclisi adına, Paris'in Prusya birlikleri tarafından işgal edilmesi ricasında bulundu. Ama bu, Almanya'ya dönüşünde Frankfurt'taki dar kafalı hayranlarına alaycılıkla ve herkesin gözü önünde anlattığı üzere, Bismarck'ın oyununa uymuyordu.

II

Paris,[29] karşıdevrimci komplonun önündeki tek ciddi engeldi. Dolayısıyla Paris'in silahsızlandırılması gerekiyordu. Bu noktada, Bordeaux Meclisi, dobralığın ta kendisiydi. Bu meclisteki taşra beylerinin şiddetli böğürtüleri yeterince işitilebilir olmasaydı, Thiers'in Paris'i üçlü yönetimin (Aralık katili[30] Vinoy, Bonapartist jandarma Valentin ve Cizvit general Aurelle de Paladines) eline teslim etmesi son kuşku kırıntısını da ortadan kaldırırdı. Ama bir yandan silahsızlandırmanın gerçek amacını arsızca sergileyen komplocuların, diğer yandan Paris'ten silah bırakmasını isterken öne sürdükleri bahane, yalanların en göze batanı, en kuyruklusuydu. Thiers'in söylediğine göre, Ulusal Muhafızın ağır silahları devlete aitti ve yeniden devlete teslim edilmek zorundaydılar. Gerçek şuydu: Teslim olma gününden beri, Bismarck'ın tutsaklarının Fransa'yı ona teslim ettikleri ama Paris'i sindirme açık amacıyla kalabalık bir muhafız gücünü ellerinde tuttukları günden beri, Paris tetikte bekliyordu. Ulusal Muhafız kendisini yeniden örgütlemiş ve üst yönetimini, bazı eski Bonapartist kesimler dışında tüm kitlesi tarafından seçilen bir Merkez

masını talep etmiş olduklarını itiraf etti. Versailles'a bağlı birliklerin Paris Komünü'nü ezmesinin ardından, 20 Haziran 1871'de, borçlanma hakkındaki yasa kabul edildi. –*Almanca ed.*

29 İngilizce baskıda "Silahlı Paris". –*çev.*

30 İngilizce ve Fransızca baskılarda *Décembriseur* (Aralıkçı) - *çev.*

Komitesine vermişti. Merkez Komitesi, Prusyalıların Paris'e girişinin arifesinde, *capitulard*'ların {teslimiyetçilerin} hainceasına davranarak Prusyalıların işgal edecekleri semtlerde ve onların yakınlarında bıraktıkları topların ve mitralyözlerin Montmartre'a, La Villette'e ve Belleville'e taşınmasını sağladı. *Bu* ağır silahlar, Ulusal Muhafızın kendi katkılarıyla alınmıştı. Bu silahların Ulusal Muhafıza ait olduğu 28 Ocak'taki teslim olma anlaşmasında[31] resmen kabul edilmiş ve bu özel nitelikleri nedeniyle, devlete ait tüm silahların kazanan tarafa teslim edilmesi uygulamasının dışında tutulmuşlardı. Ve Thiers, en zayıfı da dâhil olmak üzere savaşı başlatmasını sağlayacak her tür bahaneden öylesine yoksundu ki, şu adi yalana muhtaç kaldı: Ulusal Muhafızın ağır silahları devlete aitmiş!

Ağır silahlara el koyulması, Paris'in bütünüyle silahsızlandırılmasının ve böylece 4 Eylül Devriminin silahsızlandırılmasının başlangıcından başka bir şey olmayacaktı. Ama bu devrim, Fransa'nın yasal durumu hâline gelmişti. Onun eseri olan cumhuriyet, teslim olma anlaşmasının metninde, kazanan tarafça tanınmıştı. Teslim olunduktan sonra, bu cumhuriyet tüm yabancı güçler tarafından tanınmıştı ve Meclis onun adına toplanmıştı. 4 Eylül Paris İşçi Devrimi, Bordeaux'daki Ulusal Meclisin ve onun yürütme gücünün tek hukuki dayanağıydı. 4 Eylül'ün yokluğunda, Ulusal Meclis yerini hemen 1869'da, Prusya egemenliği altında değil Fransız egemenliği altında genel oyla seçilmiş ve devrim tarafından zor yoluyla dağıtılmış olan yasama organına bırakmak zorunda kalırdı. Thiers ile onun *ticket-of-leave* {salıverme belgeli} adamları, bir Cayenne[32] yolculuğundan kurtulmak amacıyla, Louis Bonaparte'ın imzasını taşıyan bir izin belgesi için pazarlık etmek zorunda

31 Bismarck ile Jules Favre tarafından 28 Ocak 1871'de imzalanan *Ateşkes ve Paris'in Teslim Olması Hakkında Sözleşme*. *–çev.*

32 Güney Amerika kıtasındaki Fransız Guyanası'nda bulunan ve söz konusu dönemde ceza kolonisi olarak kullanılan kent. *–çev.*

kalırdı. Prusya'yla barış yapma yetkisiyle Ulusal Meclis, gerçek cisimleşmiş hâli hâlâ silahlı Paris olan devrimin tek bir olayından başka bir şey değildi; bu devrimi yapmış, bu devrim için kıtlığın dehşetini getiren beş aylık bir kuşatmaya dayanmış ve Trochu'nün "plan"ına rağmen uzatılmış olan direnişiyle illerdeki kararlı bir savunma savaşının zeminini hazırlamış olan Paris'ten söz ediyoruz. Ve şimdi, Paris, ya Bordeaux'daki isyancı köle sahiplerinin onur kırıcı buyruğu doğrultusunda silahlarını bırakacak ve 4 Eylül'deki devriminin tek anlamının devlet iktidarının basitçe Louis Bonaparte'tan kralcı rakiplerine devredilmesi olduğunu kabul edecekti, ya da, bunu yapmayacaksa, İkinci İmparatorluğu yaratmış ve bu imparatorluğun koruması altında tümüyle çürüyecek kadar olgunlaşmış olan siyasal ve toplumsal koşulları devrimci bir şekilde ortadan kaldırmadan çöküşten kurtarılması ve yeniden doğması mümkün olmayan Fransa'nın kendisini feda eden öncüsü olarak öne çıkmak zorundaydı. Paris, beş aylık açlık yüzünden zayıf düşmüş olmasına rağmen, bir an bile duraksamadı. Kahramanca davranarak, kendi kalelerinde hâlâ ona yöneltilmiş Prusya toplarının bulunmasına karşın, Fransız komploculara direnmenin tüm tehlikelerine katlanmaya karar verdi. Ama bu arada, Paris'in içine sürükleneceği iç savaşa nefretle bakan Merkez Komitesi, meclisin kışkırtmalarına, yürütme gücünün saldırılarına ve askerî birliklerin tehditkâr bir şekilde Paris'te ve çevresinde toplanmasına rağmen, savunmacı bir tutumda ısrar etti.

Dolayısıyla, Vinoy'yı, Ulusal Muhafızın ağır silahlarını şaşırtmaca yoluyla alıp götürmek üzere, bir yığın polis memurunun ve bazı düzenli ordu alaylarının başında Montmartre'a yönelik bir gece baskınına göndererek iç savaşı başlatan, Thiers'in kendisiydi. Bu girişimin, Ulusal Muhafızın direnişi ve birliklerin halkla kardeşlik kurması sonucunda nasıl başarısızlığa uğradığı biliniyor. Aurelle de Paladines zafer raporunu önce-

den bastırmış ve Thiers de hükümet darbesinin önlemlerini duyuracak olan duvar afişlerini hazırda bekletmişti. Ama her ikisinin yerine, Thiers'in, Ulusal Muhafızın silahlarının Ulusal Muhafıza bırakılması doğrultusundaki asil kararını içeren çağrısının koyulması gerekmişti; Thiers, Ulusal Muhafızın, isyancılara karşı hükümetle birleşmek için bu çağrıdan yararlanacağından kuşku duymadığını söyledi. Toplam 300 000 Ulusal Muhafızdan yalnızca 300'ü küçük Thiers'in çağrısına uyarak kendi kendilerine karşı onunla birleşti. Şanlı 18 Mart İşçi Devrimi tartışmasız bir şekilde Paris'e el koydu. Merkez Komitesi onun geçici hükümetiydi. Avrupa, bir an için kuşkuya düşmüş göründü: Avrupa'nın yakın geçmişteki şaşırtıcı temel, siyasi ve askerî faaliyetlerinin herhangi bir gerçekliği var mıydı, yoksa bunlar çok gerilerde kalmış bir geçmişin hayalleri miydi?

Proletarya devrimi, 18 Mart'tan Versailles birliklerinin Paris'e girdiği güne kadar, "yüksek sınıflar"ın devrimlerinde ve daha çok da karşıdevrimlerinde sayısız örnekleri bulunan şiddet eylemlerinden o denli uzak kaldı ki, düşmanları, General Lecomte ile General Clément Thomas'nın öldürülmesi ve *Place Vendôme*'daki {Vendôme Meydanı'ndaki} çarpışma dışında, öfkelerinin nedeni olarak sunabilecekleri hiçbir şey bulamadı.

Montmartre'a yönelik gece baskınında rol oynayan Bonapartist subaylardan biri olan General Lecomte, düzenli ordunun 81. alayına dört kez *Place Pigalle*'deki silahsız bir kalabalığa ateş açma emri vermişti; askerler bu emirlere itaat etmediğinde öfkeyle onları azarlamıştı. Generalin adamları, kadınları ve çocukları vurmak yerine onu vurmuştu. Askerlerin işçi düşmanlarından aldıkları eğitim sırasında yerleşiklik kazanan alışkanlıkları, doğal olarak, bu askerler işçilerin safına geçer geçmez yok olmaz. Aynı kişiler Clément Thomas'yı da öldürmüştü.

Dırdırcı bir eski çavuş olan "General" Clément Thomas, Louis-Philippe döneminin sonlarında cumhuriyetçi *Le Nati-*

onal gazetesinin yazı kuruluna girerek, bu fazlasıyla kavgacı gazetede aynı anda hem sorumlu kukla (hapis cezalarını çekmeyi üstlenen *gérant responsable* {sorumlu müdür}) hem de düellocu olarak görev üstlenmişti. *National*'ciler, Şubat Devriminden sonra iktidara geldiklerinde, bu eski çavuşu bir generale dönüştürmüştü. Bu olay, Jules Favre gibi onun da planlayıcıları arasında olduğu ve en aşağılık cellat rollerinden birini üstlendiği Haziran katliamının arifesinde gerçekleşmişti. Ardından, 1 Kasım 1870'te yeniden su yüzüne çıkmak üzere, generalliğiyle birlikte uzun bir süreliğine ortadan kaybolmuştu. "Savunma Hükümeti", bu tarihten bir gün önce, belediye binasında, Blanqui'ye, Flourens'a ve işçi sınıfının başka temsilcilerine, gasp etmiş olduğu iktidarı özgürce seçilmiş bir Paris Komünü'ne bırakacağı resmî sözünü vermişti.[33] Sözünü tutmak yerine, Bonaparte'ın Korsikalılarının yerini almış olan Trochu'nün Bretonlarını Paris'e saldı.[34] Yalnızca General Tamisier, adını böylesi bir kalleşlikle lekelemeyi reddetti ve Ulusal Muhafız başkomutanlığı görevinden istifa etti. Onun yerine Clément Thomas bir kez daha general oldu. Tüm başkomutanlık dönemi boyunca, Prusya'ya karşı değil, Paris Ulusal

33 Metz'in teslim olmasıyla, Le Bourget yenilgisiyle ve Ulusal Savunma Hükümetinin görevlendirdiği Thiers'in Prusya'yla başlattığı görüşmelerle ilgili haberlerin alınması üzerine, Parisli işçiler ve Ulusal Muhafızın devrimci kesimleri 31 Ekim 1870'te ayaklandı. Ayaklanmacılar belediye binasını işgal etti ve Blanqui başkanlığındaki kendi devrimci iktidar organlarını, Kamu Esenliği Komitesini kurdular. Hükümet, işçilerin baskısı altında, istifa etme ve 1 Kasım'da Komün seçimlerinin yapılması sözünü vermek zorunda kaldı. Ama sözünde durmadı; Paris'teki devrimci güçlerin yeterince örgütlü olmamasını ve Blankistler ile ayaklanmayı yönetmiş olan küçük burjuva demokratlar (Jakobenler) arasındaki bağlantıların zayıflığını kullanarak, kendisine bağlı kalan Ulusal Muhafız taburlarının yardımıyla belediye binasını ele geçirdi ve iktidarını yeniden kurdu. –*Almanca ed.*

34 *Bretonlar*: Trochu'nün Paris'teki devrimci hareketi bastırmak için jandarma birliği olarak kullandığı Breton Gezici Muhafızı.
Korsikalılar: İkinci İmparatorluk döneminde jandarma güçlerinin büyük bir bölümü Korsikalılardan oluşuyordu. –*Almanca ed.*

Muhafızına karşı savaştı. Bir bütün olarak silahlanmalarına engel oldu, burjuva taburlarını işçi taburlarına karşı kışkırttı, Trochu'nün "plan"ına düşmanca yaklaşan subayları bertaraf etti ve kahramanlıklarıyla en amansız düşmanlarının bile hayranlığını kazanmış olan işçi taburlarını korkaklıkla suçlayarak dağıttı. Clément Thomas, Haziran günlerindeki, Paris proletaryasının önde gelen kişisel düşmanı olma unvanını yeniden kazandığı için hayli gururluydu. 18 Mart'tan yalnızca birkaç gün önce, Savaş Bakanı Le Flô'ya, kendi hazırladığı bir "Paris'in ayaktakımının önde gelen unsurlarının kökünü kazıma" planı sundu. Vinoy'nın yenilgisinden sonra, savaş alanında bir amatör hafiye olarak boy göstermeden edemedi. Galler Prensesi, Londra'ya girişi sırasında aşırı kalabalık yüzünden ezilerek ölen insanların kaderlerinden ne kadar sorumluysa, Merkez Komitesi ve Parisli işçiler de Clément Thomas ile Lecomte'un vurulmasından o kadar sorumluydu.

Place Vendôme'da silahsız yurttaşların katledildiği iddiası, Thiers ile meclisteki taşra beylerinin kesinlikle anmadıkları ve yayılması işini tümüyle Avrupa basını denen hizmetçi odasına bıraktıkları bir masaldır.

"Düzen adamları", Paris'in gericileri, 18 Mart zaferi karşısında titremişti. Bu zafer, onlar için, halkın öç alma zamanının sonunda geldiğinin işaretiydi. 1848'in Haziran günlerinden 22 Ocak 1871'e kadar onlar tarafından öldürülmüş olan kurbanların[35] hayaletleri gözlerinin önünde yükseliyordu. Korkuları, tek cezaları oldu. Polisler bile, olması gerektiği gibi

35 Paris proletaryası ile Ulusal Muhafız 22 Ocak 1871'de Blankistlerin girişimiyle devrimci bir harekete kalkıştı. Hükümetin devrilmesini ve Komün'ün kurulmasını isteyen gösteri katılımcılarına, Ulusal Savunma Hükümetinin emriyle, belediye binasını korumakta olan Breton Gezici Muhafızı tarafından ateş açıldı; çok sayıda katılımcı tutuklandı; hükümet, Paris'teki bütün kulüplerin kapatılmasını emretti, halk toplantılarını ve bir dizi gazeteyi yasakladı. Devrimci hareketin terör yoluyla bastırılmasının ardından, hükümet, Paris'in teslim edilmesinin hazırlıklarına başladı. *–Almanca ed.*

silahsızlandırılmak ve tutuklanmak yerine, Paris'in kapılarını, güvenli bir şekilde Versailles'a kaçmalarını sağlayacak şekilde ardına kadar açık buldu. Düzen adamlarının başına hiçbir şeyin gelmemesi bir yana, yeniden toplanmalarına ve Paris'in göbeğinde birden fazla güçlü mevzi elde etmelerine bile izin verildi. Merkez Komitesinin bu hoşgörüsü, silahlı işçilerin bu yüce gönüllülüğü, düzen partisinin alışkanlıklarıyla o denli şaşırtıcı bir çelişki içindeydi ki, söz konusu parti tarafından yanlış anlaşılarak, farkında olunan bir zayıflığın işareti olarak değerlendirildi. Vinoy'nın toplarıyla ve mitralyözleriyle başaramadığı şeyi silahsız bir gösteri düzenleme görüntüsüyle bir kez daha denemeye yönelik aptalca planlarının ardında bu vardı. 22 Mart'ta, saflarında bütün züppelerin ve başında ünlü imparatorluk müdavimlerinin (Heeckeren, Coëtlogon, Henri de Pène vb.) bulunduğu bir "kibar beyler" korteji lüks semtlerden yola çıktı. Barışçıl bir gösteri düzenleme korkakça bahanesiyle, ama gizlice kiralık katil silahlarıyla donanarak örgütlenen bu çete, önüne çıkan Ulusal Muhafız nöbetçilerini ve devriyelerini silahsızlandırdı ve onları tartakladı ve "Kahrolsun Merkez Komitesi! Kahrolsun katiller! Yaşasın Ulusal Meclis!" sloganlarıyla *Rue de la Paix*'den {Barış Caddesi'nden} *Place Vendôme*'a {Vendôme Meydanı'na} girip, oraya yerleştirilmiş olan nöbetçileri yararak arkalarında bulunan Ulusal Muhafız merkezine baskın yapmayı denedi. Tabanca atışlarına karşılık olarak, onlara kurallara uygun yasal çağrılar[36] yapıldı; bunlar etkisiz kalınca, Ulusal Muhafızın generali[37] ateş emri verdi. *Tek bir* yaylım ateşi, sırf "saygın cemiyet"lerini göster-

36 *Yasal dağılma çağrıları (sommations)*: Fransa'da, 1831 tarihli yasa uyarınca, gösteriler, toplantılar, mitingler vb., yetkililer tarafından, ancak kitlelere dağılma çağrısı yapılması sonrasında dağıtılabiliyordu. Bu çağrı davul ya da trompet sesleri eşliğinde üç kez yineleniyordu; yetkililer, çağrıya uyulmaması durumunda güç kullanma hakkına sahipti. –*Almanca ed.*

37 Bergeret. –*Almanca ed.*

diklerinde Yeşu'nun boruları Eriha'nın surlarına ne yaptıysa Paris Devriminin başına da aynısının geleceğini düşünmüş olan aptal züppelerin çılgınca kaçışarak dağılmasına yol açtı. Arkalarında iki ölü Ulusal Muhafız askeri, dokuz ağır yaralı (biri Merkez Komitesi üyesi)[38] ve "barışçıl" gösterilerinin "silahsız"lığının kanıtları olarak, yiğitliklerini sergiledikleri gösteri alanının her yanına saçılmış tabancalar, hançerler ve kılıçlı bastonlar bıraktılar. Paris Ulusal Muhafızı 13 Haziran 1849'da Fransız birliklerinin Roma'ya yönelik haydutça saldırısını protesto etmek amacıyla gerçekten barışçıl bir gösteri yaptığında, o dönemde Düzen Partisi'nin generali olan Changarnier, vurmaları, kılıçtan geçirmeleri ve atlarının ayaklarıyla ezmeleri için birliklerini dört bir yandan bu silahsız insanların üzerine sürmüş olması nedeniyle, Ulusal Meclis ve özellikle de Thiers tarafından tezahüratla toplumun kurtarıcısı ilan edilmişti. O dönemde Paris'te sıkıyönetim ilan edilmişti; Dufaure telaş içinde meclisten yeni baskı yasaları geçirmişti; yeni tutuklamalar, yeni yasaklamalar, yeni bir terör dönemi başlamıştı. Ama "alt sınıflar" bu işi başka şekilde yapar. 1871'in Merkez Komitesi "barışçıl gösteri"nin kahramanlarını kolayca serbest bıraktı ve bu sayede, yalnızca iki gün sonra, Amiral Saisset'nin komutası altında, Versailles yönündeki ünlü kaçışla son bulan *silahlı* gösteride bir araya gelebildiler. Thiers'in Montmartre'daki gece baskınıyla açılan iç savaşı kabul etmek konusunda isteksiz davranan Merkez Komitesi, bu kez de, o sırada tümüyle savunmasız durumda olan Versailles'ın üzerine hemen yürüyüp Thiers ile onun taşra beylerinin komplolarına son verme yoluna gitmeyerek, belirleyici bir hata yapmış oldu. Bunun yerine, 26 Mart'taki Komün seçimleri sırasında, düzen partisinin bir kez daha sandıkta gücünü sınamasına izin verildi. O gün, düzen adamları, ilçe belediye başkanlıklarında, aşırı yüce

38 Maljournal. –*Almanca ed.*

gönüllü galipleriyle karşılıklı olarak sıcak barış mesajları alıp verdi; bu sırada, için için, zamanı geldiğinde kanlı bir şekilde öç alma resmî yeminini mırıldanıyorlardı.

Şimdi de madalyonun öbür yüzüne bakın! Thiers, Paris'e ikinci seferini Nisan başında başlattı. Versailles'a giren ilk Parisli tutsaklar kafilesi çok çirkin davranışlara maruz kaldı; bu sırada Ernest Picard elleri pantolonunun ceplerinde ortalıkta dolanıyor ve onlarla alay ediyor, nedimelerinin ortasındaki Bayan Thiers ile Bayan Favre ise, yüksekteki balkondan, Versailles'ın ayaktakımının rezilliklerini alkışlıyordu. Düzenli ordunun tutsak düşmüş askerleri acımasızca vuruldu; yiğit dökümcü arkadaşımız General Duval, hiçbir hukuk gözetilmeden öldürüldü. İkinci İmparatorluğun âlemlerinde bedenini utanmazca sergilemesiyle nam salmış olan karısının *Louis*'si {pezevengi} Galliffet, bir açıklamasında, kendisine bağlı süvariler tarafından baskın yapılarak silahları alınan bazı Ulusal Muhafızların yüzbaşıları ve teğmenleri ile birlikte öldürülmeleri emrini vermekle övündü. Kaçak Vinoy, komünalistler[39] arasından tutsak düşürülen tüm düzenli ordu askerlerinin vurulması emrini verdiğinden, Thiers tarafından Légion d'Honneur Büyük Haç Nişanı ile ödüllendirildi. Jandarma Desmaret'ye, haince davranarak, 31 Ekim 1870'te Savunma Hükümetinin kellelerini kurtarmış olan yüce ruhlu ve yiğit Flourens'ı[40] kasap gibi doğradığı için madalya takıldı. Bu

39 Almanca baskıda "*Kommunalisten*", İngilizce baskıda "*Federals*", Fransızca baskıda "*fédérés*". Paris Komünü için savaşanlar, "*fédérés*" diye de anılıyor. Bu sözcüğün kökeninde, 1789 Fransız Devriminden sonra, ilk kez 14 Temmuz 1790'da kutlanan "Federasyon Bayramı" (*Fête de la Fédération*) var. Ama "*fédérés*" sözcüğü, Paris Komünü öncesinde, asıl olarak, 1792 yılında Fransa'nın Prusya tarafından işgal edilmesi tehlikesine karşı gönüllü asker olanlar için kullanılıyor. *–çev.*

40 31 Ekim olayları (*bkz.* 33. dipnot) sırasında, Ulusal Savunma Hükümetinin üyeleri belediye binasında alıkoyulmuşken, ayaklanma katılımcılarından biri vurulmalarını talep etmiş, ama Flourens bunu engellemişti. *–Almanca ed.*

cinayetin "cesaret veren ayrıntıları" Thiers tarafından Ulusal Mecliste sevinç içinde etraflıca anlatıldı. Aksak Timur rolünü oynamasına izin verilen parlamenter bir cücenin[41] şişirilmiş kibriyle, kendi küçüklüğüne isyan edenleri, acil yardım istasyonlarının tarafsızlığı bile dâhil olmak üzere, uygar savaşlarda geçerli olan tüm haklardan yoksun bıraktı. Voltaire'in önceden sezdiği üzere, kaplanca arzularını kısa bir süreliğine serbest bırakabilen bu maymundan daha iğrenci yok.[42]

Komün'ün misilleme kurallarını belirlemesinden ve "Paris'in Versailles çetelerinin yamyamca eylemlerinden korunması ve göze göz, dişe diş istenmesi"ni kendi görevi ilan etmesinden (7 Nisan kararnamesi)[43] sonra bile Thiers tutsaklara yönelik barbarca uygulamalara son vermedi; üstüne üstlük, bültenlerinde onlara şu şekilde hakaret etti: "Bugüne kadar, dürüst adamların kederli bakışları, alçaltılmış bir demokrasinin bu kadar alçalmış yüzlerine hiç çevrilmemişti"[44] (Thiers'in kendisi ve onun *ticket-of-leave* {salıverme belgeli} adamları gibi dürüst adamlar.) Yine de, tutsakların vurulması uygulaması bir süreliğine durduruldu. Ama Thiers ile Aralıkçı generalleri, Komün'ün misilleme kararnamesinin sadece boş bir tehdit olduğunu, Paris'te Ulusal Muhafız giysileri içinde yakalanan jandarma ajanlarının bile, yangın bombaları taşıyan polis memurlarının bile bağışlandığını fark eder etmez, tutsakların yığınlar

41 İngilizce baskıda "Parmak Tom". *–çev.*

42 Voltaire, *Candide*, 22. Bölüm. *–Almanca ed.*

43 Paris Komünü'nün, rehineler hakkındaki 5 Nisan 1871 tarihli kararnameyle birlikte 6 Nisan tarihli *Journal Officiel de la République française*'de yayımlanmış olan çağrısından. (Marx burada kararnamenin İngiliz basınında yayımlandığı tarihi veriyor.) Kararnameye göre, Versailles hükümetini kabul etmekle suçlanan herkes, suçunun kanıtlanmış olması durumunda, rehine olarak tutulabilecekti. Paris Komünü, bu önlemle, Komüncülerin Versailles'lılar tarafından vurulmasını engellemeye çalışmıştı. *–Almanca ed.*

44 *Journal Officiel de la République française*, Versailles, 5 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

hâlinde vurulması uygulaması yeniden başladı ve sonuna kadar devam etti. Ulusal Muhafızların sığındıkları evlerin çevreleri jandarmalar tarafından sarıldı, üzerlerine petrol döküldü (burada ilk kez yapılan bir şey) ve yakıldılar; yarı kömürleşmiş cesetler daha sonra (Ternes'deki) basın ambulansından çıkarıldı. 25 Nisan'da Belle-Epine'de bir grup hafif süvariye teslim olan dört Ulusal Muhafız, sonrasında, Galliffet'ye yaraşan bir uşak olan hafif süvari yüzbaşısı tarafından art arda vuruldu. Bu dört askerden biri, ölüme terk edilen Scheffer, sürünerek Paris'in ileri karakollarına ulaştı ve bu olay hakkında Komün'e bağlı bir komisyonun önünde hukuki tanıklık yaptı. Tolain, bu komisyonun raporu nedeniyle savaş bakanı hakkında gensoru önergesi verdiğinde, taşra beylerinin bağırtıları onun sesini boğdu; Le Flô'nun cevap vermesini yasakladılar. "Şanlı" ordularının eylemleri hakkında konuşmak, onu küçük düşürmek anlamına gelirdi. Moulin-Saquet'de uykudayken basılan Ulusal Muhafızların kılıçtan geçirilmesi ve Clamart'daki toplu kurşuna dizme olayları ile ilgili olarak Thiers'in bültenlerinde kullanılan arsız üslup, Londra'da çıkan ve gerçekten hiç de aşırı duyarlı olmayan *Times*'ın bile sinirini bozdu. Ama yabancı galibin koruması altında Paris'i bombalayanların ve bir köle sahipleri isyanını kışkırtanların sadece başlangıç niteliği taşıyan iğrençliklerini tek tek sıralamaya çalışmak gülünç olurdu. Thiers, tüm bu dehşetin içinde, cüce omuzlarına binen korkunç sorumluluk hakkındaki parlamenter yakınmalarını unutuyor, *l'Assemblée siège paisiblement* (meclis huzur içinde toplantılarına devam ediyor) diyerek böbürleniyor ve kesintisiz olarak bir gün Aralıkçı generallerle, ertesi gün Alman prensleriyle düzenlediği ziyafetlerle, en küçük bir sindirim sorunu yaşamadığını, Lecomte ile Clément Thomas'nın hayaletlerinin bile bu tür bir soruna yol açmadığını kanıtlıyor.

III

18 Mart 1871 sabahı Paris gök gürültüsü gibi yükselen şu haykırışla uyandı: "Yaşasın Komün!" Komün denen ve burjuva aklını bu denli zorlayan sfenks nedir?

> "Paris'in proleterleri," demişti Merkez Komitesi 18 Mart tarihli bildirgesinde, "egemen sınıfların yenilgilerinin ve ihanetinin ortasında, kamusal işlerin yönetimini kendi ellerine alarak mevcut sorunları çözmelerinin zamanının geldiğini kavradı. ... Kendi kaderlerinin efendileri hâline gelmelerinin ve iktidar gücünü ele geçirmelerinin en önemli görevleri ve mutlak hakları olduğunu kavradılar."[45]

Ama işçi sınıfının hazır devlet mekanizmasına basitçe el koyarak onu kendi amaçları için kullanması mümkün değildir.[46]

Her an her yerde hazır bulunan organlarıyla (sürekli ordu, polis, bürokrasi, ruhban sınıfı, yargıçlar sınıfı; yani sistematik ve hiyerarşik bir işbölümü planına göre oluşturulmuş organlar) merkezî devlet iktidarının kökeni, oluşma aşamasındaki burjuva toplumuna[47] feodalizmden kurtuluş mücadeleleri sırasında güçlü bir silah olarak hizmet ettiği mutlak monarşi dönemine dayanır. Ne var ki, her türden Orta Çağ döküntüsü, yani toprak sahiplerinin ve soyluların ayrıcalıkları, yerel imtiyazlar, kentlerin ve loncaların oluşturduğu tekeller ve yerel anayasalar, merkezî devlet iktidarının gelişmesini engelliyordu. 18. yüzyılın Fransız Devriminin devasa süpürgesi geçmiş dönemlerin tüm bu kalıntılarını ortadan kaldırdı ve böylece, aynı zaman-

---

45 *Journal Officiel de la République française*, Paris, 21 Mart 1871. *–Almanca ed.*

46 Marx, 12 Nisan 1871'de Kugelmann'a şunları yazmıştı:
"*18 Brumaire*'imin son bölümüne bakarsan, Fransız devriminin bir sonraki girişiminin, bugüne kadar olduğu gibi bürokratik-askerî mekanizmayı bir elden bir başkasına aktarmaya değil, onu *kırmaya* yönelik olacağını söylediğimi görürsün ve kıta üzerindeki her gerçek halk devriminin ön koşulu budur. Parisli yiğit partili yoldaşlarımızın girişimi de buna yönelik." *–Almanca ed.*

47 İngilizce baskıda "orta sınıf toplumuna". *–çev.*

da, toplumsal zemini, modern devlet binası üstyapısının önünde duran son engellerden arındırdı. Söz konusu modern devlet binası Birinci İmparatorluk döneminde yükselmişti; bu imparatorluk da, eski yarı feodal Avrupa'nın modern Fransa'ya karşı yürüttüğü koalisyon savaşlarının ürünüydü. İzleyen yönetim şekillerinde[48] parlamenter denetime, yani mülk sahibi sınıfların doğrudan denetimine tabi kılınan iktidar, muazzam devlet borçlarının ve ağır vergilerin serasına dönüşür ve resmî yetkilerinin, gelirlerinin ve atama haklarının karşı konulmaz çekim gücü nedeniyle egemen sınıfların rekabet hâlindeki hiziplerinin ve maceracılarının anlaşmazlık konusu hâline gelirken, diğer yandan, iktidarın siyasal karakteri toplumdaki iktisadi değişimlerle eş zamanlı olarak değişti. Modern sanayinin ilerlemesinin sermaye ile emek arasındaki sınıf karşıtlığını geliştirmesi, yaygınlaştırması ve derinleştirmesi ölçüsünde, devlet iktidarı da işçi sınıfının ezilmesine yönelik bir kamu gücü, sınıf egemenliğinin bir mekanizması olma niteliğini giderek daha fazla kazandı.[49] Sınıf mücadelesinde bir ilerleme anlamına gelen her devrimden sonra, devlet iktidarının tümüyle baskıcı niteliği giderek daha açık şekillerde ortaya çıkıyor. 1830 Devrimi, iktidarı, toprak sahiplerinden kapitalistlere ve dolayısıyla da işçilerin daha uzak hasımlarından daha dolaysız hasımlarına aktarmıştı. Şubat Devrimi adına devlet iktidarını ele geçiren burjuva cumhuriyetçileri, devlet iktidarını, ("sosyal" cumhuriyetin, cumhuriyet tarafından sosyal baskı altına alınmalarından başka bir anlama gelmediğini işçi sınıfına göstermek ve kralcı burjuvalar ve toprak sahipleri kitlesine de iktidarın dertlerini ve parasal avantajlarını huzur içinde bur-

48 İngilizce baskıda "*régimes*". *–çev.*

49 İngilizce baskıda cümlenin ikinci yarısı: "... devlet iktidarı da sermayenin emek üzerindeki ulusal iktidarı, toplumsal köleleştirme için örgütlenmiş bir kamu gücü, sınıf despotizminin bir aracı olma niteliğini giderek daha fazla kazandı." *–çev.*

juva cumhuriyetçilerine bırakabileceklerini göstermek üzere) Haziran katliamlarını gerçekleştirmek için kullanmıştı. Ne var ki, Haziran ayındaki bu tek kahramanlıklarından sonra, burjuva cumhuriyetçileri için, "Düzen Partisi"nin ilk sırasından son sırasına düşmek dışında yapacak bir şey kalmadı; bu parti, üretici sınıflarla karşıtlık içinde olduklarını artık açıkça ilan etmiş olan mülk edinen sınıfların rekabet hâlindeki tüm hizip ve kesimlerinden oluşan bir koalisyondu. Ortak iktidarlarının[50] uygun biçimi, cumhurbaşkanlığını Louis Bonaparte'ın yaptığı parlamenter cumhuriyetti; açık sınıf terörizmine ve "*vile multitude*"ün (bayağı yığının) kasıtlı olarak aşağılanmasına dayanan bir iktidardı. Parlamenter cumhuriyet, Thiers'in dediği gibi, egemen sınıfın hiziplerini en az ayrıştıran devlet biçimi olsa da, diğer taraftan, bu sınıfla, toplumun onun seyrek saflarının dışında kalan bütün gövdesi arasında bir uçurum yaratmıştı. Eski yönetimler altında aynı sınıfın iç bölünmelerinin devlet iktidarına koyduğu sınırlar, şimdi, birleşmeleri sayesinde ortadan kalkmıştı. Proletaryanın ayaklanması tehdidi karşısında, birleşik mülk sahibi sınıf artık devlet iktidarını pervasızca ve arsızca, emeğe karşı, sermayenin ulusal savaş aracı olarak kullanıyordu. Ama üreten yığınlara yönelik kesintisiz haçlı seferleri, onları, yürütme gücünü sürekli büyüyen bir baskı gücüyle donatmak zorunda bırakmakla kalmadı; aynı zamanda, kendi parlamenter kalelerini (Ulusal Meclisi), yürütme gücüne karşı kullanabileceği tüm savunma araçlarından adım adım yoksun bırakmak zorunda kaldılar. Yürütme gücü, Louis Bonaparte eliyle onları kapının önüne koydu. "Düzen Partisi" cumhuriyetinin öz çocuğu, İkinci İmparatorluktu.

Doğum belgesi olarak hükümet darbesini, onay olarak genel oy hakkını, hükümdar asası olarak kılıcı kullanan imparatorluk, köylülere, yani sermaye ile emek arasındaki mücade-

50 İngilizce baskıda "anonim {*joint-stock*} iktidarlarının". *–çev.*

leye doğrudan doğruya katılmayan büyük üreticiler yığınına dayandığını iddia etti. Parlamentarizme ve onunla birlikte hükümetin mülk sahibi sınıflara açıkça kul köle olmasına son vererek işçi sınıfını kurtardığını iddia etti. İşçi sınıfı karşısındaki iktisadi üstünlüklerini koruyarak mülk sahibi sınıfları kurtardığını iddia etti ve son olarak, ulusal şan sanrısını yeniden canlandırma yoluyla tüm sınıfları birleştirdiğini iddia etti. Gerçekte, imparatorluk, burjuvazinin ulusa hükmetme yeteneğini kaybettiği ve işçi sınıfının bu yeteneği henüz kazanmamış olduğu bir dönemdeki olanaklı tek yönetim şekliydi. Bütün dünya onu toplumun kurtarıcısı olarak alkışladı. Onun egemenliği altında, her tür siyasal kaygıdan kurtarılmış olan burjuva toplumu, daha önce kendisinin bile hiç hayal etmediği bir gelişim gösterdi. Sanayisi, ticareti sınırsız ölçüde genişledi; mali dolandırıcılık kozmopolit cümbüşler yaptı; debdebeli, şatafatlı ve aşağılık bir lüks utanmazca sergilenirken yığınların sefaleti şiddetli bir artış gösterdi. Devlet iktidarı, toplumun çok üzerine yükselmiş görünmesine karşın, bu toplumun en büyük rezaleti ve aynı zamanda her tür kokuşmuşluğunun kaynağıydı. Devlet iktidarının çürümüşlüğü ve onun kurtardığı toplumun çürümüşlüğü, bu rejimin ağırlık merkezini Paris'ten Berlin'e taşımak için yanıp tutuşan Prusya'nın süngüsüyle açığa çıkarıldı. Oluşma aşamasındaki burjuva toplumu tarafından feodalizmden kurtuluşunun aracı olarak yaratılmış ve gelişimini tamamlayan burjuva toplumunda emeğin sermaye tarafından köleleştirilmesinin bir aracına dönüşmüş olan devlet iktidarının en rezil ve aynı zamanda son biçimi, emperyalizmdir {*Imperialismus*}.[51]

İmparatorluğun tam karşıtı, Komün'dü. Paris proletaryasının {1848} Şubat Devrimini başlatan "sosyal cumhuriyet"

51 "İmparatorluk" ya da "imparatorlukçuluk" anlamında. *–çev.*

sloganı, sadece, muğlak olan bir isteği, sınıf egemenliğinin yalnızca monarşi biçimini değil sınıf egemenliğinin kendisini ortadan kaldıracak olan bir cumhuriyet isteğini ifade ediyordu. Komün, bu cumhuriyetin kesinleşmiş biçimiydi.

Paris, aynı anda hem eski iktidar gücünün merkezi ve yerleşim yeri hem de Fransız işçi sınıfının toplumsal ağırlık merkezi[52] olan Paris, Thiers ile onun taşra beylerinin kendilerine eski imparatorluktan devrolan eski iktidar gücünü onarma ve ölümsüzleştirme girişimlerine karşı elde silah ayağa kalkmıştı. Kuşatma nedeniyle ordudan yoksun kaldığı ve onun yerine asıl olarak işçilerden oluşan bir Ulusal Muhafızı koymuş olduğu için, Paris'in tek yapabileceği şey direnmekti. Şimdi bu olgunun kalıcı bir kuruma dönüştürülmesi gerekiyordu. Bu nedenle, Komün'ün ilk buyruğu, sürekli ordunun kaldırılması ve onun yerine silahlı halkın koyulmasıydı.

Komün, Paris'in farklı ilçelerinde genel oy hakkı aracılığıyla seçilen belediye meclisi üyelerinden oluşmuştu. Sorumluydular ve her zaman görevden alınmaları mümkündü. Doğal olarak, çoğunluğu işçiler ve işçi sınıfının kabul görmüş temsilcileri oluşturuyordu. Komün, parlamenter bir organ değil, aynı anda hem yürütme hem de yasama işlevlerini üstlenen faal bir organ olacaktı. O ana dek devlet iktidarının bir aleti olan polis, hemen, tüm siyasal özelliklerinden arındırıldı ve Komün'ün, ona karşı sorumlu ve her zaman görevden alınabilecek olan bir aletine dönüştürüldü. Devlet yönetiminin tüm diğer dallarındaki memurlar için de aynısı geçerliydi. Kamu hizmeti, tepedeki Komün üyelerinden başlayarak, *işçi ücretleri* karşılığında görülmek zorundaydı. Devletteki yüksek makam sahiplerinin kazanılmış hakları ve temsil ödenekleri, bu makam sahipleriyle birlikte ortadan kalktı. Kamu makamları,

52 İngilizce baskıda "kalesi". *–çev.*

merkezî iktidarın yamaklarının özel mülkleri olmaktan çıktı. Yalnızca kent yönetimi değil, o zamana dek devletin kullandığı tüm yetkiler Komün'e devredildi.

Sürekli ordu ve polis, yani eski iktidarın maddi gücünü oluşturan aletler ortadan kaldırılır kaldırılmaz, Komün, manevi baskı aletini, yani din adamlarının gücünü kırmaya yöneldi; mülk sahibi kurumlar oldukları kadarıyla, tüm kiliselerin dağıtılmasını ve kamulaştırılmasını emretti. Din adamları, selefleri olan havarileri örnek alarak karınlarını inançlı insanların bağışlarıyla doyurmaları için, özel yaşamın sessizliğine geri gönderildi. Tüm eğitim kurumları parasız olarak halka açık hâle getirildi ve aynı zamanda devletin ve kilisenin tüm müdahalelerinden arındırıldı. Böylece, okul eğitimi herkesin erişimine açılmakla kalmadı, aynı zamanda, bilimin kendisi de, sınıfsal önyargının ve iktidar gücünün vurduğu zincirlerden kurtarıldı.

Yargı görevlileri, sonradan bozmak üzere sırasıyla bağlılık yemini ettikleri birbirlerini izleyen tüm hükümetlere boyun eğmişliklerini gizlemekten başka hiçbir amaca hizmet etmemiş olan görünüşteki bağımsızlıklarını yitirdi. Tüm diğer kamu görevlileri gibi onlar da artık seçilecek, sorumlu ve görevden alınabilir olacaktı.

Kuşkusuz, Paris Komünü, Fransa'nın tüm büyük sanayi merkezleri için örnek oluşturacaktı. Komünal düzen Paris'te ve ikinci derecede önem taşıyan merkezlerde bir kez kurulduğunda, eski merkezî iktidar, illerde de, yerini üreticilerin özyönetimine bırakmak zorunda kalacaktı. Komün'ün üzerinde daha fazla çalışmak için zaman bulamadığı kısa bir ulusal örgütlenme taslağında, en küçük köylerde bile siyasi biçiminin komün olacağı ve taşrada, sürekli ordunun yerine, görev sürelerinin çok kısa olduğu bir halk milisinin koyulacağı açıkça belirtiliyor. Her bir ilçenin kırsal yerleşim birimleri ortak işlerini ilçe merkezinde toplanan bir temsilciler meclisi aracılığıyla yü-

rütecek ve bu ilçe meclisleri de Paris'teki Ulusal Delegasyona temsilciler gönderecekti; temsilciler, her zaman görevden alınabilir olacak ve seçmenlerinin belirlenmiş talimatlarına bağlı kalacaktı. Bunların ardından hâlâ merkezî bir iktidara kalacak olan az sayıdaki ama önemli görevler, kasten çarpıtılarak ifade edildiği gibi ortadan kaldırılmayacak, aksine, komünal, yani sıkı sıkıya sorumluluk sahibi görevlilere devredilecekti. Ulusun birliği bozulmayacak, tam tersine Komünal Anayasayla örgütlenecekti; kendisini ulusun birliğinin cisimleşmiş hâli gibi göstermeye çalışan, ama ulusun üzerindeki asalak bir urdan başka bir şey olmayan ve ulustan bağımsız ve onun üstünde olmak isteyen devlet iktidarının yok edilmesiyle, ulusun birliği bir gerçekliğe dönüşecekti. Eski iktidar gücünün yalnızca baskıcı nitelik taşıyan organları kesilip atılırken, bu gücün meşru görevleri, toplumun üstünde durduğunu iddia eden bir otoriteden koparılacak ve toplumun sorumlu hizmetçilerine geri verilecekti. Üç ya da altı yılda bir, egemen sınıfın hangi üyesinin parlamentoda halkı temsil edeceğine ve ezeceğine[53] karar verilmesi yerine, kendi işletmelerinde işçi, yönetici ve muhasebeci seçme olanağını sağlayan bireysel oy hakkı her bir işverene nasıl hizmet ediyorsa, genel oy hakkı da komünlerde örgütlenen halka aynı şekilde hizmet edecekti. Ve bireyler gibi şirketlerin de, gerçek ticari işler söz konusu olduğunda doğru kişiyi bulabildikleri ve yanlış tercih yapmaları durumunda bunu kısa sürede düzeltebildikleri bilinir. Diğer yandan, hiçbir şey, Komün'ün ruhuna, genel oy hakkının yerine hiyerarşik atamanın koyulmasından daha yabancı olamazdı.

Yanlışlıkla, belirli ölçülerde benzer göründükleri daha eski ve hatta ömürlerini doldurmuş toplumsal yaşam biçimlerinin muadilleri sayılmaları, yeni tarihsel yaratıların alışılmış kade-

53 İngilizce baskıda "temsil edeceğine ve ezeceğine" yerine "yanlış bir şekilde temsil edeceğine" (*misrepresent*). *–çev.*

ridir. Modern devlet iktidarını kıran bu yeni Komün de, aynı şekilde, söz konusu devlet iktidarını önce öncelemiş ve ardından onun temelini oluşturmuş olan Orta Çağ komünlerinin bir yeniden canlanması olarak görüldü. – Komünal Anayasanın, başlangıçta zor yoluyla ortaya çıkarılmış olsa bile bugün toplumsal üretimin güçlü bir çarpanına dönüşmüş olan büyük halkların birliğinin yerine, Montesquieu ile Jirondenlerin hayal ettikleri türden bir küçük devletler federasyonunu koymaya yönelik bir girişim olduğu sanıldı. – Komün'le devlet iktidarı arasındaki karşıtlığın, geçmişte aşırı merkezîleşmeye karşı yürütülen mücadelenin abartılı bir biçimi olduğu sanıldı. Özel tarihsel koşullar, burjuva yönetim şeklinin Fransa'daki klasik gelişimini başka ülkelerde engellemiş ve İngiltere'de olduğu gibi, büyük merkezî devlet organlarının kendilerini kentlerde yiyici kilise yönetim kurullarıyla (*vestries*), para pazarlıkları yapan belediye meclisleriyle ve burunlarından soluyan yoksullar yasası görevlileriyle ve taşrada gerçekten soy bağı nedeniyle göreve gelen sulh yargıçlarıyla tamamlamalarına izin vermiş olabilir. Komünal Anayasa, tersine, toplumsal gövdeye, bugüne kadar toplumdan beslenen ve onun serbestçe hareket etmesini engelleyen "devlet" asalak urunun tükettiği tüm güçlerini geri vermiş olacaktı. Tek başına bu eylemle Fransa'nın yeniden doğumunu başlatmış olacaktı. – Taşra kentlerinin orta sınıfı, Komün'ü, Louis-Philippe döneminde kır üzerinde sahip olduğu ve Louis Bonaparte döneminde kırın kentler üzerindeki sözde egemenliğiyle kaldırılan egemenliğin geri getirilmesine dönük bir girişim olarak gördü. Ama gerçekte, Komünal Anayasa, kır üreticilerini bölgelerinin başkentlerinin düşünsel önderliği altına sokacak ve onlara orada, kent işçilerinde, kendi çıkarlarının doğal temsilcilerini bulmalarını sağlayacaktı. – Komün'ün yalnızca ortaya çıkışı bile, doğal olarak, yerel özyönetimi de beraberinde getirdi; ama, artık gereksiz kılınmış

olan devlet iktidarını dengeleyen bir karşı ağırlık olmaktan çıkmış bir yerel özyönetimdi bu. Paris Komünü'ne, 1791 tarihli eski Fransız kent örgütlenmesinin karikatürü olan ve kent yönetimlerini Prusya devlet mekanizmasının önemsiz dişlilerinden ibaret kılan Prusya kent düzenine özlem atfetmek, yalnızca Bismarck gibi birinin, kan ve demir entrikalarıyla meşgul olmadığında düşünsel çapına son derece uygun düşen eski işi olan *Kladderadatsch*[54] çalışanlığına dönmeyi isteyecek olan bir kafanın aklına gelebildi. – Komün, en büyük iki harcama kaynağını, orduyu ve memur katmanını kaldırarak, tüm burjuva devrimlerinin sloganını (ucuz hükümet) hayata geçirdi. Yalnızca varlığı bile, en azından Avrupa'da sınıf egemenliğinin olağan safrası ve vazgeçilmez örtüsü olan monarşinin var olmamasını gerektiriyordu. Cumhuriyete, gerçekten demokratik olan kurumlardan oluşan temeli sağlamıştı. Ama ne "ucuz hükümet" ne de "gerçek cumhuriyet" onun son hedefiydi; her ikisi de yan ürünler olarak ve kendiliğinden ortaya çıkmıştı.

Komün'ün maruz kaldığı yorumların çeşitliliğinin ve kendilerini onda ifade edilmiş bulan çıkarların çeşitliliğinin kanıtladığı üzere, tüm eski yönetim şekilleri aslen baskıcı olmuşken, o, giderek daha fazla genişleme yeteneğine sahip olan bir siyasal biçimdi. Komün'ün gerçek sırrı şuydu: O, özünde, bir *işçi sınıfı hükümeti*, üretenlerin mülk edinen sınıfa karşı mücadelesinin sonucu, emeğin iktisadi kurtuluşunun gerçekleşmesini sağlayabilecek olan en sonunda keşfedilmiş siyasal biçimdi.

Emeğin iktisadi kurtuluşu gerçekleşmedikçe, Komünal Anayasa olanaksız bir şey ve bir yanılsama olurdu. Üreticinin siyasal egemenliği, toplumsal köleliğinin ebedîleştirilmesiyle bir arada var olamaz. Bu nedenle, Komün, sınıfların ve dolayısıyla sınıf egemenliğinin dayandığı iktisadi temeli yıkmak

54 1848'de Berlin'de kurulan haftalık mizah dergisi. –*Almanca ed.*

için bir kaldıraç işlevi görecekti. Emek bir kez kurtulduğunda, her insan bir işçi olur ve üretken çalışma sınıfsal bir özellik olmaktan çıkar.

Tuhaf bir gerçek: Son altmış yıl boyunca işçilerin[55] kurtuluşu hakkında söylenmiş olan bütün o büyük laflara ve yığınla edebiyata rağmen, işçiler herhangi bir yerde işleri kendi ellerine almaya görsün, her iki kutbuyla, sermayesiyle ve ücretli köleliğiyle (toprak sahibi artık yalnızca kapitalistin sessiz ortağıdır) bugünkü toplumun sözcülerinin savunmacı anlatım biçimleri de hemen yeniden canlanır; sanki, kapitalist toplum bakirelere özgü en saf masumiyetini henüz koruyormuş, bu toplumun bütün o ilkeleri[56] henüz gelişmemiş, bütün o kendini kandırmaları henüz açığa vurulmamış, bütün o rezil gerçekliği tüm çıplaklığıyla ortaya çıkarılmamış gibi! Komün, diye haykırıyorlar, mülkiyeti, yani tüm uygarlığın temelini ortadan kaldırmak istiyor! Evet beyler, Komün, çoğunluğun emeğini azınlığın zenginliğine dönüştüren o sınıf mülkiyetini ortadan kaldırmak istiyordu. Mülksüzleştirenlerin mülksüzleştirilmesini amaçlıyordu. Şu anda her şeyden önce emeği köleleştirmenin ve sömürmenin araçları olan üretim araçlarını, toprağı ve sermayeyi özgür ve birleşmiş emeğin aletlerinden ibaret kılarak, bireysel mülkiyeti bir gerçeklik hâline getirmek istiyordu. – Ama bu, komünizmdir; o "olanaksız" komünizmdir! Mevcut sistemin sürmesinin olanaksızlığını görebilecek kadar zeki olan egemen sınıf üyeleri (ki bunların sayısı az değil), ortaklaşa üretimin sırnaşık ve geveze havarileri olup çıktı. Ama ortaklaşa üretim yalnızca boş bir görüntü ve hile olarak kalmazsa, kapitalist sistemin yerini alırsa, kooperatifler hep birlikte ulusal üretimi ortak bir plana göre düzenlerse, böylece ulusal üretimi kendi yönetimleri altına alırlarsa ve

55 1871 ve 1876 baskılarında "emeğin". –*Almanca ed.*

56 1871 ve 1876 baskılarında "çelişkileri". –*Almanca ed.*

kapitalist üretimin kaçınılmaz kaderi olan sürekli anarşiye ve belirli aralıklarla geri dönen sarsıntılara bir son verirlerse... Sorarım size beyler, bu, komünizmden, "olanaklı" komünizmden başka ne olurdu?

İşçi sınıfı Komün'den mucizeler beklemedi. Onun, halk kararıyla hayata geçireceği hazır ütopyaları yok. Kendi kurtuluşunu ve onunla birlikte bugünkü toplumun kendi iktisadi gelişimi aracılığıyla karşı konulmaz şekilde yönelmiş olduğu daha yüksek yaşam biçimini hazırlamak için, kendisinin, yani işçi sınıfının, koşullar gibi insanların da tümüyle dönüşmesini sağlayacak olan uzun mücadelelerden, bir dizi tarihsel süreçten geçmek zorunda olduğunu biliyor. Onun, hayata geçireceği idealleri yok; tek yapacağı, yıkılmakta olan burjuva toplumunun rahminde şimdiden gelişmiş bulunan yeni toplum öğelerini serbest bırakmak. Tarihsel görevinin[57] eksiksiz bilincine ve buna uygun şekilde hareket etmek konusunda kahramanca bir kararlılığa sahip olan işçi sınıfı, basındaki uşakların kaba sövgüleri karşısında olduğu gibi, cahilce boş sözlerini ve bağnazlara özgü tuhaflıklarını bilimsel yanılmazlığın kâhince üslubuyla dile getiren iyi niyetli burjuva doktrincilerinin didaktik savunmaları karşısında da, gülüp geçmekle yetinebilir.

Paris Komünü devrimin yönetimini eline aldığında; sıradan işçiler, "doğal üstleri" olan mülk sahiplerinin[58] iktidar ayrıcalıklarına dokunma cesaretini ilk kez gösterdiklerinde ve benzersiz zorluklar altında işlerini alçakgönüllülükle, titizlikle ve etkili bir şekilde yaptıklarında (çalışmaları karşılığında aldıkları en yüksek maaş, yüksek bilimsel otoritelerden birine [Profesör Huxley] göre Londra'daki okulların yönetim kurullarındaki bir sekreterin alabileceği en düşük maaşın beşte birini ancak buluyordu), eski dünya, belediye binasının üzerin-

57 1876 baskısında "eğiliminin". –*Almanca ed.*

58 İngilizce baskıda sadece "'doğal üstleri'nin". –*çev.*

de dalgalanmakta olan Emek Cumhuriyeti simgesinin, yani Kızıl Bayrağın görüntüsü karşısında öfke nöbetlerine tutuldu.

Ve bu, işçi sınıfının, toplumsal bir girişimde bulunma yeteneğine hâlâ sahip olan tek sınıf olduğunun açıkça kabul edildiği ilk devrimdi; yalnızca zengin kapitalistler hariç olmak üzere, Paris'in orta sınıfının geniş kesimi (esnaf, zanaatçılar, tüccarlar) bunu kabul etmişti. Komün, orta sınıfın iç çatışmalarının sürekli yeniden gündeme gelen nedenini, borçlular ile alacaklılar arasındaki sorunu akılcı bir şekilde ortadan kaldırarak onları kurtarmıştı.[59] Orta sınıfın aynı kesimi, 1848'de, Haziran ayındaki işçi ayaklanmasının bastırılmasında rol oynamış ve hemen ardından, Kurucu Meclis tarafından tereddütsüz şekilde alacaklılarına kurban edilmişti. Ama bu kez işçi sınıfıyla birleşmesinin tek nedeni bu değildi. Yapabileceği tek bir seçimin kaldığını hissediyordu: ya Komün ya da ismi ne olursa olsun imparatorluk. İmparatorluk, kamu servetini çarçur ederek, mali dolandırıcılığı büyüterek, sermayenin yapay olarak hızlandırılan merkezîleşmesine destek olarak ve böylece orta sınıfın büyük bir bölümünün mülksüzleştirilmesine yol açarak, bu orta sınıfı iktisadi yıkıma sürüklemişti. Onu siyasal olarak ezmiş, cümbüşleriyle ahlaki açıdan öfkelendirmiş, çocuklarının eğitimini "Cahil Biraderler"e[60] devrederek Voltaire'ciliğine hakaret etmiş, yol açtığı olanca yıkım karşılığında imparatorluğun yok olmasından başka hiçbir

59 Paris Komünü'nün 16 Nisan 1871 tarihli kararnamesine göre, tüm borçlar taksitler hâlinde üç yılda ve faizsiz olarak ödenecekti. Özellikle küçük burjuvazinin durumunu kolaylaştıran kararname, alacaklılara, yani büyük kapitalistlere avantaj sağlamıyordu. *–Almanca ed.*

60 *Frères Ignorantins*: 1680 yılında Reims kentinde kurulan ve üyeleri yoksul çocuklarına ders veren bir dinsel topluluğun (tarikatın) takma adı; tarikatın okullarında öğrencilere asıl olarak dinsel bir eğitim verilirken diğer öğrenim alanları fazlasıyla ihmal ediliyordu. Marx, bu ifadeyi kullanarak, burjuva Fransa'sındaki ilköğretimin düşük düzeyine ve dinci niteliğine göndermede bulunuyor. *–Almanca ed.*

şey getirmeyen bir savaşa onu apar topar sokarak Fransız olmaktan kaynaklanan ulusal duygularını galeyana getirmişti. Gerçekten de, yüksek Bonapartist ve kapitalist Çingene çetelerinin[61] Paris'ten göç etmelerinin ardından, orta sınıfın gerçek düzen partisi, *Union républicaine* {Cumhuriyetçi Birlik}[62] biçiminde ortaya çıktı, Komün bayrağının altında toplandı ve Thiers'in kasıtlı çarpıtmalarına karşı Komün'ü savundu. Orta sınıfın bu geniş kesiminin minnettarlığının bugünkü zorlu sınavlardan geçip geçemeyeceğini zaman gösterecek.

Komün, köylülere şu şekilde seslenirken, tümüyle haklıydı: "Zaferimiz tek umudunuzdur!" Versailles'da uydurulan ve Avrupa'nın şanlı basın Zuhaflarının[63] tekrarladığı bütün o yalanların en çirkinlerinden birine göre, Ulusal Meclisteki taşra beyleri, Fransız köylülerinin temsilcileriydi. Fransız köylülerinin, 1815'ten sonra bir milyar tazminat ödemek zorunda kaldıkları bu adamları ne kadar sevebileceğini düşünmek yeter![64] Fransız köylüsünün gözünde, bir büyük toprak sahibinin sadece varlığı bile, bu köylünün 1789'daki kazanımlarına yönelik bir saldırıdır. Burjuva, 1848'de, köylünün tarlasına frank başına 45 santimlik bir ek vergi yükü bindirmiş, ama bunu devrim adına yapmıştı; oysa bu kez, Prusya'ya ödenme-

61 İngilizce baskıda "*Bohème*" (bohem; yarını düşünmeden yaşayan topluluk). *–çev.*

62 *Union républicaine* (*Alliance républicaine des Départements* {İllerin Cumhuriyetçi İttifakı}): Farklı *Departement*'larda {illerde} doğmuş olup Paris'te yaşayanlardan oluşan küçük burjuva katmanlarının temsilcilerinin bağlı olduğu siyasal örgüt. Bu örgüt Komün'ü desteklemiş, Versailles hükümetine ve monarşi yanlısı Ulusal Meclise karşı mücadele çağrısı yapmış ve tüm *Departement*'larda komünlerin kurulmasını savunmuştu. *–Almanca ed.*

63 *Zuhaf*: Fransa'nın Kuzey Afrika'daki seçkin piyade birliklerine bağlı asker. Almanca baskı editörlerine göre Zuhaflar aşırı itaatkâr olmalarıyla ünlüydü. İngilizce baskıda "*penny-a-liner*" (satır başına para alan kötü yazar). *–çev.*

64 Yurt dışına kaçmış olanlara 1789 Fransız Devrimi sırasında el koyulan gayrimenkulleri için toplam 1 milyar frank tazminat ödenmesini öngören 1825 tarihli yasadan söz ediliyor. *–çev.*

si kabul edilen beş milyarlık savaş tazminatının asıl yükünü köylülerin sırtına bindirmek için, devrime karşı bir iç savaş başlatmıştı. Buna karşılık Komün, daha ilk duyurularından birinde, savaşın gerçek sorumlularının onun masraflarını da üstlenmek zorunda olduklarını açıklamıştı. Komün, köylüyü kan vergisinden[65] kurtaracak, ona ucuz bir hükümet verecek ve onun kan emicilerini, yani noteri, avukatı, icra memurunu ve yargı kurumuyla bağlantılı diğer vampirleri, Komün'ün seçtiği ve ona karşı sorumlu olan maaşlı komünal memurlara dönüştürecekti. Köylüyü korucu,[66] jandarma ve vali despotizminden kurtaracak; din adamı tarafından aptallaştırılmanın yerine öğretmen tarafından aydınlatılmayı koyacaktı. Ve Fransız köylüsü her şeyden önce hesap adamıdır. Din adamlarına ödenecek olan paraların, vergi tahsildarı tarafından toplanmak yerine, sadece kendi cemaatinin dindarlık güdülerinin gönüllülük temelinde harekete geçirilmesine bağımlı kılınmasını fazlasıyla akla uygun bulacaktı. Komün iktidarının (ve yalnızca bu iktidarın) Fransız köylülerine ilk elde vaat ettiği büyük iyilikler bunlardı. Dolayısıyla, köylü lehine yalnızca Komün'ün çözebileceği ve aynı zamanda çözmek zorunda olduğu daha karmaşık gerçek yaşamsal sorunlara burada daha yakından bakmanın hiç gereği yok (tarlasının üzerine bir kâbus gibi çöken ipotekli borçlar, onun üzerinde günden güne büyüyen kır proletaryası, ve modern tarımın gelişmesi ve kapitalist çiftçiliğin rekabeti nedeniyle giderek artan bir hızla bu tarlanın mülkiyetinden yoksun kalması).

Fransız köylüsü Louis Bonaparte'ı cumhuriyetin başkanlığına seçmiş, ama Düzen Partisi İkinci İmparatorluğu yaratmıştı. Fransız köylüsü, gerçekte neye ihtiyaç duyduğunu,

65 Kişinin kendisinin ya da çocuklarının zorla askere alınması. *–çev.*

66 İngilizce baskıda "*garde champêtre*". *–çev.*

1849'da ve 1850'de, her yerde, hükümete bağlı valinin karşısına kendi *maire*'ini {belediye başkanını}, hükümete bağlı din adamının karşısına kendi öğretmenini, hükümete bağlı jandarmanın karşısına kendisini çıkararak göstermeye başladı. Düzen Partisi'nin Ocak ve Şubat 1850'de çıkardığı yasaların tümü, itiraf edildiği üzere, köylülere yönelik baskı önlemleriydi. Köylü Bonaparte'çıydı, çünkü ona sağladığı bütün yararlarla birlikte Büyük Devrim, onun gözünde, Napoleon'da cisimleşmişti.[67] İkinci İmparatorluk döneminde hızla kırılmakta olan (ve doğası gereği taşra beylerine düşmanlık içeren) bu yanılgı, geçmişe ait olan bu önyargı, Komün'ün, köylülerin güncel çıkarlarına ve acil ihtiyaçlarına seslenen çağrısı karşısında nasıl ayakta kalabilirdi?

Taşra beyleri, komünal Paris ile iller arasındaki üç aylık bir serbest iletişimin genel bir köylü ayaklanmasına yol açacağını biliyordu (ve gerçekten de en büyük korkuları buydu). Paris'i bir polis ablukası altına almak ve sığır vebasının yayılmasını engellemek konusundaki telaşlarının nedeni de buydu.

Komün, bu şekilde, Fransız toplumunun tüm sağlıklı unsurlarının gerçek temsilcisi ve dolayısıyla gerçek ulusal hükümet olduğu kadar, aynı zamanda, bir işçi hükümeti olarak, emeğin kurtuluşunun cesur öncüsü olarak, sözcüğün tam anlamıyla enternasyonaldi. İki Fransız ilini Almanya'ya bağlamış olan Prusya ordusunun gözü önünde, Komün, bütün dünyanın işçilerini Fransa'ya bağlamıştı.

İkinci İmparatorluk, kozmopolit dolandırıcılığın kutlama şenliğiydi ve bütün ülkelerin dolandırıcıları, onun çağrısı üzerine, cümbüşlerine ve Fransız halkının soyulmasına katılmak için akın etmişti. Bu anda bile, Thiers'in sağ kolu Eflaklı serseri Ganesco, sol kolu ise Rus ajanı Markovski'dir. Komün,

67 1789 Fransız Devrimi ve Napoléon Bonaparte kastediliyor. *–çev.*

tüm yabancılara, ölümsüz bir dava için ölme onurunu kazanma olanağını sundu. – Burjuvazi, kendi ihaneti nedeniyle kaybedilen dış savaş ile yabancı istilacıyla birlikte komplo kurarak başlattığı iç savaş arasında, Fransa'daki Almanlara yönelik polis takipleri örgütleyerek yurtseverliğini göstermeye zaman bulabilmişti. Komün, bir Almanı kendi çalışma bakanı yaptı.[68] – Thiers, burjuvazi ve İkinci İmparatorluk, Polonya'yı yüksek sesli duygudaşlık açıklamalarıyla durmadan kandırırken, gerçekte bu ülkeyi Rusya'ya satmış ve Rusya'nın kirli işlerini görmüştü. Komün, Polonya'nın kahraman evlatlarını, onları Paris'in savunmasının başına getirerek onurlandırdı.[69] Ve açtığının bilincinde olduğu yeni tarihsel döneme tümüyle kendine özgü bir damga vurmak için, bir yandan zafer kazanan Prusyalıların, diğer yandan Bonapartist generallerin yönettiği Bonapartist ordunun gözleri önünde, savaş şanının devasa simgesini, Vendôme Sütunu'nu yerle bir etti.[70]

Komün'ün büyük toplumsal önlemi, kendi faal varlığıydı. Onun özel önlemleri, halk tarafından yönetilen bir halk iktidarının doğrultusundan başka hiçbir şeye işaret edemezdi. Bu önlemler arasında, fırıncı kalfaları için gece çalışmasının kaldırılması da vardı, işverenlerin işçileri bin türlü bahaneyle para cezalarına çarptırarak ücretleri düşürmek şeklindeki gelenekselleşmiş uygulamasının ceza konusu hâline getirilerek yasaklanması da (söz konusu uygulama, işverenlerin aynı anda hem yasa koyucu, hem yargıç hem de infazcı olarak ha-

68 Leo Frankel. –*Almanca ed.*

69 Jaroslaw Dabrowski ve Walery Wróblewski. –*Almanca ed.*

70 *Vendôme Sütunu*: I. Napoleon'un 1805'teki zaferleri anısına, savaş ganimeti olarak elde edilen toplar kullanılarak yapılmış, 1806 ile 1810 yılları arasında Paris'teki Vendôme Meydanı'na dikilmiş olan zafer sütunu ve I. Napoleon anıtı. Komün, 12 Nisan 1871'de, "şovenizmin ve halkların kışkırtılmasının simgesi" olan Vendôme Sütununu yıkma kararı aldı. "Bu karar 16 Mayıs'ta uygulandı" (Engels). –*Almanca ed.*

reket etmesini ve üstüne üstlük parayı ceplerine atmalarını sağlıyordu). Bu türden bir başka önlem, kapalı bulunan tüm atölye ve fabrikaların, ilgili kapitalist ister kaçmış ister işi durdurmayı tercih etmiş olsun, tazminat ödenmesi şartıyla işçi kooperatiflerine teslim edilmesiydi.

Komün'ün zekâ ürünü olmalarıyla ve ılımlılıklarıyla dikkat çeken mali önlemleri, kuşatılmış bir kentin durumuna uygun düşebilecek olanlarla sınırlı kalmak zorundaydı. Büyük finans şirketlerinin ve inşaat müteahhitlerinin Haussmann'ın[71] yönetimi[72] altında Paris kentinde gerçekleştirdikleri büyük hırsızlıklar göz önünde bulundurulursa, Orléans ailesinin mülklerine el koyan Louis Bonaparte'la karşılaştırıldığında, Komün, bunların mülklerine el koymak konusunda çok daha haklı olurdu. Sahip oldukları varlıkların önemlice bir bölümünü yağmalanan kilise mülklerine borçlu olan Hohenzollern hanedanı ile İngiliz oligarklarını doğal olarak fazlasıyla öfkelendiren Komün, laikleştirmeden yalnızca 8000 frank kazanmıştı.

Versailles hükümeti, yeniden biraz cesaret ve güç toplar toplamaz Komün'e karşı en sert araçları kullanırken; ifade özgürlüğünü tüm Fransa'da baskı altına alır ve hatta büyük kentlerin temsilcilerinin toplantılarını yasaklarken; Versailles ile Fransa'nın geri kalanını İkinci İmparatorluk dönemindekinden çok daha ağır bir jurnalciliğe maruz bırakırken; Paris'te basılan tüm gazeteleri engizisyon yargıçlığı yapan jandarmalarına yaktırır ve Paris'ten gelen ve bu kente gönderilen tüm mektupları inceletirken; Ulusal Mecliste Paris

71 Seine ilinin valisi Haussmann, 1850'li ve 1860'lı yıllarda, Paris'i yeniden yapılandırmak için kapsamlı işler yaptırdı. Yapılanlar arasında, aristokrat semtlerinin güzelleştirilmesi dışında, halk ayaklanmaları sırasında hükümete bağlı birliklerin top kullanmasını mümkün kılmak üzere caddelerin genişletilmesi ve yeni düz caddelerin açılması da vardı. Haussmann ile ona bağlı kişiler, bu işler için ayrılan devlet kaynaklarından çok büyük tutarları zimmetlerine geçirmişti. *–Almanca ed.*

72 İngilizce baskıda "himayesi". *–çev.*

lehinde bir şeyler söylemeye yönelik en ürkekçe girişimler 1816'nın feodal toprak sahipleri meclisinde[73] bile duyulmamış bir şekilde yuhalamalarla bastırılırken; Versailles'lılar Paris'in dışında acımasızca savaş yürütür ve Paris'in içinde rüşvet verme ve komplo kurma girişimlerinde bulunurken; tüm bunlar olurken, Komün, en köklü barış dönemlerinden birindeymiş gibi, liberalizmin tüm görgü kurallarına uysaydı, kendi görevine utanç verici bir şekilde ihanet etmiş olmaz mıydı? Komün hükümeti Thiers'in hükümetine benziyor olsaydı, Versailles'da Komün yanlısı yayınları yasaklamak için ne kadar neden varsa, Paris'te düzen partisi yayınlarını yasaklamak için de en az o kadar neden bulunabilirdi.

Taşra beyleri için, tam da kiliseye dönüşü Fransa'nın kurtuluşunun biricik yolu ilan ettikleri bir zamanda, inançsız Komün'ün, Picpus Rahibe Manastırı ile St. Laurent Kilisesi'nin tuhaf sırlarını açığa çıkarması gerçekten sinir bozucuydu.[74] Komün, görevlerini ihmal ettiklerinden kuşkulanılan tüm generallerini hemen görevden alıp tutuklarken, Thiers'in, savaşları kaybetmek, teslim olma anlaşmaları imzalamak ve Wilhelmshöhe'de sigara sarmak[75] konularındaki ustalıklarından ötürü Bonapartist generallere en yüksek

73 İngilizce baskıda "*Chambre introuvable*" (Bulunmaz Meclis); *bkz*. 22. dipnot. *–çev.*

74 5 Mayıs 1871 tarihli *Le Mot d'Ordre* gazetesinde, manastırlarda işlenmiş suçlara ilişkin haberler yer almıştı. Paris'in dış semtlerinden St. Antoine'da bulunan Picpus Manastırı'nda yapılan araştırmalar, rahibelerin uzun yıllar boyunca manastır hücrelerinde tutulduklarını göstermişti. Ayrıca işkence aletleri bulunmuştu. Saint-Laurent Kilisesi'nde, içinde iskeletlerin olduğu gizli bir mahzen bulunmuştu; bu, işlenmiş olan cinayetlerin bir kanıtıydı. Bu gerçekler, Komün'ün çıkardığı ateist bir broşürle de kamuoyunun bilgisine sunuldu (*Les Crimes des congrégations religieuses* {Dinsel Cemaatlerin Suçları}). *–Almanca ed.*

75 Prusya'nın esir aldığı İmparator III. Napoleon ve maiyeti 5 Eylül 1870 ile 19 Mart 1871 tarihleri arasında Prusya krallarının Kassel'deki Wilhelmshöhe şatosunda kalmıştı. Kendileri için sigara sarmak, tutsakların başlıca uğraşlarından biriydi. *–Almanca ed.*

nişanları yağdırması bir alay konusuydu. Sahte bir isimle Komün'e girmiş ve daha önce Lyon'da basit bir iflas nedeniyle altı gün hapis yatmış olan bir üyenin[76] ihraç edilmesi ve tutuklanması, o sırada hâlâ Fransa'nın dışişleri bakanı olan, hâlâ Fransa'yı Bismarck'a satmakta olan, hâlâ o eşsiz Belçika hükümetine emirlerini dikte etmekte olan sahtekâr Jules Favre'a kasıtlı olarak yöneltilmiş bir hakaret değil miydi? Ama gerçekten de, Komün, geçmişin istisnasız tüm hükümetlerinin yaptığı şeyi yapmadı, yanılmazlık iddiasında bulunmadı. Tüm konuşmaları ve yapılanları kamuoyuna açıkladı, tüm eksiklikleri hakkında halkı bilgilendirdi.

Her devrimde, bu devrimin gerçek temsilcilerinin yanında, farklı türden kişiler de öne çıkmaya çalışır. Bunların bazıları, önceki devrimlerin hayatta kalmış ve geçmişte onlarla birlikte önem kazanmış olan temsilcileridir; güncel hareketi hiç kavrayamamalarına karşın, bilinen cesaret ve karakterleri ya da yalnızca gelenek nedeniyle halk üzerinde hâlâ büyük bir etkiye sahiptirler. Bunların bir başka bölümü, günün hükümetine karşı yıllar boyunca durmadan aynı basmakalıp açıklamaları yapmaları sayesinde birinci sınıf devrimcilerin ününü paylaşmaktan başka hiçbir nitelikleri olmayan yaygaracılardır. 18 Mart sonrasında da bu tür kişiler ön plana çıktı ve hatta bazı örneklerde olağanüstü bir rol oynadılar. Güçlerinin yettiği kadarıyla, geçmişteki tüm devrimlerde devrimin eksiksiz olarak gelişmesini nasıl köstekledilerse, işçi sınıfının gerçek eylemini de aynı şekilde köstekliediler. Bu kişilerin varlığı, kaçınılmaz bir beladır; zaman içinde bunlar defedilir; ama Komün'e tam da bu zaman bırakılmadı.

Komün'ün Paris'te gerçekleştirdiği dönüşüm gerçekten muhteşemdi! İkinci İmparatorluğun ahlaksız Paris'inden hiçbir iz kalmamıştı. Paris, Britanyalı toprak sahiplerinin, İrlan-

76 Blanchet. –*Almanca ed.*

dalı *absentees*'in,[77] Amerikalı eski köle sahiplerinin ve türedilerin, Rus eski serf sahiplerinin ve Eflaklı boyarların buluşma yeri olmaktan çıktı. Morglara ceset gelmez oldu, gece soygunları geçmişte kaldı ve hırsızlıklar neredeyse son buldu; 1848'in Şubat günlerinden beri Paris'in sokakları ilk kez gerçekten yine güvenli hâle geldi ve bu noktaya herhangi bir polis gücü olmadan ulaşıldı.

> "Biz" demişti bir Komün üyesi, "artık cinayet, hırsızlık ve kişilere yönelik saldırı haberleri almıyoruz; gerçekten de, sanki polis, Versailles'a giderken tüm muhafazakâr arkadaşlarını da sürükleyerek yanında götürmüş gibi."

Aşüfteler,[78] koruyucularının, yani ailenin, dinin ve her şeyden önce mülkiyetin savunucusu olan ve kaçıp gitmiş bulunan adamların izlerini yeniden bulmuştu. Onların yerine Paris'in gerçek kadınları, yani Eski Çağ'dakiler gibi yiğit, yüce ruhlu ve özverili olan kadınlar yeniden ön plana çıktı. Çalışan, düşünen, savaşan, kanayan, yeni bir toplumu hazırlarken kapısındaki yamyamları neredeyse unutan, tarihsel girişiminin coşkusuyla ışıldayan Paris!

Ve bir de, Paris'teki bu yeni dünyanın karşısında duran, Versailles'daki eski dünyaya bakın: Tüm ölmüş rejimlerin hortlaklarının, yani ulusun cesedinden beslenmeye can atan Meşruiyetçilerin ve Orleans'cıların meclisi. Bir eklentileri de vardı: Tufan öncesinden kalma, meclisteki varlıklarıyla köle sahiplerinin isyanını onaylayan, parlamenter cumhuriyetlerini hükümetin tepesindeki yaşlı soytarının kibri sayesinde ayakta tutmayı uman ve hayaletlere özgü toplantılarını *Jeu*

77 *Absentees* ya da ya da *absenters* (bulunmayanlar): Kolay yoldan elde ettikleri gelirleri ülke dışında harcayan ve çoğu zaman mülklerinin başında durmayan İrlandalı büyük toprak sahipleri. Mülklerinin idaresini yöneticilere ya da toprağı tefecilere özgü bedellerle küçük çiftçilere kiralayan bir aracıya bırakıyorlardı. *–Almanca ed.*

78 İngilizce baskıda "*cocottes*". *–çev.*

de Paume'da (1789'un Ulusal Meclisinin ünlü kararlarını aldığı tenis salonu) düzenleyerek 1789'un kötü bir taklidini yapan cumhuriyetçiler. Burada, Fransa'da ölmüş olan her şeyin temsilcisi olan ve yaşıyor olma görüntüsünü yalnızca Louis Bonaparte'ın generallerinin kılıçları sayesinde koruyan meclis vardı. Paris tümüyle gerçekti, Versailles tümüyle yalandı, ve bu yalan, Thiers'in ağzından çıkmıştı.

Seine-et-Oise ilinin belediye başkanlarından oluşan bir heyete şunu söyler:

> "Sözüme güvenebilirsiniz, çünkü *asla* sözünde durmazlık etmedim!"

Meclisin kendisine, "Fransa'nın gelmiş geçmiş en özgürce seçilmiş ve en liberal meclisi" olduğunu; alacalı bulacalı disiplinsiz asker güruhuna, "dünyanın hayranlığını uyandıran ve Fransa'nın gelmiş geçmiş en güzel ordusu" olduğunu ve illere de, Paris'in bombalanmasının bir masal olduğunu söylemişti:

> "Bazı top mermileri düştüyse, bunların sorumlusu, Versailles ordusu değil, hiçbir yerde kendilerini göstermeye cesaret edemezken savaştıklarına inandırmaya çalışan bazı isyancılardır."[79]

Ardından yine illere şunları söyler:

> "Versailles'ın topçuları Paris'e bombardıman yapmıyor, sadece onu top ateşine tutuyorlar."

Paris başpiskoposuna, Versailles birliklerinin kurşuna dizme uygulamaları ve misillemeleri (!) hakkında anlatılan şeylerin yalanlardan ibaret olduğunu söyler. Paris'e, tek amacının, "bu kenti, onu ezen iğrenç despotlardan kurtarmak"[80] olduğu-

79 *Le Temps*, 19 Nisan 1871. *–Almanca ed.*

80 *Journal Officiel de la République française*, Versailles, 5 Mayıs 1871. *–Almanca ed.*

nu ve Komün'ün Paris'inin gerçekte "yalnızca bir avuç suçlu" olduğunu duyurur.

Thiers'in Paris'i, "bayağı yığın"ın gerçek Paris'i değil, hayalî bir Paris'ti; *francs-fileurs*'ün[81] Paris'i, erkekleriyle ve kadınlarıyla bulvarların Paris'iydi; şimdi dalkavuklarıyla, dolandırıcılarıyla, yazınsal Çingene çeteleriyle[82] ve aşüfteleriyle Versailles'a, Saint-Denis'ye, Rueil'e ve Saint-Germain'e üşüşmüş olan zengin, kapitalist, altın yaldızlı, aylak Paris'ti; iç savaşı yalnızca hoş bir ara oyun olarak gören, mücadeleyi dürbünle izleyen, top atışlarını sayan ve oyunun, o güne kadar Porte Saint-Martin Tiyatrosu'nda sahnelenen oyunlarla karşılaştırma kabul etmeyecek derecede daha iyi düzenlenmiş olduğu konusunda kendi onuru ve fahişelerinin onuru üzerine yemin eden Paris'ti. Düşenler gerçekten ölmüştü, yaralıların çığlıkları rol gereği değildi; ve ayrıca, olup biten her şey ne kadar tarihseldi!

Koblenz'deki mülteci topluluğu nasıl Bay de Calonne'un Fransa'sıydıysa,[83] bu da aynı şekilde Bay Thiers'in Paris'idir.

IV

Köle sahiplerinin, Prusya'nın kenti işgal etmesini sağlayarak Paris'i boyunduruk altına almaya yönelik ilk komplo girişimi, Bismarck'ın bunu reddetmesi nedeniyle başarısızlığa uğradı. 18 Mart'taki ikinci girişim, ordunun yenilgisiyle ve hükümetin Versailles'a kaçmasıyla son buldu; bütün yönetim mekanizması da hükümetin peşinden Versailles'a taşınmak zorunda kal-

81 "Özgür kaçaklar". Kuşatma sırasında Paris'ten kaçan burjuvalara takılan lakap. 1870-1871 Fransa-Prusya Savaşı'nın ilk aşamalarında Prusyalılara karşı savaşan "*francs-tireurs*" ("özgür keskin nişancılar") ile ses benzerliği nedeniyle ironi barındırıyordu. *–çev.*

82 İngilizce baskıda "*bohême*". *–çev.*

83 Koblenz, Fransız Devrimi sırasında, devrimci Fransa'ya müdahale hazırlığı yapan monarşi yanlısı karşıdevrimci mültecilerin merkeziydi. Başında XVI. Louis döneminde bakanlık yapmış olan de Calonne'un bulunduğu ve feodal-mutlakçı devletlerin desteğini alan mülteciler hükümeti bu kentte bulunuyordu. *–Almanca ed.*

dı. Thiers, burada, Paris'le sahte barış görüşmeleri yürüterek, Paris'e yönelik savaşa hazırlanmak için zaman kazandı. Ama nereden bir ordu bulunacaktı? Düzenli ordu alaylarının kalıntıları sayıca zayıf ve ruh hâlleri açısından güvenilmezdi. Ulusal Muhafızlarıyla ve gönüllüleriyle Versailles'ın yardımına koşmaları için illere yaptığı acil çağrılar açıkça geri çevrildi. Yalnızca Bretonya, beyaz bayrak altında savaşan, her biri göğsünde beyaz kumaşa işlenmiş bir İsa kalbi taşıyan ve savaş çığlıkları *Vive le Roi!* (Yaşasın Kral!) olan bir avuç Chouan[84] gönderdi. Bu nedenle, Thiers, denizcilerden, deniz piyadelerinden, Papalık Zuhaflarından,[85] Valentin'ın jandarmalarından ve Piétri'nin polislerinden ve *mouchard*'larından (casuslarından) oluşan alacalı bulacalı bir güruhu alelacele bir araya getirmek zorunda kaldı. Ama bu ordu, Bismarck'ın taksitler hâlinde serbest bıraktığı ve bir yandan iç savaşın ve diğer yandan Versailles'ın Prusya'ya onur kırıcı bağımlılığının sürdürülmesine yetecek sayıdaki savaş tutsağı imparatorluk[86] askeri adım adım eklenmeseydi, gülünçlük derecesinde yetersiz kalırdı. Bu savaş sırasında, Versailles polisinin Versailles ordusuna göz kulak olması ve jandarmaların da her yerde en tehlikeli görevleri üstlenerek bu orduyu peşlerinden sürüklemesi gerekti. Düşen kaleler, ele geçirilmedi; satın alındılar. Komünalistlerin yiğitliği, Thiers'i, Paris'in direnişinin kendi stratejik dehasıyla ve elinin altındaki süngülerle kırılamayacağına ikna etti.

---

84 *Chouans* {Chouan'lar}: İlk olarak, Fransız Devrimine karşı savaşmış olan Batı Fransa kökenli krallık yanlıları; Paris Komünü döneminde, Komüncüler, Versailles'lıların Bretonya'dan gelen ve Charette liderliğinde Komün'e karşı savaşan monarşi yanlısı kesimini bu aşağılayıcı isimle anmıştı. *–Almanca ed.*

85 Papalığa bağlı olan ve Zuhaflar (*bkz*. 63. dipnot) örnek alınarak oluşturulan muhafız alayı. İtalyan birliklerinin Roma'yı alarak papalığın dünyevi iktidarına iktidarına son vermelerinin ardından, bu alaya bağlı askerler Eylül 1870'te Fransa'ya götürülmüş ve Paris Komünü'ne karşı savaştırılmıştı. *–çev.*

86 Almanca baskıda "emperyalist" (*imperialistischen*). *Bkz*. 31. dipnot. *–çev.*

Bu arada, illerle ilişkileri giderek zorlaştı. Thiers'i ve onun taşra beylerini mutlu edecek tek bir onaylama bildirisi bile gelmedi. Tam tersi oldu. Her taraftan yağan temsilci heyetleri ve bildiriler, hiçbir şekilde saygılı olmayan bir dille, cumhuriyetin açıkça tanınması temelinde Paris'le uzlaşmaya gidilmesini, komünal özgürlüklerin onaylanmasını ve görev süresinin son bulduğu savunulan Ulusal Meclisin dağıtılmasını talep etti. Bunlar öylesine yığınlar hâlinde geldi ki, Thiers'in adalet bakanı Dufaure, 23 Nisan tarihli bir genelgede, savcılara, "uzlaşma çağrısı"nı bir suç saymalarını emretti! Ama kampanyasının ortaya çıkardığı umutsuz tabloyu göz önünde bulunduran Thiers, taktiğini değiştirmeye karar verdi ve Ulusal Meclise kendisinin dikte etmiş olduğu yeni belediye yasasına dayalı olarak 30 Nisan'da tüm ülkede belediye meclisi seçimlerinin yapılmasını emretti. Bazı yerlerde valilerinin entrikaları, bazı yerlerde polisinin göz korkutmaları sayesinde, illerin kararıyla Ulusal Meclise hiçbir zaman sahip olmadığı manevi gücü kazandıracağından ve illerden, Paris'i alt etmek için gereksinim duyduğu maddi gücü elde edeceğinden emindi.

Thiers, daha işin başında, Paris'e açtığı ve kendi bültenlerinde göklere çıkarılan haydut savaşını ve kendi bakanlarının tüm Fransa'da yeni bir terör dönemi başlatmaya yönelik girişimlerini, birden fazla amaca hizmet edecek olan küçük bir uzlaşma komedisiyle tamamlamayı gerekli görmüştü. Bu komedi, illeri kandırmaya, Paris'teki orta sınıfı kazanmaya yarayacak ve her şeyden önemlisi Ulusal Meclisteki sözde cumhuriyetçilere, Paris'e ihanetlerini Thiers'e duydukları inancın arkasına saklama fırsatını sunacaktı. 21 Mart'ta, henüz bir orduya sahip değilken, meclise şu açıklamayı yapmıştı:

"Ne olursa olsun, Paris'e ordu göndermeyeceğim."

27 Mart'ta yeniden ayağa kalkmıştı:

> "Cumhuriyeti tamamlanmış bir olgu olarak önümde buldum ve onu ayakta tutmak konusunda kesin bir kararlılığa sahibim."[87]

Gerçekte, Thiers'in taşra beyleri Versailles'da cumhuriyetin yalnızca adını ananları bile böğürtüleriyle sustururken, o, Lyon'da ve Marsilya'da, cumhuriyet adına devrimi bastırdı.[88] Bu kahramanlığının ardından tamamlanmış olguyu varsayılan bir olgu düzeyine indirdi. Tedbirli davranarak Bordeaux'dan uzaklaştırdığı Orléans prenslerinin yasalara açıkça aykırılık oluşturacak şekilde Dreux'de entrika çevirmelerine artık izin veriliyordu. Thiers'in Paris'ten ve illerden gelen temsilcilerle bitmek tükenmek bilmeyen görüşmeleri sırasında vaat ettiği ödünler, tonları ve renkleri sürekli değişse de, sonunda hep şuna varıyordu: pek doğal olarak, Paris'in ve Fransa'nın, tıpkı onun 1830'da Louis-Philippe için yapmış olduğu gibi, Bay Thiers'in kendisini kayıtsız şartsız cumhuriyetlerin en iyisi olarak kabul etmesi koşuluyla, onun intikamı, muhtemelen, "Clément Thomas ile Lecomte'un öldürülmesi olayına karışan bir avuç suçlu"yla sınırlı kalacaktı. Ve bakanlarına Ulusal Mecliste bunlar hakkında resmî açıklamalar yaptırarak söz konusu ödünleri bile tartışmalı kılmakla kalmayıp, Dufaure'unu da harekete geçirdi. Bu yaşlı Orleans'cı avukat, her dönemde (şimdi, 1871'de, Thiers'in altında olduğu gibi, 1839'da Louis-Philippe'in altında ve 1849'da Louis Bonaparte'ın cumhurbaşkanlığı altında) sıkıyönetim başyargıcı olmuştu. Bakan olmadığı zamanlarda, Paris'in kapitalistleri için savunma yaparak kendisini zenginleştirmiş ve kendi

87 *Annales de l'Assemblée nationale*, T.2, Paris 1871, s. 145. *–Almanca ed.*

88 1871 yılının Mart ayında Lyon ve Marsilya kentlerinde de komün kurma girişimlerinde bulunulmuş, ama bu girişimler Versailles hükümetine bağlı silahlı güçlerce bastırılmıştı. *–çev.*

eserleri olan yasalara karşı savunma yaparak siyasal sermaye elde etmişti. Şimdi, Paris'in düşmesinin ardından cumhuriyetçi özgürlüğün Paris'teki[89] son kalıntılarının da kökünü kurutacak olan bir dizi baskı yasasının Ulusal Meclisten geçirilmesi için acele etmekle kalmıyor, askerî mahkemelerin ona göre hâlâ çok uzun olan yargılama süreçlerini kısaltarak[90] ve yeni icat edilmiş olan zalimce bir sürgün yasasını devreye sokarak, Paris'in kaderini önceden haber veriyordu. Siyasi suçlular için ölüm cezasını kaldıran 1848 Devrimi, bunun yerine sürgün cezasını koymuştu. Louis-Napoleon, giyotinin egemenliğini geri getirmeye cesaret edememiş, en azından bunu açıkça dile getirememişti. Parislilerin isyancı değil katil olduklarını ima etmek için gereken cesarete bile henüz sahip olmayan feodal toprak sahipleri meclisi, bu nedenle, Paris'ten almayı umduğu öcü, Dufaure'un yeni sürgün yasasıyla sınırlandırmak zorunda kaldı. Tüm bu koşullar altında, Thiers, eğer onun uzlaşma komedisi, tam da kendisinin istediği gibi, geviş getiren kafalarıyla oyunu da, onun ikiyüzlülüğünün, sahteliğinin ve oyalamacılığının gerekliliğini de kavrayamayan taşra beylerinin öfke dolu çığlıklarına yol açmasaydı, bu denli uzun bir süre boyunca bu komediyi oynamaya devam edemezdi.

Thiers, gündemdeki 30 Nisan belediye meclisi seçimleri öncesinde, ayın 27'sinde, büyük uzlaşma sahnelerinden birini oynadı. Bir duygusal tiratlar tufanı sırasında, Ulusal Meclis kürsüsünden şöyle seslendi:

> "Cumhuriyet karşıtı tek bir komplo var, o da Paris'in, bizi Fransız kanı dökmek zorunda bırakan komplosu. Tekrar tekrar söylüyorum: Bu lanetli silahların onları kullananlar tarafından bırakıl-

89 İngilizce baskıda, "Fransa'daki". *–çev.*

90 Dufaure tarafından Ulusal Meclise sunulan ve askerî mahkemelerin yargılama usulleriyle ilgili olan yasa tasarısına göre, ordu komutanının ya da savunma bakanının emriyle açılan davalarda mahkeme kararlarının infazı 48 saat içinde gerçekleştirilmek zorunda olacaktı. *–çev.*

> masını sağlayın, yalnızca az sayıdaki suçluyu dışarıda bırakacak olan bir barış yasasıyla, cezalandırma hemen sonlandırılsın."

Taşra beylerinin şiddetli müdahaleleri karşısında şunları söyledi:

> "Beyler, yalvarıyorum söyleyin, haksız mıyım? Yalnızca bir avuç suçlunun bulunduğu gerçeğini dile getirebilmiş olmam, sizi gerçekten üzüyor mu? Yaşadığımız onca talihsizliğin içinde, Clément Thomas ile General Lecomte'un kanlarını dökebilmiş olan kişilerin az sayıdaki istisnadan ibaret olması, bir şans değil mi?"[91]

Ama Fransa, Thiers'in birer parlamenter siren şarkısı[92] olmalarıyla övündüğü konuşmalara kulak tıkadı. Birlik hâlindeki Meşruiyetçiler, Orleans'cılar ve Bonapartistler, hâlâ Fransa'nın elinde bulunan 35 000 komündeki 700 000 belediye meclisi üyeliğinden 8000'ini bile kazanamadı. İzleyen ek seçimlerin sonuçları daha da düşmancaydı. Ulusal Meclis, illerden fazlasıyla ihtiyaç duyulan maddi gücü elde etmek bir yana, manevi güce sahip olduğu iddiasının son dayanağını bile yitirdi: Fransa'nın genel oyunun ifadesi olduğunu iddia etme olanağı kalmamıştı. Ve yenilgiyi eksiksiz kılmak üzere, tüm Fransız kentlerinin yeni seçilmiş belediye meclisleri, Versailles'daki gaspçı meclisi, Bordeaux'da bir karşı meclis toplamakla tehdit etti.

Böylece, Bismarck için, uzun süredir beklenen belirleyici adımı atma anı geldi. Bir hükümdar edasıyla, Thiers'e, nihai barış anlaşması için Frankfurt'a hemen tam yetkili temsilciler göndermesini emretti. Efendisinden gelen çağrıya uysallıkla itaat eden Thiers, güvendiği kişi olan Jules Favre'ı, yanına Pouyer-Quertier'yi ekleyerek, alelacele gönderdi. Rouen'lı "seçkin" bir pamuk iplikçisi, İkinci İmparatorluğun ateşli ve hatta yaltakçı bir taraftarı olan Pouyer-Quertier, İngiltere'yle imza-

91 *Annales de l'Assemblée nationale*, T.2, Paris 1871, s. 736. *–Almanca ed.*

92 Yunan mitolojisine göre, "siren"ler, şarkılarıyla denizcileri kayalıklara çekerek ölüme sürükleyen yaratıklardı. *–çev.*

lanan ve bir fabrikatör olarak çıkarlarına zarar veren ticaret anlaşması[93] dışında, bu imparatorlukta hiçbir kusur bulmamıştı. Bordeaux'da Thiers'in maliye bakanlığına getirilir getirilmez, bu "uğursuz" anlaşmayı da suçladı, kısa bir süre içinde yürürlükten kaldırılacağını ima etti ve hatta, (Bismarck'ı hesaba katmadığından) boş yere bile olsa, Alsace'a karşı eski koruyucu gümrük vergilerinin hemen yeniden koyulması girişiminde bulunacak kadar utanmazdı; ona göre, hâlâ geçerli olan hiçbir uluslararası anlaşma bunu engellemiyordu. Karşıdevrimi Rouen'daki işçi ücretlerini düşürmenin ve Fransız illerinin temsilciliğini kendi mallarının Fransa'daki fiyatlarını yükseltmenin bir aracı olarak gören bu adamın, Jules Favre'ın son ve tüm eserlerini taçlandıran ihanetinde ona yakışacak yol arkadaşı olarak seçileceği önceden belli değil miydi?

Bu muhteşem tam yetkili temsilciler çifti Frankfurt'a gelir gelmez Bismarck onlara şu emirle çıkıştı: Ya imparatorluk geri getirilir ya da benim barış koşullarım kayıtsız şartsız kabul edilir! Bu koşullar arasında, savaş tazminatının ödeme vadelerinin kısaltılması ve Paris'in kalelerinin, Bismarck Fransa'daki durumdan memnun olduğunu açıklayana kadar, Prusya birlikleri tarafından kalıcı olarak işgal edilmesi de vardı; yani Prusya, Fransa'nın iç işleriyle ilgili en yüksek hakem olarak kabul edilecekti! Bismarck, bunun karşılığında, Paris'in kökünün kazınması için, esir düşmüş olan Bonapartist orduyu serbest bırakmaya ve bu orduya I. Wilhelm'in birliklerinin doğrudan desteğini sağlamaya hazırdı. İçtenliğinin güvencesini, tazminatın ilk taksit ödemesini Paris'in "kontrol

93 İngiltere ile Fransa 23 Ocak 1860'ta bir ticaret anlaşması imzalamıştı; buna göre, Fransa ithalat yasaklarından vazgeçmiş ve bunların yerine meta fiyatlarının en fazla yüzde 30'u tutarındaki gümrük vergileri koyulmuştu. Ayrıca, Fransa, Fransız mallarının çoğunu İngiltere'ye gümrüksüz olarak ihraç etme hakkını elde etmişti. Bu anlaşmanın sonucu, İngiliz malları akını nedeniyle iç pazardaki rekabetin birdenbire artması olmuştu. Bu da Fransız sanayicilerinin hoşnutsuzluğuna yol açmıştı. *–Almanca ed.*

altına alınması" koşuluna bağlayarak verdi. Thiers ve onun tam yetkili temsilcileri, doğal olarak, bu yemin üzerine atladı. 10 Mayıs'ta anlaşmayı imzaladılar ve Ulusal Meclis tarafından daha 18 Mayıs'ta onaylanmasını sağladılar.

Barış anlaşmasının imzalanması ile Bonapartist esirlerin gelişi arasındaki sürede, Thiers, cumhuriyetçi yamakları Paris'te kıyım gerçekleştirme hazırlıklarını görmezden gelmenin bir bahanesini bulmak konusunda büyük zorluklarla karşılaştığından, kendisini uzlaşma komedisine yeniden başvurmak zorunda hissetti. 8 Mayıs'ta bile, orta sınıf üyesi arabuluculardan oluşan bir temsilciler heyetine şu cevabı vermişti:

> "İsyancılar teslim olmaya karar verir vermez, Paris'in kapıları, General Clément Thomas ile General Lecomte'un katilleri dışındaki herkes için bir hafta boyunca ardına kadar açık olacak."

Birkaç gün sonra, taşra beylerinin söz konusu konuşması nedeniyle ısrarla açıklama talep etmesi üzerine, bu konuda herhangi bir bilgi vermeyi reddetti, ama şu anlamlı imayı ekledi:

> "Size, aranızda, çok fazla acele eden sabırsız kişilerin bulunduğunu söylüyorum. Bu kişilerin sekiz gün daha beklemesi gerekiyor; bu sekiz günün sonunda herhangi bir tehlike kalmayacak ve o zaman, önümüzdeki görev, onların cesaretine ve yeteneklerine uygun düşecek."[94]

Mac-Mahon kısa bir süre sonra Paris'e girebileceği sözünü verebilecek duruma gelir gelmez, Thiers, Ulusal Meclise,

> "elinde *yasayla* Paris'e gireceğini ve askerlerin canlarını kurban etmiş ve kamusal anıtları tahrip etmiş olan sefillerin eksiksiz şekilde cezalandırılmasını isteyeceğini" açıkladı.

Karar anı yaklaştığında, Ulusal Meclise, "Acımasız olacağım" dedi; Paris'e, hakkındaki hükmün verildiğini söyledi; ve

94 *Annales de l'Assemblée nationale*, T.2, Paris 1871, s. 914. *–Almanca ed.*

Bonapartist haydutlarına, Paris'ten diledikleri şekilde öç almaları konusunda devletin iznine sahip olduklarını açıkladı. Sonunda, ihanet 21 Mayıs'ta Paris'in kapılarını General Douay'ye açtığında, Thiers, 22 Mayıs'ta, taşra beylerine, o kadar inatla yanlış anladıkları uzlaşma komedisinin "hedef"ini açıkladı.

> "Birkaç gün önce, size, hedefe yaklaşmakta olduğumuzu söylemiştim; bugün, hedefe ulaşılmış olduğunu size söylemeye geldim. Düzenin, adaletin ve uygarlığın zaferi sonunda kazanıldı."[95]

Ve böyle olmuştu. Burjuva düzeninin uygarlığı ve adaleti, bu düzenin köleleri[96] efendilerine isyan eder etmez, gerçek ve korkutucu ışığıyla ortaya çıkar. O zaman, bu uygarlık ve adalet, kendisini perdelenmemiş vahşilik ve kanunsuz intikam şeklinde gösterir. Zenginliğe el koyanlar ile onu üretenler arasındaki sınıf mücadelelerindeki her yeni bunalım, bu olguyu daha çarpıcı bir şekilde gözler önüne serer. 1871'deki tarifsiz alçaklıklar karşısında, burjuvazinin Haziran 1848'deki iğrençlikleri bile gözden kaybolur. Disiplinsiz askerlerin korkunç eylemleri, parayla tutulmuş öncü savaşçıları ve öç alıcıları oldukları uygarlığın doğuştan gelen ruhunu ne kadar iyi yansıtıyorsa, erkekleriyle, kadınlarıyla ve çocuklarıyla Paris halkının Versailles'lıların girişinden sonra sekiz gün boyunca savaşmayı sürdürürken sergilediği özveri dolu yiğitlik de davalarının büyüklüğünü o kadar iyi yansıtıyor. Gerçekten de öylesine şanlı bir uygarlıktır ki bu, en büyük sorunu, savaş bittikten sonra, öldürdüğü insanların ceset yığınından nasıl kurtulacağıydı!

Thiers ile köpeklerinin davranışlarının bir benzerini bulmak için, Sulla dönemine ve Roma'nın her iki triumvirlik

95 *Annales de l'Assemblée nationale*, T.3, Paris 1871, s. 109. *–Almanca ed.*

96 İngilizce baskıda "köleleri ve köle gibi çalışanları". *–çev.*

dönemine[97] dönmek zorundayız. Aynı acımasızlıkla gerçekleştirilen kitlesel kıyımlar; insan öldürürken yaş ve cinsiyet konularındaki aynı umursamazlık; tutuklulara yönelik aynı işkence sistemi; tek farkları bu kez bütün bir sınıfı hedef almaları olan aynı yasal haklardan mahrum bırakma uygulamaları; saklanan önderlerin tek birinin bile elden kaçmaması için başvurulan aynı vahşice takipler; siyasi ve kişisel düşmanlara yönelik aynı ihbarcılık; kavganın tümüyle dışındaki kişilerin katledilmesi sırasında sergilenen aynı kayıtsızlık. Tek fark şu: Romalılar, yasal haklarından mahrum bırakılanları topluca öldürmek için gerekli olan mitralyözlerden henüz yoksundu ve ne "ellerinde yasa" ne de dudaklarında "uygarlık" çağrısı vardı.

Ve bu rezilliklerin ardından, bir de, söz konusu burjuva uygarlığının kendi basını tarafından tarif edilen daha da tiksindirici yüzüne bakın!

> "Henüz", diye yazıyor Londra'da çıkan muhafazakâr bir gazetenin Paris muhabiri, "uzaklardan tek tük silah sesleri gelmeye devam ederken ve yardım görmeyen yaralılar Père-Lachaise'in[98] mezar taşları arasında son nefeslerini verirken, dehşete kapılmış 6000 isyancı çaresizliğin verdiği acı içinde yeraltı mezarlarının labirentlerinde kaybolmuşken ve sokaklarda mitralyözler tarafından topluca vurulacak olan zavallılar koşuştururken, *café*'lerin absent içenlerle, bilardo ve domino oynayanlarla dolup taştığını, kadın ahlaksızlığının bulvarlara yayıldığını görmek ve lüks restoranların özel odalarından yükselen eğlence seslerinin gecenin sessizliğini nasıl böldüğünü duymak isyan ettirici."

Bay Edouard Hervé, Komün'ün yasakladığı Versailles'cı bir dergi olan *Journal de Paris*'de şöyle yazıyor:

---

97 Eski Roma'daki Sulla Diktatörlüğü (MÖ 82-79), Birinci Triumvirlik (MÖ 60-53) ve İkinci Triumvirlik (MÖ 43-36) dönemleri. *–çev.*

98 Paris'teki, "Komün Duvarı"nın da bulunduğu mezarlık. *–çev.*

> "Dün, Paris halkının (!) memnuniyetini sergileme biçimi, gerçekten de edepsizce olmanın ötesine geçiyordu ve korkarız bu durum zaman geçtikçe daha da kötüye gidecek. Şu anda Paris'te gerçekten de yersiz olan bir şölen havası var ve çöküş döneminin Parislileri olarak anılmak istemiyorsak, buna bir son verilmesi gerekiyor."

Ardından Tacitus'tan şu pasajı aktarıyor:

> "Ve söz konusu korkunç savaşın daha sabahında, savaş henüz tümüyle son bulmamışken, alçalmış ve bozulmuş olan Roma, bedenine zarar veren ve ruhunu kirleten şehvet bataklığında debelenmeye yeniden başlamıştı – *alibi proelia et vulnera, alibi balneae popinaeque* (burada çarpışmalar ve yaralar, orada hamamlar ve restoranlar)."[99]

Yalnız, Bay Hervé, sözünü ettiği "Paris halkı"nın sadece Thiers'in Paris'inin halkı, Versailles, Saint-Denis, Rueil ve Saint-Germain'den yığınlar hâlinde geri dönen *francs-fileurs*, yani gerçekte "Çöküşün Paris'i" olduğunu unutuyor.

Emeğin köleleştirilmesine dayalı olan bu alçak uygarlık, yeni ve daha iyi bir toplumun özverili öncülerine karşı kazandığı her kanlı zaferin ardından, savaş kurbanlarının çığlıklarını, dünya çapında yankılanan kara çalma gürültüleriyle bastırıyor. Komün'ün huzurlu işçi Paris'i, "düzen"in köpekleri tarafından aniden bir cehenneme dönüştürülüyor. Ve bu muazzam dönüşüm, bütün ülkelerin burjuva aklına göre neyi kanıtlıyor? Sadece, Komün'ün uygarlığa karşı komplo kurmuş olduğunu! Paris halkı Komün için kendisini coşkuyla feda ediyor; ölülerinin sayısına daha önceki hiçbir muharebede ulaşılmamıştı. Bu neyi kanıtlıyor? Sadece, Komün'ün, halkın kendi iktidarı değil, bir avuç suçlunun şiddet eylemi olduğu-

99 Fransız yayıncı Hervé'nin 31 Mayıs 1871 tarihli *Journal de Paris*'de yayımlanan ve Tacitus'un *Tarihler* {*Historiae*} adlı eserinden bir alıntı da (III, 83) içeren makalesinden pasajlar. –*Almanca ed.*

nu! Paris'in kadınları barikatlarda ve idam sehpalarında canlarını seve seve veriyor. Bu neyi kanıtlıyor? Sadece, Komün iblisinin onları Megaera'lara ve Hekate'lere dönüştürmüş olduğunu! Komün'ün iki aylık tartışmasız egemenlik dönemi boyunca sergilediği ılımlılığa denk düşen tek şey, savunmasındaki yiğitlik. Bu neyi kanıtlıyor? Sadece, Komün'ün, şeytani arzularının kana susamışlığını, can çekişme zamanı geldiğinde serbest bırakmak üzere, iki ay boyunca, ılımlılık ve insancıllık maskesinin altında özenle saklamış olduğunu!

İşçilerin Paris'i, kendisini kahramanca feda ederken, binaları ve anıtları da alevlerin içine çekti. Proletaryaya hükmedenler, onun canlı bedenini parçalarken, zafer havası içinde konutlarının dokunulmamış duvarlarının arasına geri dönmeyi bekleyemez. Versailles iktidarı "kundakçılık!" diye bağırıyor ve her yerde profesyonel kundakçılık şüphelileri olarak hasımlarının peşine düşülmesi için, en uzak köylerdekiler de dâhil olmak üzere tüm yamaklarına bu repliği fısıldıyor. Bütün bir dünya burjuvazisi, muharebe *sonrasındaki* kitlesel katliamı memnuniyetle izliyor, ama binalara saygısızlık edilmesi onu dehşete düşürüyor!

İktidarlar, "öldürmeleri, yakmaları ve yıkmaları" için donanmalarına devlet izni verdiğinde, bu bir kundaklama izni midir? İngiliz askerlerinin Washington'daki Amerikan Kongre Binası'nı ve Çin imparatorunun yazlık sarayını kasıtlı olarak yakmaları[100] kundakçılık mıydı?[101] Thiers'in,

100 Ağustos 1814'te, İngiltere ile ABD arasındaki savaş sırasında, İngiliz birlikleri Washington'u ele geçirdikten sonra Amerikan Kongre Binası'nı, Beyaz Saray'ı ve başka kamu binalarını yakıp yıktı.
İngiltere ile Fransa Çin'e karşı sömürgeci bir fetih savaşı yürütürken (1857-1860), İngiliz ve Fransız müdahale birlikleri, Ekim 1860'ta Pekin'i ele geçirdikten sonra, Çin mimarisi ile sanatının en zengin hazine dairesi olan ünlü yazlık imparatorluk sarayını tümüyle yağmaladı ve temel duvarlarına kadar yakıp yıktı. *–Almanca ed.*

101 İngilizce baskıda bunun ardından şu cümle geliyor: "Prusyalıların, askerî nedenlerle değil yalnızca öç alma hıncıyla Châteaudun gibi kentleri ve sayısız köyü petrol kullanarak yakmaları kundakçılık mıydı?" *–çev.*

sadece içlerinde insanlar olan evleri yakmak istediği bahanesiyle altı hafta boyunca Paris'i bombalaması kundakçılık mıydı? – Savaş sırasında, ateş, tümüyle meşru bir silahtır. Düşmanların elinde olan binalar, onları ateşe vermek için bombalanır. Savunmacılar, bu binaları terk etmek zorunda kaldıklarında, saldıranların yerleşememesi için onları ateşe verir. Yakılmak, her zaman, dünyanın herhangi bir düzenli ordusunun muharebe cephesinde yer alan her binanın kaçınılmaz kaderi olmuştu. Ama köleleştirilenlerin onları ezenlere karşı yürüttükleri savaşta, yani tarihteki tek haklı savaşta, bu söylenen asla geçerli olmasın! Komün, ateşi, sözcüğün en dar anlamıyla savunma aracı olarak kullandı. Onu, Haussmann'ın kasıtlı olarak, topçu ateşine açık hâle getirmek için tasarladığı uzun ve geniş caddeleri[102] Versailles birliklerine kapatmak için; tıpkı Versailles'lıların, ilerlemeleri sırasında, evlere en az Komün'ün ateşi kadar zarar veren top mermilerini kullanmaları örneğinde olduğu gibi, kendi geri çekilmesini koruma altına almak için kullandı. Hangi binaları savunmacıların ve hangilerini saldırganların yakmış olduğu bugün bile tartışma konusu. Ve savunmacılar, ancak Versailles askerlerinin tutsakları topluca öldürmeye başlamasından sonra ateşe başvurmuştu. – Ayrıca, Komün, en uç noktalara itilmesi durumunda, kendisini Paris'in yıkıntılarının altına gömeceğini ve Paris'i ikinci bir Moskova yapacağını[103] çok öncesinden açıkça duyurmuştu; Savunma Hükümeti de, kuşkusuz yalnızca ihanetini perdelemek üze-

102 *Bkz*. 71. dipnot. *–çev.*

103 1812'de, Moskova, Napoleon Fransa'sının saldırılarına karşı Rusya genelinde gerçekleştirilen direnişin merkezi hâline geldi. 7 Eylül'de Moskova yakınlarındaki Borodino köyünde yapılan muharebe Napoleon'un saldırgan planlarının bozguna uğramasında büyük rol oynadı. Moskova'nın Fransız ordusu tarafından işgalinin başlangıcında kentte büyük bir yangın başladı ve yaklaşık bir hafta sürdü. *–İngilizce ed.*

re, aynı sözü vermişti. Trochu, tam da bu amaç için gerekli olan petrolü sağlamıştı. Komün, hasımlarının, Paris'teki insanların yaşamlarını hiç umursamadığını, ama Paris'teki kendi binalarını fazlasıyla önemsediklerini biliyordu. Diğer yandan, Thiers, öç alırken acımasız olacağını açıklamıştı. Bir taraftan ordusu savaşa hazır duruma geldiğinde ve diğer taraftan Prusyalılar çıkışı kapattığında, hiç beklemeden şöyle seslenmişti: "Merhametsiz olacağım! Ceza eksiksiz, adalet katı olacak." Parisli işçilerin eylemleri vandallıksa, bunlar, Hıristiyanlar tarafından çok tanrılı Eski Çağ'ın gerçekten paha biçilmez sanat eserlerine yöneltilmiş olduğu gibi zafer vandallığı değil, ümitsiz savunma vandallığıydı; ve Hıristiyanların vandallığı bile, tarihçiler tarafından, ortaya çıkmakta olan yeni bir toplum ile yıkılmakta olan eski bir toplum arasındaki muazzam savaşın kaçınılmaz ve görece önemsiz bir ayrıntısı olarak haklı çıkarılmıştır. Hıristiyanların vandallığı, gezintiye çıkanların Paris'ine yer açmak için tarihî Paris'i yerle bir eden Haussmann'ın vandallığının yanında hafif kalmıştı!

Ama başta Paris başpiskoposu olmak üzere altmış dört rehinenin Komün tarafından öldürülmesi! – Burjuvazi ve ordusu, Haziran 1848'de, uzun süredir savaşlarda başvurulmayan bir âdeti yeniden canlandırmıştı: Savunmasız tutsakların vurulması. Bu vahşi âdetin o zamandan beri Avrupa'da ve Hindistan'da bir halk ayaklanmasının bastırıldığı her örnekte az çok uygulanmış olması, onun, "uygarlığın" gerçek bir "ilerleme"si olduğunu kanıtlıyor! Diğer yandan, Prusyalılar, Fransa'da, rehin alma âdetini yeniden canlandırmıştı; rehin aldıkları suçsuz insanlar, onlar için, yaşamlarıyla, başkalarının eylemlerinden sorumlu oluyordu. Thiers, daha önce görmüş olduğumuz üzere, daha savaşın başından itibaren komünalist tutsakları vurma insani âdetini yürürlüğe soktuğunda, Komün'ün elinde, bu tut-

sakların yaşamlarını korumak için, bir Prusya âdeti olan rehin alma eylemlerine başvurmaktan başka çare kalmamıştı. Ama rehinelerin yaşama hakları, Versailles'lıların tutsakları sürekli olarak vurmaları nedeniyle defalarca ortadan kalkmıştı. Mac-Mahon'un pretoryenlerinin[104] Paris'e girişlerini kutlamak için gerçekleştirdiği katliam sonrasında, onları korumaya devam etmek nasıl mümkün olabilirdi? Burjuva hükümetlerinin ahlaksızca gaddarlıklarına (rehin alma eylemlerine) karşı elde kalan son silah da alay konusu mu edilseydi? Piskopos Darboy'nın gerçek katili Thiers'dir. Komün, başpiskoposu ve bir yığın başka din adamını, sadece Thiers'in elinde bulunan Blanqui karşılığında takas etmeyi defalarca teklif etmişti. Thiers bunu inatla reddetti. Blanqui'yle Komün'e bir baş vereceğini, buna karşılık başpiskoposun kendi amaçlarına en büyük hizmeti cesediyle sunacağını biliyordu. Thiers bu konuda Cavaignac'ı taklit etti. Cavaignac ile onun düzen adamları Haziran 1848'de isyancıları Başpiskopos Affre'ın katilleri olarak yaftalarken nasıl da dehşet çığlıkları atmıştı! Ve aslında, başpiskoposu düzen askerlerinin vurduğunu çok iyi biliyorlardı. Başpiskoposun başyardımcısı Jacquemet, eylemin hemen ardından, bu yöndeki tanıklık ifadesini onlara teslim etmişti.

Düzen partisinin kan dökme şölenleri sırasında kurbanlarına karşı kullanmayı hiçbir zaman ihmal etmediği tüm bu kara çalma korosu, sadece, bugünün burjuvasının kendisini geçmişin feodal beyinin meşru halefi olarak gördüğünü kanıtlar; feodal bey, pleb karşısında kendi elindeki her silahı meşru sayarken, plebin elindeki her tür silah daha başından itibaren bir suç oluşturuyordu.

Egemen sınıfın, yabancı galibin koruması altında yürütülen bir iç savaşla devrimi bastırmaya yönelik komplosu (izlerini Ey-

104 *Pretoryenler*: Eski Roma'da imparatorların ve generallerin koruma görevlileri. *–çev.*

lül ayından Mac-Mahon'un pretoryenlerinin St. Cloud kapısından girişine kadar takip ettiğimiz bir komplo), Paris katliamıyla doruğuna ulaştı. Bismarck, Paris'in yıkıntılarına mutluluk içinde bakıyor ve bunları, belki de, henüz 1849'un Prusya *Chambre introuvable*'ındaki basit bir *Rural* {taşralı} iken[105] dilediği üzere tüm büyük kentlerin yıkılmasının "ilk taksidi" olarak görüyor. Paris proletaryasının cesetlerine hoşnutlukla bakıyor. Bu, onun için, yalnızca devrimin değil, aynı zamanda, Fransız hükümetinin kendisi tarafından şimdi gerçekten başı kesilen Fransa'nın yok edilmesi anlamına geliyor. Tüm başarılı devlet adamlarının ortak özelliği olan sığlığıyla, bu muazzam tarihsel olayın yalnızca yüzeyini görüyor. Tarih, zaferini, yenilgiye uğrayan hükümetin sadece jandarmasına değil aynı zamanda kiralık katiline dönüşerek taçlandıran bir galibin gösterisine daha önce nerede sahne olmuştu? Prusya ile Paris Komünü arasında bir savaş yoktu. Aksine, Komün barış ön hazırlıklarını kabul etmiş ve Prusya tarafsızlığını açıklamıştı. Yani, Prusya savaşın bir tarafı değildi. Bir katil olarak hareket etmişti; korkak bir katildi, çünkü göze aldığı hiçbir tehlike yoktu; kiralık bir katildi, çünkü 500 milyonluk ücretinin ödenmesini daha en başta Paris'in düşmesi koşuluna bağlamıştı. Ve böylece, imansız ve ahlaksız Fransa'nın dindar ve ahlaklı Almanya tarafından dövülerek cezalandırılması için mukadder kılınan savaşın gerçek niteliği sonunda gün yüzüne çıktı! Ve eski dünyanın hukukçularının bile aynı şekilde anladığı bu benzeri görülmemiş uluslararası hukuk ihlali, Avrupa'nın "uygar" hükümetlerini sarsarak onları St. Petersburg kabinesinin bir aletinden başka bir şey olmayan hukuk ihlalcisi Prusya'yı suçlu bir ulus ilan etmeye yöneltmek yerine, yalnızca, Paris'in çevresindeki çifte kuşatmadan kurtulmayı başaran az sayıdaki savaş kurbanının da Versailles cella-

105 Marx, 1849 yılında seçilen Prusya meclisini, Fransız *Chambre introuvable*'ına (Bulunmaz Meclis; *bkz*. 22. dipnot) benzeterek bu şekilde anıyor. *–çev.*

dına teslim edilmesinin gerekli olup olmadığı üzerine düşünüp taşınmalarına yol açıyor!

Modern dönemin en şiddetli savaşının ardından kazanan ordu ile yenilen ordunun proletaryayı birlikte boğazlamak için ittifak kurmaları şeklindeki benzeri görülmemiş olay, Bismarck'ın zannettiği gibi, yükselmekte olan yeni toplumun nihai olarak ezildiğini değil, tersine, eski burjuva toplumunun tümüyle parçalandığını gösteriyor. Eski toplumun hâlâ gerçekleştirebildiği en büyük destansı girişim ulusal savaştı ve şimdi, bunun da, sınıf mücadelesini ertelemekten başka bir amacı bulunmayan ve sınıf mücadelesi bir iç savaşa dönüşür dönüşmez kenara atılan bir iktidar dolandırıcılığından başka bir şey olmadığı ortaya çıktı. Sınıf egemenliği, artık, kendisini ulusal bir üniformayla gizleyemiyor; proletarya karşısında, ulusal hükümetlerin hepsi bir!

1871'in Hamsin Yortusu {28 Mayıs 1871}[106] sonrasında, Fransa'nın işçileri ile onların emeklerinin ürünlerine el koyanlar arasında artık barış da olamaz ateşkes de. Parayla tutulmuş bir disiplinsiz askerin demir eli, her iki sınıfı belirli bir süre boyunca birlikte ezmiş olabilir. Ama savaş, giderek büyüyen ölçeklerle, defalarca patlak vermek zorunda ve son kazananın, az sayıdaki el koyucu mu yoksa devasa çalışanlar çoğunluğu mu olacağı konusunda hiçbir kuşkuya yer olamaz. Ve Fransız işçileri, tüm modern proletaryanın yalnızca öncüsü.

Avrupa ülkelerinin hükümetleri, Paris'in karşısında, sınıf egemenliğinin uluslararası karakterini bu şekilde ortaya koyarken, Uluslararası İşçi Birliği'ni (sermayenin kozmopolit komplosuna karşı emeğin uluslararası karşı örgütü) tüm bu felaketlerin ana kaynağı olarak göstererek yaygara koparıyor. Thiers, bu birliği, kendisini emeğin kurtarıcısı gibi göstermeye çalışan emek despotu olmakla suçlamıştı. Picard, Fransız

106 Paris Komünü'nün kesin olarak ezildiği tarih. *–çev.*

Enternasyonal üyeleri ile yurt dışındakiler arasındaki tüm bağlantıların kesilmesini emretti; Thiers'in 1835'teki suç ortağı olan ve mumyaya dönüşmüş bulunan yaşlı Kont Jaubert, onun kökünün kazınmasını tüm iktidarların[107] temel görevi ilan etti. Ulusal Meclisteki taşra beyleri ona karşı uluyor ve tüm Avrupa basını bu koroya katılıyor. Birliğimize tümüyle yabancı olan saygın bir Fransız yazar[108] şunları söylüyor:

> "Komün üyelerinin büyük bölümü gibi Ulusal Muhafız Merkez Komitesi üyeleri de, Uluslararası İşçi Birliği'nin en faal, kavrayışlı ve enerjik beyinleri, ... tümüyle içten, dürüst, kavrayışlı, özveri dolu, saf ve sözcüğün *iyi* anlamıyla fanatik insanlardır."[109]

Polis gibi düşünen burjuva aklı, doğal olarak, Uluslararası İşçi Birliği'ni, merkezî organı zaman zaman farklı ülkelerde patlamaların gerçekleştirilmesini emreden bir tür gizli komplo örgütü olarak görüyor. Ama bizim birliğimiz, gerçekte, uygar dünyanın farklı ülkelerindeki en ileri işçileri birleştiren uluslararası bir topluluktan başka bir şey değil. Nerede, hangi biçim altında ve hangi koşullar altında olursa olsun, sınıf mücadelesi herhangi bir süreklilik kazandığında, birliğimizin üyelerinin orada ön planda olması da doğaldır. Onun üzerinde yükseldiği zemin, modern toplumun kendisidir. Şu ya da bu miktarda daha fazla kan dökerek ortadan kaldırılamaz. İktidarların, onu ortadan kaldırmak için, her şeyden önce, sermayenin emek üzerindeki zora dayalı egemenliğini, yani kendi asalak varlıklarının koşulunu ortadan kaldırmaları gerekirdi.

Komün'ü ile birlikte işçilerin Paris'i, sonsuza dek, yeni bir toplumun şanlı habercisi olarak anılacak. Onun şehitleri,

---

107 İngilizce baskıda "uygar iktidarların". *–çev.*

108 Muhtemelen Robinet. *–Almanca ed.*

109 *Political Notes on the Present Situation of France and Paris. By a French Positivist*, ed: Edward Spencer Beesly. *–Almanca ed.*

işçi sınıfının yüce gönlünde taht kurmuştur. Tarih, onu imha edenleri, daha şimdiden, din adamlarının hiçbir duasıyla kurtulamayacakları teşhir direğine çivilemiştir.

Genel Konsey:

M. J. Boon, Fred. Bradnick, G. H. Buttery, Caihil, William Hales, Kolb, Fred. Leßner, G. Milner, Thomas Mottershead, Charles Murray, Pfänder, Roach, Rühl, Sadler, Cowell Stepney, Alf. Taylor, W. Townshend[110]

Haberleşme Sekreterleri:

Fransa için *Eugène Dupont* – Almanya ve Hollanda için *Karl Marx* – Belçika ve İspanya için *Friedrich Engels* – İsviçre için *Hermann Jung* – İtalya için *P. Giovacchini* – Macaristan için *Zévy Maurice* – Polonya için *Antoni Zabicki* – Danimarka için *J. Cohen* – ABD için *J. G. Eccarius*

Hermann Jung, Başkan – *John Weston*, Hazinedar – *Georg Harris*, Mali Sekreter – *John Hales*, Genel Sekreter

256, High Holborn, London, W. C.
30 Mayıs 1871

110 1871 tarihli üçüncü İngilizce baskıda Genel Konsey'in şu üyelerine de yer veriliyor: *Delahaye, A. Herman, Lochner, J. P. MacDonnel, Ch. Mills, Rochat* ve *A. Serraillier. –Almanca ed.*

Devlet ve Devrim

III. BÖLÜM

Devlet ve Devrim. 1871 Paris Komünü Deneyimleri. Marx'ın Çözümlemesi

★

V. İ. Lenin

1. KOMÜNCÜLERİN GİRİŞİMİ NEDEN KAHRAMANCAYDI?

Marx'ın, Komün'den birkaç ay önce, 1870 güzünde, Parisli işçileri, hükümeti devirme girişiminin umutsuzca bir çılgınlık olacağını belirterek uyardığı bilinir. Ama 1871 yılının Mart ayında, işçiler belirleyici bir savaşa *zorlandıklarında* ve bunu kabul ettiklerinde, ayaklanma bir olgu durumuna geldiğinde, Marx, olumsuz belirtilere rağmen proletarya devrimini en büyük coşkuyla selamladı. Marx, 1905 Kasım'ında işçilerin ve köylülerin mücadelesi konusunda yüreklendirici yazılar yazan, ama 1905 Aralık'ından sonra liberaller gibi, "silaha sarılınmamalıydı" diye haykıran, Marksizmin acınası bir ün sahibi Rus döneği Plehanov'un yaptığı gibi, "zamansız" bir hareketi mahkûm etmek şeklindeki ukalaca bir tutum almadı.

Ne var ki, Marx, kendi deyimiyle "gökyüzüne saldıran" Komüncülerin kahramanlığı karşısında coşku duymakla yetinmedi. Devrimci kitle hareketini, hedefine ulaşmamış olsa

bile, çok büyük önem taşıyan bir tarihsel girişim, dünya proletarya devrimindeki belirli bir ileri adım, yüzlerce program ve tartışmadan daha önemli bir pratik adım olarak gördü. Marx, kendi önüne, bu deneyimi çözümleme, ondan taktik dersleri çıkarma, kendi teorisini onun ışığında gözden geçirme görevlerini koydu.

Marx, *Komünist Manifesto*'da, yapılmasını zorunlu bulduğu tek "düzeltme"yi, Parisli Komüncülerin devrimci deneyimlerine dayanarak yaptı.

Komünist Manifesto'nun yeni Almanca basımının her iki yazarının da imzasını taşıyan son önsözü 24 Haziran 1872 tarihlidir. Bu önsözde, Karl Marx ile Friedrich Engels, *Komünist Manifesto*'nun programının "yer yer eskimiş" olduğunu söyleyerek şöyle devam ederler:

> ... "*Komün, özellikle bir şeyi kanıtlamıştır: 'İşçi sınıfının hazır devlet mekanizmasına basitçe el koyarak onu kendi amaçları için kullanması mümkün değildir'* "...[1]

Yazarlar, bu alıntıda tek tırnak işaretleri arasında yer alan sözleri, Marx'ın *Fransa'da İç Savaş* adlı kitabından almıştı.

Marx ile Engels, Paris Komünü'nden çıkan bir ana ve temel derse öylesine büyük bir önem veriyordu ki, onu *Komünist Manifesto*'ya, önemli bir düzeltme olarak eklediler.

Oportünistlerin tam da bu önemli düzeltmeyi çarpıtmış olmaları son derece tipiktir ve herhalde *Komünist Manifesto* okurlarının yüzde doksan dokuzu değilse bile onda dokuzu bunun ne anlama geldiğini bilmiyordur. İleride, özel olarak çarpıtmalara ayrılmış bir bölümde bu çarpıtmayı daha ayrıntılı olarak ele alacağız. Şimdilik, şu kadarını belirtmekle yetinilebilir: Marx'ın yukarıda aktardığımız ünlü sözlerinin yaygın, kaba "yorum"una göre, Marx burada iktidarın ele ge-

1 *Bkz*. Karl Marx-Friedrich Engels, *Werke*, Bd. 18. s. 96. *–Almanca ed.*

çirilmesinden farklı olarak yavaş gelişme düşüncesini vurgulamaktadır, vb.

Gerçekte, *tam tersi doğrudur*. Marx'ın düşüncesi, işçi sınıfının, "hazır devlet mekanizması"nı yalnızca ele geçirmekle yetinmeyip, onu *kırmak*, *parçalamak* zorunda olduğudur.

Marx, 12 Nisan 1871'de, yani tam da Komün günlerinde, Kugelmann'a şunları yazmıştı:

> "*18 Brumaire*'imin son bölümüne bakarsan, Fransız Devriminin bir sonraki girişiminin, bugüne kadar olduğu gibi bürokratik-askerî mekanizmayı bir elden bir başkasına aktarmaya yönelik değil, onu *parçalamaya* [italik harfler Marx'a ait; özgün metinde *zerbrechen*] yönelik olacağını, ve bunun, kıtadaki her gerçek halk devriminin ön koşulu olduğunu söylediğimi görürsün. Paris'teki yiğit partili yoldaşlarımızın girişimi de buna yönelik." *(Neue Zeit,* XX, 1, 1901-1902, s. 709.)[2] (Marx'ın Kugelmann'a mektuplarının, birini benim düzenlediğim ve bir önsöz yazdığım en az iki Rusça basımı var.)[3]

"Bürokratik-askerî mekanizmayı parçalamak" sözü, Marksizmin, bir devrimde proletaryanın devletle ilgili görevleri hakkındaki temel dersini özlü bir şekilde ifade ediyor. Ve Marksizmin yürürlükte olan, Kautsky'ci "yorum"unda tümüyle unutulmuş olmakla kalmayıp, doğrudan doğruya çarpıtılmış olan ders budur!

Marx'ın *18 Brumaire*'e yaptığı göndermeye gelince, ilgili bölümün tümünü yukarıda aktarmıştık.

Marx'ın yukarıda aktarılan açıklamasında iki nokta özellikle dikkat çekiyor. Birincisi, vardığı sonucu Kıta Avrupası ile sınırlandırıyor. Bu, 1871 yılında anlaşılırdı, çünkü o dönemde İngiltere hâlâ katıksız bir kapitalist ülke örneğiydi, ama militarizmden ve büyük ölçüde de bürokrasiden yoksundu. Marx,

2 *Bkz*. MEW, Bd. 33, s. 205. *–Almanca ed.*

3 *Bkz*. Lenin, *Collected Works*, Vol. 12, s. 104-112. *–İngilizce ed.*

bu nedenle, o dönemde "hazır devlet mekanizması"nın parçalanması ön koşulu *olmaksızın* bir devrimin, hatta bir halk devriminin gerçekleştirilmesinin mümkün göründüğü ve mümkün olduğu İngiltere'yi ayrı tutmuştu.

Bugün, 1917 yılında, birinci büyük emperyalist savaş döneminde, Marx'ın bu sınırlaması geçerliliğini yitirmiştir. Geçmişte, militarizmin ve bürokrasinin bulunmaması anlamında, Anglo-Sakson "özgürlüğü"nün tüm dünyadaki en büyük ve son temsilcileri olan İngiltere ve Amerika, her şeyi kendilerine bağımlı kılan ve her şeyi baskı altına alan bürokratik-askerî kurumların tepeden tırnağa Avrupa damgası taşıyan kirli ve kanlı bataklığına gırtlaklarına kadar batmış durumda. Bugün, İngiltere'de ve Amerika'da da, "her gerçek halk devriminin ön koşulu", (1914 ile 1917 yılları arasında bu ülkelerde "Avrupa'ya özgü", genel emperyalist yetkinliğe ulaştırılmış olan) "hazır devlet mekanizması"nın *parçalanması*, *yok edilmesidir*.

İkincisi, Marx'ın, bürokratik-askerî devlet mekanizmasının yok edilmesinin, "her gerçek *halk* devriminin ön koşulu" olduğu şeklindeki son derece derin açıklamasına özel bir önem verilmeli. Bu "halk" devrimi kavramının Marx'ın ağzından çıkması tuhaf bulunabilir ve Rusya'daki Plehanov'cular ve Menşevikler, hani Struve'nin şu Marksist sayılmak isteyen izleyicileri, bu tür bir ifadenin Marx'ın bir "dil sürçmesi" olduğunu ilan edebilir. Marksizmi öylesine acınası bir liberal çarpıtmaya indirgediler ki, onlar için burjuva devrimi ile proletarya devrimi arasındaki karşıtlığın ötesinde hiçbir şey bulunmuyor ve bu karşıtlığı bile tümüyle donuk bir şekilde kavrıyorlar.

Örnek olarak 20. yüzyıldaki devrimleri alırsak, hiç kuşkusuz, hem Portekiz hem de Türk devrimlerinin burjuva devrimleri olduğunu kabul etmemiz gerekir. Ne var ki, bu devrimlerin hiçbiri bir "halk" devrimi değildir; çünkü bu dev-

rimlerin hiçbirinde, halk kitleleri, halkın büyük çoğunluğu, etkin bir biçimde, bağımsız olarak, kendi iktisadi ve siyasi talepleriyle gözle görülür şekilde ortaya çıkmadı. Buna karşılık, 1905-1907 Rus burjuva devrimi, bir süreliğine Portekiz ve Türk devrimlerinin paylarına düşen "parlak" başarıları sergileyememiş olmasına karşın, kesinlikle bir "gerçek halk" devrimiydi, çünkü baskı ve sömürü altında inleyen halk kitlesi, halkın çoğunluğu, toplumun "en alt" katmanları, bağımsız bir şekilde ayağa kalkmış ve bütün bir devrim sürecine *kendi* taleplerinin, yıkılmakta olan eski toplumun yerine kendi tarzlarıyla yeni bir toplum kurmaya yönelik *kendi* girişimlerinin damgasını vurmuşlardı.

Avrupa'da, 1871'de, proletarya kıta üzerindeki hiçbir ülkede halkın çoğunluğunu oluşturmuyordu. Çoğunluğu gerçekten de harekete katan bir "halk" devrimi, ancak, hem proletaryayı hem de köylülüğü kucaklaması durumunda böyle bir devrim olabilirdi. O dönemde "halk"ı bu iki sınıf oluşturuyordu. "Bürokratik-askerî devlet mekanizması" tarafından baskı altına alınmaları, ezilmeleri, sömürülmeleri, bu iki sınıfı birleştirir. Bu mekanizmanın *parçalanması*, *kırılması*, "halk"ın, halk çoğunluğunun, işçilerin ve köylüler söz konusu olduğunda onların çoğunluğunun gerçekten çıkarınadır; bu, yoksul köylüler ile proleterler arasında özgürce kurulacak bir ittifakın "ön koşulu"dur; ve böyle bir ittifakın yokluğunda demokrasi istikrarsız ve sosyalist dönüşüm olanaksızdır.

Bilindiği gibi, bir dizi iç ve dış nedenden dolayı hedefine ulaşamayan Paris Komünü, gerçekten böyle bir ittifaka doğru ilerliyordu.

Dolayısıyla, Marx, bir "gerçek halk devrimi"nden söz ederken, küçük burjuvazinin (epeyce ve sık sık sözünü ettiği) kendine özgü özelliklerini hiçbir şekilde unutmaksızın, Kıta

Avrupası'ndaki ülkelerin çoğunun 1871'deki gerçek sınıf güçleri dengesini titizlikle hesaba katmıştı. Öte yandan, hem işçilerin, hem de köylülerin çıkarlarının devlet mekanizmasının "parçalanması"nı gerektirdiğini, bunun işçileri ve köylüleri birleştirdiğini, onlara bu "asalak"ın ortadan kaldırılması ve yerine yeni bir şeyin koyulması ortak görevini verdiğini belirtmişti.

Peki, neydi bu yeni şey?

2. PARÇALANAN DEVLET MEKANİZMASININ YERİNE NE KOYULMALI?

Bu soruya Marx'ın 1847'de, *Komünist Manifesto*'da verdiği cevap henüz tümüyle soyut, ya da daha doğrusu, görevleri belirten, ama bu görevlerin hangi yollarla yerine getirileceğini göstermeyen bir cevaptı. *Komünist Manifesto*'da verilen cevap, bu mekanizmasının yerine, "egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletarya"nın, "demokrasinin mücadele ederek kazanılması"nın koyulacağıydı.

Marx, kendisini ütopyalara kaptırmadan, egemen sınıf olarak proletaryanın bu örgütlenmesinin hangi somut biçimleri alacağı ve bu örgütlenmenin, "demokrasinin mücadele ederek" en eksiksiz, en tutarlı bir şekilde "kazanılması"yla tam olarak hangi yolla birleştirileceği sorusunun cevabını, kitle hareketinin *deneyimlerinden* beklemişti.

Marx, çok zayıf olsalar bile, Komün'ün deneyimlerini, *Fransa'da İç Savaş* adlı eserinde çok dikkatli bir çözümlemeye tabi tutar. Şimdi bu eserin en önemli bölümlerini aktaralım:

> 19. yüzyılda, kökeni Orta Çağ'da olan, "her an her yerde hazır bulunan organlarıyla (sürekli ordu, polis, bürokrasi, ruhban sınıfı, yargı ...) merkezî devlet iktidarı" gelişti. Sermaye ile emek arasındaki sınıf karşıtlığının gelişmesiyle birlikte, "dev-

> let iktidarı da işçi sınıfının ezilmesine yönelik bir kamu gücü, sınıf egemenliğinin bir mekanizması olma niteliğini giderek daha fazla kazandı. Sınıf mücadelesinde bir ilerleme anlamına gelen her devrimden sonra, devlet iktidarının tümüyle baskıcı niteliği giderek daha açık şekillerde ortaya çıkıyor." 1848-1849 Devriminden sonra, devlet iktidarı, "sermayenin emek karşısındaki ulusal savaş aracı" durumuna geldi. İkinci İmparatorluk bunu sağlamlaştırdı.
>
> "İmparatorluğun tam karşıtı, Komün'dü." Komün, "sınıf egemenliğinin yalnızca monarşik biçimini değil, sınıf egemenliğinin kendisini ortadan kaldıracak olan bir cumhuriyet"in "kesinleşmiş biçimiydi".

Proletarya cumhuriyetinin, sosyalist cumhuriyetin bu "kesinleşmiş" biçimi neydi? Bunun yaratmaya başladığı devlet nasıl bir şeydi?

> "... Komün'ün ilk kararnamesi, sürekli ordunun ortadan kaldırılması ve onun yerine silahlı halkın koyulmasıydı. "

Bugün bu talep, sosyalist sayılmak isteyen her partinin programında yer alıyor. Ama 27 Şubat Devriminden hemen sonra bu talebi yerine getirmeyi reddetmiş olan SR'lerimizin ve Menşeviklerimizin tutumları, onların programlarının gerçek değerini en iyi şekilde gösteriyor!

> "Komün, Paris'in farklı ilçelerinde genel oy hakkı aracılığıyla seçilen belediye meclisi üyelerinden oluşmuştu. Sorumluydular ve her an görevlerinden alınmaları mümkündü. Doğal olarak, çoğunluğu işçiler ya da işçi sınıfı tarafından benimsenmiş olan temsilciler oluşturuyordu. ...
>
> O ana dek devlet iktidarının bir aleti olan polis, hemen, tüm siyasal özelliklerinden arındırıldı ve Komün'ün, ona karşı sorumlu ve her zaman görevden alınabilecek olan bir aletine dönüştürüldü. Devlet yönetiminin tüm diğer dallarındaki memurlar için de aynısı geçerliydi. Kamu hizmeti, tepedeki Ko-

> mün üyelerinden başlayarak, *işçi ücreti* karşılığında görülmek zorundaydı. Yüksek makamlardaki devlet yetkililerinin kazanılmış hakları ve temsil ödenekleri, bu yetkililerin kendileriyle birlikte ortadan kalktı. ... Sürekli ordu ve polis, yani eski iktidarın maddi gücünün aletleri bir kez ortadan kaldırılır kaldırılmaz, Komün, manevi baskı aletini, yani din adamlarının gücünü kırmaya yöneldi ... Yargı görevlileri, ... görünüşteki bağımsızlıklarını yitirdi ... onlar da artık seçilecek, sorumlu ve görevden alınabilir olacaktı."[4]

Demek ki, Komün, parçalanmış devlet aygıtının yerine, göründüğü kadarıyla, "yalnızca" daha eksiksiz bir demokrasi koymuştu: Düzenli ordunun kaldırılması, bütün memurların seçimle göreve gelmesi ve görevden alınabilir olmaları. Ama gerçekte, bu "yalnızca" sözcüğü, bazı kurumların yerine temelden farklı türdeki başka kurumların koyulması şeklindeki muazzam bir değişim anlamına gelir. Bu, tam bir "niceliğin niteliğe dönüşmesi" örneğidir: Düşünülebilecek en eksiksiz ve tutarlı şekilde getirilmiş olan demokrasi, burjuva demokrasisinden proletarya demokrasisine; devletten (= belirli bir sınıfın ezilmesine yönelik özel bir güç) artık gerçek anlamıyla devlet olmayan bir şeye dönüşür.

Burjuvazinin ve onun direnişinin ezilmesi hâlâ gereklidir. Bu, Komün için özellikle gerekliydi; yenilgiye uğramasının bir nedeni de, bunu yeterli kararlılıkla yapmamış olmasıydı. Ama baskı organı artık, kölelik, serflik ve ücretli kölelik koşullarında her zaman olduğu gibi bir azınlık değil, nüfusun çoğunluğudur. Ve halkın çoğunluğu, onu ezenleri *kendisi* baskı altında tuttuğundan, baskı için bir "özel güç"e *artık gerek kalmamıştır*! Bu anlamda, devlet *yok olup gitmeye başlar.*

4 *Bkz*, Karl Marx, "*Der Bürgerkrieg in Frankreich*", Karl Marx-Friedrich Engels, *Werke*, Bd. 17. s. 336-339. Lenin, aşağıda (s. 63, 63-64, 71, 75-76), Karl Marx'ın aynı eserinden alıntı yapıyor. (Adı geçen eser, s. 341, 339-342). *–Almanca ed.*

Ayrıcalıklı bir azınlığın (ayrıcalıklı memurlar, sürekli ordunun kurmayları) özel kurumları yerine, çoğunluğun kendisi bütün bu işlevleri doğrudan doğruya yerine getirebilir ve devlet iktidarının işlevleri halkın tümüne ne ölçüde devrolursa, bu iktidarın varlığına duyulan ihtiyaç da o kadar azalır.

Bu bağlamda, Komün'ün aldığı ve Marx'ın vurguladığı şu önlem özellikle dikkate değer: tüm temsil ödeneklerinin ve memurlara tanınmış tüm parasal ayrıcalıkların kaldırılması, *tüm* devlet memurlarının maaşlarının "*işçi ücretleri*" düzeyine indirilmesi. Bu, burjuva demokrasisinden proletarya demokrasisine, ezenlerin demokrasisinden ezilen sınıfların demokrasisine, belirli bir sınıfın baskı altında tutulmasına yönelik bir "*özel güç*" olarak devletten halkın çoğunluğunun, yani işçilerin ve köylülerin *genel gücü* tarafından ezenlerin baskı altına alınmasına *geçişi* en açık şekilde gösteriyor. Ve Marx'ın öğretileri, tam da, bu özellikle çarpıcı ve devlet sorunu söz konusu olduğunda belki de en önemli noktada büsbütün unutulmuştur! Halka hitap eden sayısız yorumda buna değinilmez. Hıristiyanlar, dinlerinin devlet dini konumuna yükseltilmesinden sonra, demokratik devrimci bir ruh taşıyan ilkel Hıristiyanlığın "saflığını" nasıl "unuttuysa", burada modası geçmiş bir "saflık" söz konusuymuş gibi susmak da, benzer şekilde, "âdettendir".

Yüksek devlet memurlarının maaşlarının azaltılması, "sadece", saf, ilkel demokrasinin bir talebiymiş gibi görünür. Modern oportünizmin "kurucularından" biri olan eski Sosyal-Demokrat Eduard Bernstein, "ilkel" demokrasi hakkındaki bayağı burjuva esprilerini defalarca tekrarlamıştı. Bütün oportünistler ve günümüzdeki Kautsky'ciler gibi Bernstein da, birincisi, "ilkel" demokrasiye belirli bir "geri dönüş" olmaksızın kapitalizmden sosyalizme geçişin *mümkün olmadığını* (nüfusun çoğunluğu ve daha sonra da istisnasız olarak tümü, devlet görevlerini başka türlü nasıl yerine getirebilir

ki?); ikincisi, kapitalizme ve kapitalist kültüre dayalı "ilkel demokrasi"nin tarih öncesi ya da kapitalizm öncesi dönemlerdeki ilkel demokrasiyle aynı şey olmadığını zerre kadar kavrayamamıştır. Kapitalist kültür büyük ölçekli üretimi, fabrikaları, demiryollarını, posta hizmetlerini, telefonları vb. *yaratmıştır* ve *bu temel üzerinde* eski "devlet iktidarı"nın işlevlerinin büyük çoğunluğu öylesine basitleşmiş ve öylesine basit kayıt, dosyalama ve denetleme işlemlerine indirgenebilir duruma gelmiştir ki, bunlar okuması yazması olan herkes tarafından kolaylıkla yapılabilir, olağan "işçi ücretleri" karşılığında kolaylıkla yerine getirilebilir ve bu işlevler her tür ayrıcalık izinden, her tür "resmî görkem" izinden arındırılabilir (ve arındırılmak zorundadır).

İstisnasız tüm memurların seçimle göreve gelmesi ve *her an* görevden alınabilmesi, maaşlarının olağan "işçi ücretleri" düzeyine indirilmesi, bu basit ve "apaçık" demokratik önlemler, hem işçilerin çıkarları ile köylülerin çoğunluğunun çıkarlarını tümüyle birleştirir, hem de kapitalizmden sosyalizme götüren bir köprü görevi görür. Bu önlemler, devletin yeniden yapılandırılmasıyla, toplumun salt siyasal yeniden yapılandırılmasıyla ilgilidir; ama hiç kuşkusuz, gerçek anlam ve önemlerini, ancak, gerçekleştirilmekte ya da hazırlanmakta olan "mülksüzleştirenlerin mülksüzleştirilmesi" eylemiyle, yani üretim araçları üzerindeki kapitalist özel mülkiyetin toplumsal mülkiyete dönüştürülmesiyle bağlantılı olarak kazanırlar.

> "Komün" diye yazmıştı Marx, "en büyük iki harcama kaynağını, orduyu ve memur katmanını kaldırarak, tüm burjuva devrimlerinin sloganını (ucuz hükümet) hayata geçirdi."

Küçük burjuvazinin başka kesimleri gibi köylülüğün de ancak çok küçük bir azınlığı, "tepeye yükselir", burjuva anla-

mıyla "işlerini yoluna koyar", yani ya hâli vakti yerinde kişiler, burjuvalar, ya da sağlam ve ayrıcalıklı konumlardaki memurlar durumuna gelir. Köylülerin bulunduğu her kapitalist ülkede (kapitalist ülkelerin çoğunda bulunurlar), bunların büyük çoğunluğu yönetim tarafından ezilmekte ve yönetimin yıkılması özlemini, "ucuz" hükümet özlemini duymaktadır. Bu, *yalnızca* proletarya tarafından gerçekleştirilebilir; ve proletarya, bunu gerçekleştirerek, aynı zamanda devletin sosyalist yeniden yapılanmasına doğru bir adım atmış olur.

3. PARLAMENTARİZMİN ORTADAN KALDIRILMASI

> "Komün", diye yazmıştı Marx, "parlamenter bir organ değil, aynı anda hem yürütme hem de yasama işlevlerini üstlenen faal bir organ olacaktı..."
>
> "Üç ya da altı yılda bir, egemen sınıfın hangi üyesinin parlamentoda halkı temsil edeceğine ve ezeceğine [*ver- und zertreten*] karar verilmesi yerine, kendi işletmelerinde işçi, gözcü ve muhasebeci seçme olanağını sağlayan bireysel oy hakkı her bir işverene nasıl hizmet ediyorsa, genel oy hakkı da komünlerde örgütlenen halka aynı şekilde hizmet edecekti."

Parlamentarizmin 1871'de yapılmış bu dikkat çekici eleştirisi de, sosyal-şovenizmin ve oportünizmin yaygınlığından ötürü, bugün Marksizmin "unutulmuş sözleri" arasında yer alıyor. Bakanlar ve profesyonel parlamenterler, proletaryaya ihanet edenler ve günümüzün "pratik" sosyalistleri, parlamentarizmin her tür eleştirisini anarşistlere bırakmış bulunuyor ve bu akıllara durgunluk veren gerekçeyle, parlamentarizme yöneltilen *her tür* eleştiriyi "anarşizm" olarak mahkûm ediyorlar!! "İleri" parlamenter ülkelerdeki, Scheidemann'lar, David'ler, Legien'ler, Sembat'lar, Renaudel'ler, Henderson'lar, Vandervelde'ler, Stauning'ler, Branting'ler, Bissolati'ler ve kafadarları gibi "sosyalistler" karşısında tiksintiye kapılan

proletaryanın, oportünizmin ikiz kardeşinden başka bir şey olmamasına rağmen anarko-sendikalizme gittikçe daha sık yakınlık göstermesi hiç de şaşırtıcı değil.

Oysa Marx için, devrimci diyalektik, hiçbir zaman, Plehanov'da, Kautsky'de ve başkalarında olduğu gibi, boş bir modaya uygun söz, bir kaynana zırıltısı olmamıştı. Marx, özellikle durumun devrimci olmadığının açıkça görüldüğü dönemlerde, burjuva parlamentarizminin "domuz ağılı"ndan bile yararlanmasını beceremediği için anarşizmden amansızca kopmasını bildiği gibi, aynı zamanda, parlamentarizme gerçekten proleter devrimci bir eleştiri yöneltmesini de biliyordu.

Birkaç yılda bir, egemen sınıfın hangi üyesinin parlamentoda halkı bastıracağına ve ezeceğine karar verilmesi: Yalnızca parlamenter-anayasal monarşilerde değil, aynı zamanda en demokratik cumhuriyetlerde, burjuva parlamentarizminin gerçek özü işte budur.

Peki ama, devlet sorununu ele alacak ve parlamentarizmi devletin kurumlarından biri olarak kabul edecek olursak, proletaryanın *bu* alandaki görevleri açısından bakıldığında, parlamentarizmden kurtulmanın yolu nedir? Onsuz yapabilmenin yolu nedir?

Tekrar tekrar şunu söylemek zorundayız: Marx'ın, Komün incelemesine dayalı olarak çıkardığı dersler öylesine unutulmuştur ki, günümüzün "Sosyal-Demokrat"ı (günümüzün sosyalizm haini, diye okuyun), parlamentarizme yöneltilen anarşist ya da gerici eleştiriler dışındaki herhangi bir eleştiriyi gerçekten de anlayamaz.

Kuşkusuz, parlamentarizmden kurtulmanın yolu, temsil kurumlarını ve seçim ilkesini ortadan kaldırmak değil, temsil kurumlarını gevezelik edilen yerler olmaktan çıkarıp "faal" organlara dönüştürmektir. "Komün, parlamenter bir organ

değil, aynı anda hem yürütme hem de yasama işlevlerini üstlenen faal bir organ olacaktı."

"Parlamenter değil, faal bir organ": Bu sözler, doğrudan doğruya, günümüzün parlamenterlerini ve Sosyal-Demokrasinin parlamenter "süs köpekleri"ni vuruyor! Amerika'dan İsviçre'ye, Fransa'dan İngiltere'ye, Norveç'e vb. kadar dilediğiniz parlamenter ülkeyi alın; bu ülkelerde asıl "devlet" işleri perde arkasında gerçekleştirilir ve bakanlıklar, devlet daireleri ve ordu karargâhları tarafından yürütülür. Parlamentolara, "sıradan halk"ı aldatma özel amacıyla gevezelik yapma işi bırakılır. Bu o kadar doğrudur ki, bir burjuva-demokratik cumhuriyet olan Rusya cumhuriyetinde bile, parlamentarizmin bütün bu günahları, daha gerçek bir parlamento kurulamadan hemen açığa çıktı. Çürümüş dar kafalılığın Skobelev'ler ve Tsereteli'ler, Çernov'lar ve Avksentyev'ler gibi kahramanları, en iğrenç burjuva parlamentarizmini örnek alarak Sovyetleri de bozmayı, onları gevezelikten başka bir işin yapılmadığı yerler hâline getirmeyi başardı. Sovyetlerde, "sosyalist" bakan beyler, saf köylüleri lafazanlıkla ve karar tasarılarıyla aldatıyor. Hükümette ise, bir yandan "pasta"nın, yani kazançlı ve saygın mevkilerin başına sırayla mümkün olduğu kadar çok Sosyalist-Devrimcinin ve Menşeviğin çökebilmesi, öte yandan da halkın "dikkat"inin "meşgul "edilebilmesi" için bitmek bilmeyen bir oyun oynanıyor. Bu arada "devlet" işleri de devlet dairelerinde ve ordu karargâhlarında "yürütülüyor"!

İktidardaki "Sosyalist-Devrimci" Partinin yayın organı *Dyelo Naroda,* geçenlerde yayımladığı bir başyazıda, "herkes"in siyasi fuhşa batmış olduğu "kibarlar âlemi"nin mensuplarının o eşsiz açık yürekliliğiyle, bir bütün olarak bürokratik aygıtın, başlarında (ayıptır söylemesi!) "sosyalistlerin" bulunduğu bakanlıklarda bile gerçekte değişmediğini, eskisi gibi iş gördüğünü ve devrimci önlemleri "dilediği gibi"

baltaladığını itiraf etti! Elimizde bu itiraf olmasaydı bile, Sosyalist-Devrimcilerin ve Menşeviklerin hükümete katılmalarının gerçek tarihi, böyle olduğunu kanıtlamıyor mu? Bu itirafta dikkat çekici olan tek şey, Kadetlerin bakanlar takımının, Çernov'ların, Rusanov'ların, Zenzinov'ların ve *Dyelo Naroda*'nın öteki yazı kurulu üyelerinin, her tür utanma duygularını, "kendi" bakanlıklarında her şeyin eskisi gibi durduğunu çok önemsiz bir şeymiş gibi hiç yüzleri kızarmadan ilan edecek kadar yitirmiş olmalarıdır!! Budala köylüleri kandırmak için devrimci-demokratik laflar ve kapitalistlerin "hoşnut edilmesi" için bürokratik kırtasiyecilik: "Dürüst" koalisyonun *özü* işte budur.

Komün, burjuva toplumunun satılık ve kokuşmuş parlamentarizminin yerine, düşünce ve tartışma özgürlüğünün yozlaşarak bir aldatmacaya dönüşmediği kurumlar getirir; çünkü parlamenterlerin kendileri çalışmak, kendi çıkardıkları yasaları uygulamak, bu yasaların gerçek hayattaki sonuçlarını sınamak ve seçmenlerine doğrudan doğruya hesap vermek zorundadır. Temsil kurumları varlıklarını sürdürür; ama burada artık, özel bir sistem olarak, yasama ile yürütme arasındaki işbölümü olarak, temsilcilere ayrıcalıklı konumların sağlanması olarak bir parlamentarizm *yoktur*. Temsil kurumlarının bulunmadığı bir demokrasiyi, hatta proletarya demokrasisini hayal edemeyiz; ama eğer burjuva toplumunun eleştirisi bizim için sadece boş sözler değilse, eğer burjuvazinin egemenliğini yıkma isteğimiz, Menşeviklerde ve Sosyalist-Devrimcilerde, Scheidemann'larda, Legien'lerde, Sembat'larda ve Vandervelde'lerde olduğu gibi sadece işçilerin oylarını kapmaya yönelik bir "seçim" sloganı değil, ciddi ve yürekten bir istekse, parlamentarizmin olmadığı bir demokrasiyi düşünebiliriz ve *düşünmeliyiz*.

Marx'ın, *Komün için ve proletarya demokrasisi için gerekli olan* memurların işlevlerinden söz ederken, onları, "herhangi

bir işverenin" çalışanlarıyla, yani sıradan bir kapitalist girişimin "işçileri, ustabaşıları ve muhasebecileri" ile karşılaştırması son derece öğreticidir.

Marx'ta, "yeni" bir toplumun uydurulması ya da icat edilmesi anlamıyla ütopyacılığın kırıntısı bile bulunmaz. Aksine, Marx, eski toplumun *bağrından* yenisinin *doğuşunu*, eski toplumdan yenisine geçiş biçimlerini, doğal-tarihsel bir süreç olarak inceler. Proletaryanın kitle hareketinin gerçek deneyimlerine yaslanır ve bunlardan pratik dersler çıkarmaya çalışır. Marx, tıpkı ezilen sınıfların büyük hareketlerinin deneyimlerinden ders çıkarmaktan korkmayan her büyük devrimci düşünür gibi, Komün'den "öğrenir" ve ezilen sınıflara hiçbir zaman, ("silaha sarılınmamalıydı" diyen Plehanov ya da "bir sınıf kendi sınırlarını bilmelidir" diyen Tsereteli gibi) bilgiççe "vaazlar" vermez.

Bürokrasinin bir anda, her yerde ve tamamen ortadan kaldırılması söz konusu olamaz. Bu bir ütopyadır. Ama eski bürokratik mekanizmanın bir anda *parçalanması* ve tüm bürokrasinin adım adım yok edilmesini mümkün kılacak olan yeni bir mekanizmanın inşasına hemen başlanması, bir ütopya *değil*, Komün deneyiminin gösterdiği üzere, devrimci proletaryanın dolaysız ve acil görevidir.

Kapitalizm, "devlet" yönetimi işlevlerini basitleştirir; "tepeden inmeciliğin" ortadan kaldırılmasını ve bütün sorunun, tüm toplum adına "işçiler, ustabaşılar ve muhasebeciler" tutacak olan proleterlerin (egemen sınıf olarak) örgütlenmesine indirgenmesini mümkün kılar.

Ütopyacı değiliz; her tür yönetime, her tür bağımlılık ilişkisine *hemen* son vermek gibi bir "hayal"e kapılmıyoruz. Proletarya diktatörlüğünün görevlerinin kavranamamasından kaynaklanan bu anarşist hayaller, Marksizme bütünüyle yabancı oldukları gibi, aslında yalnızca sosyalist devrimin in-

sanlar değişene kadar ertelenmesine hizmet eder. Hayır, biz, sosyalist devrimi, bugünün insanlarıyla, yani bağımlılık, denetim ve "ustabaşılar ve muhasebeciler" olmadan yapamayacak olan insanlarla birlikte istiyoruz.

Ama bağımlılık, tüm sömürülenlerin ve çalışanların silahlı öncüsüne, yani proletaryaya bağımlılık olmalıdır. Devlet memurlarının "tepeden inmeciliğinin" yerine, "ustabaşılar ile muhasebeciler"in basit işlevlerinin, daha şimdiden herhangi bir kentlinin eksiksiz şekilde yerine getirebileceği ve "işçi ücretleri" karşılığında pekâlâ yerine getirilebilecek olan işlevlerin geçirilmesine hemen, bir gece içinde başlanabilir ve başlanmak zorundadır.

Biz işçiler, büyük ölçekli üretimi, kapitalizmin şimdiye kadar yarattıklarını temel alarak, kendi çalışma deneyimlerimize dayanarak, silahlı işçilerin devlet iktidarı tarafından desteklenen sıkı, demirden bir disiplin yaratarak, *kendimiz* örgütleyeceğiz; devlet memurlarını, sorumlu, görevden alınabilen ve mütevazı ücretler ödenen "ustabaşılar ve muhasebeciler" (kuşkusuz, ayrıca, her çeşit, her türden ve her düzeyden teknisyenler) olarak sadece emirlerimizi yerine getiren kişiler hâline getireceğiz. Bu, *bizim* proleter görevimizdir; proletarya devrimini hayata geçirirken *başlatabileceğimiz* ve *başlatmak* zorunda olduğumuz şey budur. Büyük ölçekli üretime dayalı böyle bir başlangıç, kendiliğinden bir şekilde, her tür bürokrasinin adım adım "yok olup gitmesi"ne, tırnak içinde olmayan bir düzenin, ücretli kölelikle hiçbir benzerliği olmayan bir düzenin, her geçen gün basitleşen denetim ve muhasebe işlevlerinin herkes tarafından sırayla yerine getirileceği, birer alışkanlık hâline geleceği ve en sonunda, halkın özel bir kesiminin *özel* işlevleri anlamına geldikleri kadarıyla, tümüyle ortadan kalkacakları bir düzenin adım adım yaratılmasına yol açacaktır.

1870'lerin esprili bir Alman Sosyal-Demokratı, *posta hizmetlerini*, bir sosyalist ekonomi örneği olarak nitelendirmişti. Tamamen doğrudur. Posta hizmetleri, bugün, *kapitalist* devlet tekeli tarzında örgütlenmiş bir iştir. Emperyalizm yavaş yavaş bütün tröstleri benzer türde örgütlere dönüştürüyor ve bu örgütlerde, aşırı çalışan ve kıt kanaat geçinen "sıradan" emekçilerin üzerinde aynı burjuva bürokrasisi duruyor. Ne var ki, toplumsal yönetim mekanizması, bu örgütlerde daha şimdiden hazır durumda. "Asalak"tan kurtarılmış ve teknik açıdan gelişkin bir mekanizmaya; teknisyenler, ustabaşılar ve muhasebeciler tutacak ve bunların *tümüne*, genel olarak *tüm* "devlet" memurlarına olduğu gibi, işçilere ödenenlerle aynı ücretleri ödeyecek olan birleşmiş işçilerin kendileri tarafından pekâlâ işletilebilecek bir mekanizmaya sahip olmamız için, kapitalistleri alaşağı etmemiz, bu sömürücülerin direnişini silahlı işçilerin demir pençesiyle ezmemiz ve modern devletin bürokratik mekanizmasını parçalamamız yeterli. Bu, bütün tröstlerle ilgili olarak hemen yerine getirilebilecek olan somut ve pratik bir görevdir; Komün'ün uygulamada (özellikle devletin kurulması alanında) elde etmeye başlamış bulunduğu deneyimler göz önüne alınarak bu görevin yerine getirilmesi, emekçileri sömürüden kurtaracaktır.

Yakın hedefimiz, *tüm* ülke ekonomisinin, posta hizmetleri örneğine uygun olarak ve silahlı proletaryanın denetimi ve yönetimi altındaki teknisyenlerin, ustabaşıların, muhasebecilerin ve aynı zamanda *bütün* memurların, "bir işçinin ücreti"nden yüksek olmayan maaşlar alacakları şekilde örgütlenmesidir. Gereksinim duyduğumuz devlet ve gereksinim duyduğumuz iktisadi temel budur. Parlamentarizmin ortadan kaldırılmasını ve temsil kurumlarının korunmasını sağlayacak olan budur. Emekçi sınıfları, bu kurumların burjuvazi tarafından yozlaştırılmasından kurtaracak olan budur.

4. ULUSAL BİRLİĞİN ÖRGÜTLENMESİ

> "Komün'ün üzerinde daha fazla çalışmak için zaman bulamadığı kısa bir ulusal örgütlenme taslağında, en küçük köylerin bile siyasi biçiminin komün olacağı ... açıkça belirtilmektedir." Paris'teki "Ulusal Delegasyon" komünler tarafından seçilecekti.
>
> ... "Bunların ardından merkezî iktidara kalacak olan az sayıdaki ama önemli işlevler, kasten çarpıtılarak ifade edildiği gibi ortadan kaldırılmayacak, ama komünal, yani sıkı sıkıya sorumluluk sahibi görevlilere devredilecekti. ...
>
> "Ulusun birliği bozulmayacak, tam tersine Komünal Anayasa tarafından örgütlenecekti; kendisini ulusun birliğinin ete kemiğe bürünmüş biçimi gibi gösteren, ama ulusun üzerindeki asalak bir urdan başka bir şey olmayan ve ulustan bağımsız ve onun üstünde olmak isteyen devlet iktidarının yok edilmesiyle, ulusun birliği bir gerçekliğe dönüşecekti. Eski iktidar gücünün yalnızca baskıcı nitelik taşıyan organları kesilip atılırken, toplumun üzerinde durduğunu iddia eden bir gücün meşru işlevleri ondan koparılacak ve toplumun sorumlu hizmetçilerine geri verilecekti."

Modern Sosyal-Demokrasinin oportünistlerinin, Marx'ın bu gözlemlerini ne ölçüde anlamadıklarının (belki de daha doğrusu, anlamak istemediklerinin) en açık kanıtlarını, dönek Bernstein'ın, Herostratus'unkine[5] benzer bir ün sahibi olan, *Sosyalizmin Ön Koşulları ve Sosyal-Demokrasinin Görevleri* adlı kitabı sunuyor. Bernstein, Marx'ın yukarıda aktardığımız sözleriyle ilgili olarak şunları yazmıştı: Bu program, "siyasi içeriği açısından, bütün temel özellikleriyle, Proudhon'un federalizmiyle çok büyük benzerlik göstermektedir. ... Marx ile 'küçük burjuva' Proudhon [Bernstein, kendince alay etmek için,

5 MÖ 356 yılında, ün kazanmak için Dünyanın Yedi Harikasından biri sayılan Artemis Tapınağı'nı yakan Efesli. *–Türkçe ed.*

"küçük burjuva" sözünü tırnak içinde kullanıyor] arasındaki bütün öteki ayrılık noktalarına karşın, bu noktalardaki akıl yürütme tarzları birbirine son derece yaklaşmaktadır." Hiç kuşkusuz, diye devam ediyor Bernstein, belediyelerin önemi artmaktadır, ama "demokrasinin ilk görevinin, bundan önceki ulusal temsil biçiminin silinip gitmesine yol açmak üzere, modern devletlerin bu şekilde dağıtılması [*Auflösung*] ve bu devletlerin örgütlenmelerinin Marx'ın ve Proudhon'un düşündükleri gibi böylesine eksiksiz bir biçimde dönüştürülmesi [*Umwandlung*] (kendileri de komünlerden gelen delegelerden oluşan il ya da ilçe meclislerinin delegeleriyle bir Ulusal Meclisin kurulması) olup olmayacağı konusunda kuşkuluyum." (Bernstein, *Ön Koşullar*, Almanca basım, 1899, s. 134 ve 136)

Marx'ın "asalak bir ur olan devlet iktidarının yıkılması" konusundaki görüşleri ile Proudhon'un federalizminin aynı kefeye koyulması, tam anlamıyla korkunç! Ama bu bir rastlantı değil, çünkü Marx'ın burada, hiçbir şekilde, merkeziyetçiliğin karşıtı olarak federalizmden söz etmediği, aksine, bütün burjuva ülkelerinde var olan eski, burjuva devlet mekanizmasının parçalanmasından söz ettiği, oportünistin aklının ucundan bile geçmez.

Oportünistin kafasının aldığı tek şey, çevresindeki küçük burjuva dar kafalılığı ve "reformist" durgunluk ortamında gördükleridir; yani, yalnızca "belediyeler"dir! Oportünist, proletarya devrimi hakkında düşünmeyi bile unutmuştur.

Bu, gülünç bir şeydir. Ama dikkat çekici olan, bu nokta hakkında Bernstein'la tartışılmamış olmasıdır. Bernstein birçokları tarafından, özellikle de Rus yazınında Plehanov, Avrupa yazınında da Kautsky tarafından çürütülmüş, ama Plehanov da, Kautsky de, Bernstein'ın Marx hakkındaki *bu* çarpıtması konusunda *hiçbir şey* söylememiştir.

Oportünist, devrimci bir biçimde düşünmeyi ve devrim

üzerine kafa yormayı öylesine unutmuştur ki, anarşizmin kurucusu Proudhon'la karıştırdığı Marx'a "federalizm" atfeder. Ve ortodoks Marksistler olduklarını, devrimci Marksizm öğretisini savunduklarını ileri süren Kautsky ve Plehanov bu konuda ağızlarını bile açmıyor! Marksizm ile anarşizm arasındaki farklılığa ilişkin görüşlerin, hem Kautsky'cilere hem de oportünistlere özgü olan aşırı bayağılaştırılmasının köklerinden biri buradadır. Bunu ileride yeniden tartışacağız.

Marx'ın Komün deneyimi hakkındaki yukarıda aktardığımız gözlemlerinde federalizmin izi bile yoktur. Marx, Proudhon'la, tam da, oportünist Bernstein'ın görmediği noktada anlaşıyordu. Tam da, Bernstein'ın aralarında benzerlik gördüğü noktada, Marx Proudhon'la aynı görüşte değildi.

Marx, Proudhon'la, ikisinin de modern devlet mekanizmasının "parçalanması"nı savunmaları noktasında anlaşıyordu. Marksizm ile anarşizm (hem Proudhon, hem de Bakunin) arasındaki bu benzerliği oportünistler de, Kautsky'ciler de görmek istemez, çünkü Marksizmden bu noktada ayrılmıştılar.

Marx, hem Proudhon'dan, hem de Bakunin'den (proletarya diktatörlüğü bir yana) tam da federalizm sorununda ayrılmıştı. Bir ilke olarak federalizm, anarşizmin küçük burjuva görüşlerinin mantıksal sonucudur. Marx, merkeziyetçiydi. Az önce aktardığımız gözlemlerinde, merkeziyetçilikten en küçük bir ayrılma yoktur. Yalnızca, devlet konusundaki dar kafalılara özgü "boş inanç"la dolu olanlar, burjuva devlet mekanizmasının parçalanmasını merkeziyetçiliğin parçalanması olarak anlayabilir!

Peki ama, proletarya ve yoksul köylüler, devlet iktidarını kendi ellerine alırlarsa, son derece özgür bir şekilde komünlerde örgütlenirlerse ve tüm komünlerin eylemlerini, sermayeye darbe indirmek, kapitalistlerin direnişini ezmek ve özel mülk sahiplerine ait olan demiryollarını, fabrikaları,

toprakları vb. *bütün* ulusa, bütün topluma devretmek üzere *birleştirirlerse*, bu, merkeziyetçilik olmaz mı? Bu, en tutarlı demokratik merkeziyetçilik ve dahası proletarya merkeziyetçiliği olmaz mı?

Açıkçası, gönüllü merkeziyetçiliğin, komünlerin gönüllü olarak bir ulus içinde birleşmesinin ve proletarya komünlerinin burjuva egemenliğini ve burjuva devlet mekanizmasını parçalamak amacıyla gönüllü olarak kaynaşmasının mümkün olduğunu, Bernstein'ın aklı almıyor. Bütün dar kafalılar gibi Bernstein da, merkeziyetçiliği, ancak yukarıdan, ancak bürokrasi ve askerî klik tarafından dayatılabilecek ve ayakta tutulabilecek bir şey olarak görüyor.

Marx, görüşlerinin çarpıtılabileceğini önceden görmüşçesine, Komün'ü ülkenin birliğini ortadan kaldırmak, merkezî iktidara son vermek istemiş olmakla suçlamanın bilinçli bir aldatmaca olduğunu açıkça vurgulamıştı. Marx, askerî, bürokratik burjuva merkeziyetçiliğinin karşısına bilinçli, demokratik proletarya merkeziyetçiliğini koymak amacıyla, "Ulusun birliği ... örgütlenecekti" sözlerini kasıtlı olarak kullanmıştı.

Ama, duymak istemeyenlerden daha sağır yoktur. Ve günümüzün Sosyal-Demokrasisinin oportünistlerinin duymak istemedikleri bir şey varsa, o da devlet iktidarının yıkılması, asalak urun kesilip atılmasıdır.

5. ASALAK DEVLETİN ORTADAN KALDIRILMASI

Marx'ın bu konudaki sözlerini daha önce aktarmıştık. Şimdi onları tamamlamamız gerekiyor.

> "Yanlışlıkla, belirli ölçülerde benzer göründükleri daha eski ve hatta ömürlerini doldurmuş toplumsal yaşam biçimlerinin muadilleri sayılmaları", diye yazmıştı Marx, "yeni tarihsel yaratıların alışılmış kaderidir. Modern devlet iktidarını kıran

> [*bricht*, parçalayan] yeni Komün de, aynı şekilde, ... Orta Çağ komünlerinin bir yeniden canlanması ... Montesquieu ile Jirondenlerin hayal ettikleri türden bir küçük devletler federasyonu... geçmişte aşırı merkezîleşmeye karşı yürütülen mücadelenin abartılı bir biçimi ... sanıldı."
>
> "Komünal Anayasa, tersine, toplumsal gövdeye, bugüne kadar toplumdan beslenen ve onun serbestçe hareket etmesini engelleyen 'devlet' asalak urunun tükettiği tüm güçlerini geri verecekti. Tek başına bu eylemle Fransa'nın yeniden doğumunu başlatmış olacaktı. ...
>
> "Ama gerçekte, Komünal Anayasa, kır üreticilerini bölgelerinin başkentlerinin düşünsel önderliği altına sokacak ve onlara orada, kent işçilerinde, kendi çıkarlarının doğal temsilcilerini bulmalarını sağlayacaktı. – Komün'ün yalnızca ortaya çıkışı bile, doğal olarak, yerel özyönetimi de beraberinde getirdi; ama, artık gereksiz kılınmış olan devlet iktidarını dengeleyen bir karşı ağırlık olmaktan çıkmış bir yerel özyönetimdi bu."

Bir "asalak ur" olan "devlet iktidarının kırılması"; "kesilip atılması" ve "parçalanması"; "artık gereksiz kılınmış olan devlet iktidarı": Marx'ın, Komün deneyimlerini değerlendirir ve çözümlerken devletle ilgili olarak kullandığı ifadeler bunlardı.

Bütün bunlar yarım yüzyıldan biraz daha kısa bir süre önce yazıldı; ve bugün, çarpıtılmamış Marksizmi geniş kitlelerin bilgisine sunabilmek için deyim yerindeyse kazı çalışmalarına girişmek gerekiyor. Marx'ın gördüğü son büyük devrime ilişkin gözlemlerden çıkarılan sonuçlar, tam da bir sonraki büyük proletarya devrimi gelip çattığında unutuldu.

> "Komün'ün maruz kaldığı yorumların çeşitliliğinin ve kendilerini onda ifade edilmiş bulan çıkarların çeşitliliğinin kanıtladığı üzere, tüm eski hükümet biçimlerinin aslen baskıcı olmalarına karşın, o, giderek daha fazla genişleme yeteneği-

> ne sahip olan bir siyasal biçimdi. Onun gerçek sırrı şuydu: O, özünde, bir *işçi sınıfı hükümeti*, üretenlerin mülk edinen sınıfa karşı mücadelesinin sonucu, emeğin iktisadi kurtuluşunun gerçekleşmesini sağlayabilecek olan en sonunda keşfedilmiş siyasal biçimdi.
>
> "Bu son koşulun yokluğunda, Komünal Anayasa olanaksız bir şey ve bir yanılsama olurdu."

Ütopyacılar, toplumun sosyalist dönüşümünün gerçekleşmesini sağlayacak olan siyasal biçimler "keşfetmek" için çabaladı. Anarşistler, siyasal biçimler sorununu ellerinin tersiyle bir yana itti. Günümüzün Sosyal-Demokrasinin oportünistleri, parlamenter demokratik devletin burjuva siyasal biçimlerini, bir adım ötesine geçilmemesi gereken sınır olarak kabul etti; bu "model"in önünde yerlere kapandılar ve bu biçimlerin *kırılması* doğrultusundaki her tür isteği anarşizm diye damgaladılar.

Marx, bütün bir sosyalizm ve siyasal mücadele tarihinden, devletin kaçınılmaz olarak ortadan kalkacağı ve devletin ortadan kalkışının geçiş biçiminin de (devletten devletsizliğe geçiş) "egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletarya" olacağı sonucunu çıkardı. Ne var ki, Marx, söz konusu geleceğin siyasal *biçimlerini keşfetmeye* kalkışmadı. Fransa tarihini dikkatli bir şekilde incelemekle, onu çözümlemekle ve 1851 yılının ortaya çıkardığı sonucu, yani gelişmelerin burjuva devlet mekanizmasının *parçalanması* yönünde olduğu sonucunu çıkarmakla yetindi.

Proletaryanın devrimci kitle hareketi patlak verdiğinde ise, bu hareketin başarısızlığına rağmen, ömrünün kısalığına ve açıkça görülen zayıflığına rağmen, hangi biçimleri *keşfettiğini* incelemeye koyuldu.

Komün, emeğin iktisadi kurtuluşunu sağlayabilecek ve proletarya devrimi tarafından "en sonunda keşfedilmiş" olan

biçimdir.

Komün, bir proletarya devriminin, burjuva devlet mekanizmasını *parçalamaya* yönelik ilk girişimidir; ve parçalanan devlet aygıtının *yerine koyulması* mümkün ve zorunlu olan "en sonunda keşfedilmiş" siyasal biçimdir.

Aşağıda, 1905 ve 1919 Rus devrimlerinin, farklı durumlarda ve farklı koşullar altında, Komün'ün başlattığı işi sürdürdüklerini ve Marx'ın parlak tarihsel çözümlemesini doğruladıklarını göreceğiz.

Paris Komünü Sanatçılar Federasyonu'nun Manifestosu

★

Bu manifesto, 1871 Nisan'ında bir araya gelerek Paris Komünü sırasında sanatın rolünü yeniden değerlendiren Sanatçılar Federasyonu'nu oluşturan bir grup radikal sanatçı, ressam, heykeltıraş ve süslemeci tarafından yazılmıştır.

Parisli Sanatçılar Federasyonu

Parisli sanatçılar, Komün Cumhuriyeti'nin ilkelerine bağlı kalarak bir federasyon kurmuşlardır.

Sanatçı zihinlerin bu buluşmasının temelinde şu ilkeler vardır:

"Sanatın devlet denetiminden ve tüm ayrıcalıklardan bağımsız bir biçimde, serbestçe yaygınlaşması."

"Federasyonun tüm üyelerinin eşit haklara sahip olması."

"Her sanatçının bağımsızlığının ve onurunun, sanatçılarının tümünün oyuyla seçilen bir komite aracılığıyla güvence altına alınması."

Bu komite dayanışma bağlarını güçlendirdi ve eylem birliğini sağladı.

Komitenin Bileşimi

Komite farklı sanat dallarını temsil eden kırk yedi kişiden oluşmaktadır:

- 16 ressam,
- 10 heykeltıraş,
- 5 mimar,
- 6 gravürcü ve
- Hatalı olarak endüstriyel sanat diye isimlendirilen süsleme sanatını temsilen 10 üye.

Liste usulüyle ve gizli oylamayla seçilmişlerdir.

Eserlerinin bilinirliği veya sergi kartı veya iki kefil sanatçıdan aldıkları imzalı bir teyit belgesi aracılığıyla sanatçı olduklarını kanıtlayabilen kadın ve erkek tüm yurttaşlar oy kullanma hakkına sahip olmuştur.

Komite üyeleri bir yıllığına seçilmiştir.

Görev süresi tamamlandığında, komitede gizli oylamayla belirlenen on beş üye görevine devam edecek, diğer otuz iki üyenin yerine ise yenileri seçilecektir.

Görev süresini tamamlayarak komiteden ayrılan üyeler ancak bir sonraki yılın sonunda yeniden seçilebilir.

Görevini yerine getirmeyen üyelere görevden el çektirilebilir. Görevden el çektirme kararı, talep edildikten ancak bir ay sonra ve –eğer genel mecliste oylanıyorsa– oy verenlerin üçte iki çoğunluğu sağlandığında ilan edilebilir.

Belirlenen Görevler

Sanat dünyasının sanatçılarının yönetiminin kendisine biçtiği görevler şunlardır:

- Geçmişten kalan hazineleri korumak,
- Bugünün tüm öğelerini uygulamak ve bunlara ışık tutmak, ve
- Eğitim yoluyla geleceği yeniden kurmak.

Anıtlar ve Müzeler

Sanatsal bir bakış açısından, anıtlar, müzeler ve özel şahıslara ait olmayan sanat eserlerini barındıran galerileri, ko-

leksiyonları ve sanat kütüphanelerini içeren Paris kurumları, komitenin nezaretine ve idari denetimine verilmiştir.

Komite bu eserleri inşa edecek, koruyacak ve düzenleyecek; ayrıca planları, envanterleri, dizinleri ve katalogları tamamlayacaktır.

Bu bilgileri, üzerlerine çalışma yapmayı teşvik etmek ve ziyaretçilerin merakını gidermek için kamunun kullanımına açacaktır.

Binaların ne derecede korunduğunu tespit edecek, acil onarımları hayata geçirecek ve Komün'e, yaptığı çalışmaların düzenli bir raporunu verecektir.

Bu kuruluşların ve ileride bahsedilecek sergilerin hizmet ihtiyaçlarını karşılayabilmek için, yetkinlikleri tespit edildikten ve ahlaki durumları araştırıldıktan sonra, idareciler, bir sekreter, arşivciler ve bekçiler atayacaktır.

Sergiler

Komite Paris'te Komün çapında, ulusal ve uluslararası sergiler düzenleyecektir.

Paris dışındaki ulusal ve uluslararası sergiler için, Parisli sanatçıların çıkarlarını temsil edecek bir komisyon görevlendirecektir.

Yalnızca üreticileri tarafından imzalı, özgün eserlere veya bir sanattan diğerine yapılan aktarımlara yer verecektir (tabloları resmeden gravürler gibi).

İmalatçının adını asıl yaratıcının adının yerine geçirmeye çalışan tüm ticari sergilere mutlak olarak karşıdır.

Ödül dağıtılmayacaktır.

Komün tarafından sipariş edilen sıradan eserler sergiye katılanların oylarıyla belirlenen sanatçılar arasında paylaştırılacaktır.

Övgüye değer görülen eserler yarışmaya sokulacaktır.

Eğitim

Komite Komün'ün ilkokullarında ve meslek okullarında verilecek çizim ve model eğitimini denetleyecektir. Öğretmenler bu görevlere rekabet usulüne göre atanacaktır; bu yolla ilgi çekici, akılcı yöntemlerin ortaya atılması, modeller çıkarılması teşvik edilecek, daha yetenekli öğrenciler belirlenebilecektir. Bu öğrencilerin eğitim masraflarını Komün üstlenecektir.

Yüksek öğrenim sırasında ve estetik, tarih, sanat felsefesi konularındaki konferanslarda kullanılmak üzere geniş salonların inşa edilmesini talep ve teşvik edecektir.

Tanıtım

Officiel des arts isimli bir yayın organı çıkarılacaktır.

Komitenin denetimi ve sorumluluğu altında bu bülten, sanat dünyasıyla ilgili olayları ve sanatçılar için faydalı bilgileri aktaracaktır.

Komitenin çalışmalarına dair raporlara, toplantı tutanaklarına, harcama ve gelir bütçelerine ve düzenleme ve ışık tutmaya yönelik tüm istatistiki bilgilere yer verecektir.

Estetikle ilgili yazılara ayrılan edebiyat sayfası, tüm fikirlere ve tüm sistemlere açık tarafsız bir alan olacaktır.

İlerici, bağımsız, onurlu ve içten olan *Officiel des arts*, bizim yeniden kuruluşumuzun en ciddi ifadesi olacaktır.

Anlaşmazlıkların Çözümü

Sanata dair her tür anlaşmazlığın çözümü için, komite, –tarafların (sanatçı veya başkaları) talebi üzerine– arabulucu atayacaktır.

İlke ve genel çıkar ile ilgili konularda, komite bir hakem heyeti oluşturacak, bu heyetin kararları *Officiel des arts* bülteninde yayımlanacaktır.

Kişisel girişim

Komite tüm vatandaşları, sanatın ilerlemesini, sanatçıların ahlaki veya entelektüel açıdan özgürleşmesini veya kendilerinin maddi gelişimini hedefleyen önerilerini, projelerini, raporlarını ve düşüncelerini komiteye iletmeye davet eder.

Komite, kendisine iletilen önerileri bir rapor halinde Komün'e sunacak ve uygun görülenlerin hayata geçirilmesi için destek sunacak ve işbirliği yapacaktır.

Bu önerileri *Officiel des arts* bülteninde yayımlayarak, kamuoyunu ilerlemeye yönelik tüm çabaları denetlemeye çağırır.

Son olarak, sözle, fırçayla, kalemle, başyapıtların yaygın röprodüksiyonuyla ve Fransa'nın en mütevazı köylerinin idare binalarına kadar gidecek ve buralarda sergilenecek maharet ürünü ve zarif imgeler aracılığıyla, komite yeniden kuruluşumuz için, ortak servetin paylaşılması için, parlak bir gelecek için ve Cumhuriyet için çalışacaktır.

G. COURBET, MOULINET, STEPHEN MARTIN, ALEXANDRE JOUSSE, ROSZEZENCH, TRICHON, DALOU, JULES HÉREAU, C. CHABERT, H. DUBOIS, A. FALEYNIÈRE, EUGÈNE POTTIER, PERRIN, A. MOUILLIARD.

Fransızcadan İngilizceye çeviren Jeff Skinner. İngilizce çeviri *Red Wedge Magazine*'de yayımlanmış ve *Tricontinental: Institute for Social Research* tarafından gözden geçirilmiştir.

O crime de rico a lei o cobre. O Estado esmaga o oprimido
Não há direitos para o pobre. Ao rico tudo é permitido
À opressão não mais sujeitos! Somos iguais todos os seres
Não mais deveres sem direitos. Não mais direitos sem deveres!
Su, lottiamo! l'ideale nostro alfine sarà l'Internazionale futura umanità!
Su, lottiamo! l'ideale nostro alfine sarà
l'Internazionale futura umanità!

Sonuç Bildirgesi

Bertolt Brecht

1
Zayıflığımızdan kalkarak
Yasalarla bizi köle yaptınız.
Köle olmayı istemiyorsak
Bilin ki o yasaları tanımayız.

O zaman da topla tüfekle
Bizi korkutmak hesabınız
Öyleyse bilin ki: Ölmeye hazırız
Böyle sürünmektense.

2
Bizi soymanıza boyun eğdikçe
Aç kalmamızdan kalkarak
Saptadık ki: Cam vitrinler çok ince
Kararımız o engeli kaldırmak.

O zaman da topla tüfekle
Bizi korkutmak hesabınız
Öyleyse bilin ki: Ölmeye hazırız
Böyle sürünmektense.

3
Biz evsiz barksız kalırken
Orada binaların dikilmesinden
Kalkarak bilin ki, karar verdik biz
Güzel yaptık o evlere gireriz.

O zaman da topla tüfekle
Bizi korkutmak hesabınız
Öyleyse bilin ki: Ölmeye hazırız
Böyle sürünmektense.

4
Biz kömürsüz kalıp böyle donarken
Kömür bolluğundan kalkarak
Karar verdik gidip o kömürden
Hak almaya, amacımız ısınmak.

O zaman da topla tüfekle
Bizi korkutmak hesabınız
Öyleyse bilin ki: Ölmeye hazırız
Böyle sürünmektense.

5
İyi ücret ödemeyi siz asla
Yapmazsınız, bundan kalkarak
Karar verdik fabrikaları almaya
Çünkü sizsiz yeter bize, alırsak.

O zaman da topla tüfekle
Bizi korkutmak hesabınız
Öyleyse bilin ki: Ölmeye hazırız
Böyle sürünmektense.

6
Sonuç olarak: Hükümetinizin
Vaadine güven kalmadığı için
İktidarı almaya karar verdik
İnsanca bir yaşam kurmaya geldik.

Top sesinden anlarsınız ancak
– Başka dilden anlamazsınız
İşte, son çare, bundan kalkarak
Namluları size çevireceğiz!

Mi vse ustvarjamo na svetu, zato naj vse bo naša last;
zato naj delavcu in kmetu pripada tudi vsa oblast.
Ko vse lenuhe in tirane uniči naša trda pest,
krivice bodo vse pregnane, svoboden rod vasi in mest.
ہے جنگ ہماری اخری جس پر ہے فیصلہ
گاو انترناسیونال اٹھو کے وقت ایا ہے جنگ ہماری اخری جس پر
ہے فیصلہ گاو انترناسیونال اٹھو کے وقت ایا

PARIS
COMMUNE
150
VIVE
LA COMMUNE!
1871
VIVE
LA COMMUNE
Paris Commune 150
VIVA
LA COMMUNE

Paris halkı 18 Mart 1871'de bu şehrin yönetimini üstlenerek Paris Komünü'nü kurdu ve geleceğe bir kapı açtı. Yetmiş iki gün boyunca kendi kaderlerini kendi ellerinde tutan işçiler, toplumsal kurtuluş mücadelelerini yeni bir aşamaya taşıdı. Ancak karşıdevrim güçleri toparlandı, şehre saldırdı ve 28 Mayıs'ta Komün'ü yenilgiye uğrattılar. Karl Marx, iki gün sonra, Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi üyelerine, *Fransa'da İç Savaş* başlığıyla yayımlanacak olan metni yüksek sesle okudu ve bu metin oybirliğiyle onaylandı. Yarım yüzyıl sonra, Ekim Devriminin hemen öncesinde, Lenin, *Devlet ve Devrim* adlı eserinde, mevcut devlet mekanizmasının nasıl parçalanacağını ve yerine nelerin koyulacağını Komün deneyiminden ve Marx'ın metninden yararlanarak ele aldı. Elinizdeki kitap, *Fransa'da İç Savaş*'ın, Lenin'in *Devlet ve Devrim* adlı eserinin Komün hakkındaki bölümünün ve Bertolt Brecht'in *Komün Günleri* adlı oyunundaki bir şiirin yanı sıra, Komün'le ilgili iki yazıyı ve bir manifestoyu içeriyor. Paris Komünü, işçi sınıfının, kendi devletini kurmaya yönelik ilk büyük tarihsel girişimiydi. Sosyalizm mücadelesi, geçmişteki zaferlerden olduğu kadar yenilgilerden de öğrenerek ilerletiliyor. Komüncüleri selamlıyor ve onların deneyiminden dersler çıkarmaya devam ediyoruz.

18 TL. KDV'den muaftır

ISBN 978-605-172-430-0

9 786051 724300

Yordam Kitap

YordamKitap YordamKitap YordamKitap